

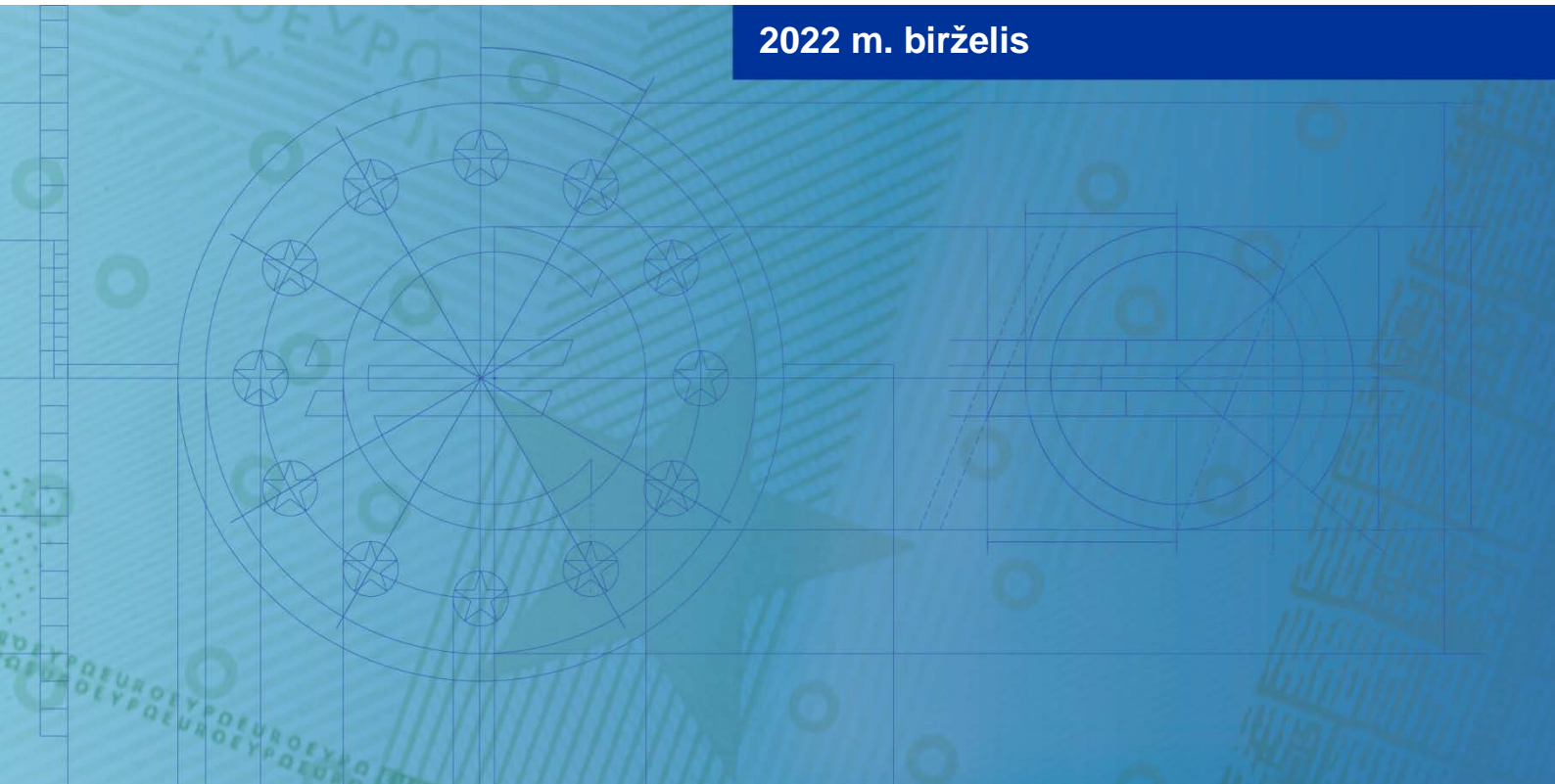

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

EUROSISTEMA

Pranešimas apie konvergenciją

2022 m. birželis

Turinys

1	Įvadas	2
2	Analizės pagrindas	4
2.1	Ekonominė konvergencija	4
1 intarpas	Kainų raida	5
2 intarpas	Fiskalinė raida	7
3 intarpas	Valiutų kursų raida	10
4 intarpas	Ilgalaikių palūkanų normų raida	12
5 intarpas	Kiti svarbūs veiksniai	13
2.2	Nacionalinės teisės aktų suderinamumas su sutartimis	14
3	Ekonominės konvergencijos būklė	43
3.1	Kainų stabilumo kriterijus	50
3.2	Valdžios sektoriaus biudžeto pozicijos kriterijus	53
3.3	Valiutos kurso stabilumo kriterijus	56
3.4	Ilgalaikių palūkanų normų kriterijus	57
3.5	Kiti svarbūs veiksniai	57
4	Šalių vertinimo santraukos	64
4.1	Bulgarija	64
4.2	Čekija	65
4.3	Kroatija	67
4.4	Vengrija	69
4.5	Lenkija	71
4.6	Rumunija	72
4.7	Švedija	74

Į lietuvių kalbą išverstos šios 2021 m. Europos Centrinio Banko pranešimo apie konvergenciją dalys: įvadas, analizės pagrindas, ekonominės konvergencijos būklė ir šalių vertinimo santrumpos. Jeigu jums reikia daugiau informacijos, žiūrėkite leidinio variantą anglų kalba ECB [interneto svetainėje](#).

1 Įvadas

Nuo 1999 m. sausio 1 d. eurą įsivedė 19 ES valstybių narių; šiame pranešime vertinamos septynios iš aštuonių ES šalių, kurios dar nėra įsivedusios bendrosios valiutos. Viena iš aštuonių šalių, Danija, 1992 m. pranešė Europos Sąjungos Tarybai (ES Taryba) apie savo ketinimą nedalyvauti ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) kūrimo trečiajame etape¹. Todėl pranešimuose apie konvergenciją Danija vertinama tik gavus jos prašymą. Kadangi toks prašymas nebuvo pateiktas, šioje ataskaitoje nagrinėjamos šios šalys: Bulgarija, Čekija, Kroatija, Vengrija, Lenkija, Rumunija ir Švedija. Pagal Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – Sutartis) visos septynios šalys yra įsipareigojusios įsivesti eurą, o tai reiškia, kad jos privalo siekti įvykdyti visus konvergencijos kriterijus².

Rengdamas šį pranešimą, ECB vykdo Sutarties 140 straipsnyje jam nustatytą reikalavimą. 140 straipsnyje nustatyta, kad ECB ir Komisija ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, prašymu privalo pranešti ES Tarybai „apie pažangą, padarytą valstybėms narėms, kurioms taikoma išimtis, vykdant savo įsipareigojimus ekonominei ir pinigų sąjungai sukurti“. Šiame pranešime apžvelgiamos septynios šalys reguliariai vertinamos kas dvejus metus. Europos Komisija taip pat parengė pranešimą, todėl tuo pat metu ES Tarybai pateikiami du pranešimai.

Šiame pranešime ECB taiko tą pačią sistemą kaip ir ankstesniuose savo pranešimuose apie konvergenciją. ECB vertina, ar minėtos septynios šalys pasiekė aukštą tvarios ekonominės konvergencijos laipsnį, ar nacionalinės teisės aktai suderinti su Sutartimi ir Protokolu dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos Centrinio Banko statuto (toliau – ECBS statutas) ir kaip laikomasi teisės aktų reikalavimų, kuriuos turi įvykdyti atitinkami nacionaliniai centriniai bankai (NCB), siekdami tapti neatskiriama Eurosistemos dalimi.

Šioje ataskaitoje pateikiamas nuodugnesnis nei kitų vertinamų šalių Kroatijos vertinimas. Taip yra dėl to, kad Kroatijos valdžios institucijos įvairiomis progomis skelbia savo ketinimą įsivesti eurą 2023 m. sausio 1 d.

Ekonominės konvergencijos proceso vertinimas labai priklauso nuo pagrindinių statistinių duomenų kokybės ir vientisumo. Rengiant ir teikiant statistiką, ypač valdžios sektoriaus finansų statistiką, neturi būti atsižvelgiama į politinius motyvus ir negali būti daromas politinis spaudimas. ES valstybės narės raginamos teikti aukštą prioritetą savo statistikos kokybei ir vientisumui, užtikrinti, kad rengiant tokią statistiką jų sistemose būtų naudojamos tinkamos priemonės duomenims sutikrinti ir subalansuoti, ir taikyti minimaliuosius standartus statistikos

¹ Kai 1992 m. buvo sudaryta Maastrichto sutartis, Danijai buvo suteikta išlyga arba „galimybė atsisakyti“, pagal kurią ji neprivalo dalyvauti trečiajame EPS etape ir dėl to įsivesti eurą.

² Jei nenurodyta kitaip, visos šioje ataskaitoje pateiktos nuorodos į „Sutartį“ reiškia Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, o nuorodos į straipsnių numerius atspindi numeraciją, galiojančią nuo 2009 m. gruodžio 1 d. Jeigu nenurodyta kitaip, visos nuorodos šioje ataskaitoje į „Sutartis“ reiškia „Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo“ ir „Europos Sąjungos sutartį“. Taip pat žr. šių sąvokų paaiškinimą [ECB internetiniame žodynyje](#).

sirtyje. Tokie standartai yra nepaprastai svarbūs siekiant įtvirtinti nacionalinių statistikos institucijų nepriklausomumą, vientisumą bei atskaitomybę ir skatinti pasitikėjimą valdžios sektoriaus finansų statistikos kokybę (žr. 6 skyrių).

Nuo 2014 m. lapkričio 4 d.³ kiekviena ES valstybė narė, kuriai panaikinamos išimties, ne vėliau kaip tą dieną, kurią įsives eurą, privalo prisijungti prie Bendro priežiūros mechanizmo (BPM). Nuo tos dienos tai šaliai bus taikomos visos su BPM susijusios teisės ir pareigos. Todėl itin svarbu, kad būtų atlikti būtini parengiamieji darbai. Pažymėtina, kad bus atliekamas išsamus visų valstybių narių, kurios prisijungs prie euro zonos ir, atitinkamai, prie BPM, bankų sistemos vertinimas⁴. 2020 m. liepos 10 d. ECB paskelbė, kad jis priėmė sprendimus vykdyti glaudų bendradarbiavimą su *Българска народна банка* (Bulgarijos nacionaliniu banku) ir *Hrvatska narodna banka*, įvykdžius būtinas priežiūros ir teisėkūros sąlygas⁵. Įsigaliojus glaudaus bendradarbiavimo sistemoms tų metų spalio 1 d., ECB priėmė atsakomybę už i) tiesioginę svarbių įstaigų priežiūrą dviejose šalyse, ii) bendras procedūras visiems prižiūrimiems subjektams, ir iii) mažesnės svarbos įstaigų, kurias ir toliau prižiūri jų nacionalinės priežiūros institucijos, priežiūrą. ECB Bankų priežiūros tarnyba, *Българска народна банка* (Bulgarijos nacionalinis bankas) ir *Hrvatska narodna banka* labai glaudžiai bendradarbiavo, siekdami užtikrinti sklandžią dviejų nacionalinių kompetentingų institucijų integraciją į BPM⁶.

Šio pranešimo struktūra yra tokia: 2 skyriuje aprašoma sistema, taikoma ekonominei ir teisinei konvergencijai vertinti. Ekonominės konvergencijos pagrindiniai aspektai lygiagrečiai apžvelgiami 3 skyriuje. 4 skyrius – tai valstybių vertinimo santraukos, jose pateikiami esminiai ekonominės ir teisinės konvergencijos analizės rezultatai. Išsamesnė ekonominės konvergencijos būklės kiekvienoje iš septynių vertinamų ES valstybių narių analizė pateikiama 5 skyriuje. 6 skyriuje apžvelgiami konvergencijos rodikliai ir jiems rengti taikyta statistikos metodika. Galiausiai 7 skyriuje vertinama, kaip kiekvienos iš šių valstybių narių nacionalinės teisės aktai, tarp jų ir nacionalinių centrinių bankų įstatymai, atitinka Sutarties 130 ir 131 straipsnius.

³ Šią dieną ECB pradėjo vykdyti uždavinius, jam priskirtus pagal 2013 m. spalio 15 d. [Tarybos reglamentą \(ES\) Nr. 1024/2013](#), kuriuo Europos Centriniam Bankui pavedami specialūs uždaviniai, susiję su rizikos ribojimu pagrįstos kredito įstaigų priežiūros politika (OL L 287, 2013 10 29, p. 63). Žr. Reglamento 33 straipsnio 2 dalį.

⁴ Žr. 2014 m. balandžio 16 d. Europos Centrinio Banko [reglamento \(ES\) Nr. 468/2014](#), kuriuo sukuriama Europos Centrinio Banko, nacionalinių kompetentingų institucijų ir nacionalinių paskirtųjų institucijų bendradarbiavimo Bendrame priežiūros mechanizme struktūra (BPM pagrindų reglamentas) (ECB/2014/17) (OL L 141, 2014 5 14, p. 1), 10-ąją konstatuojamąją dalį.

⁵ Žr. 2020 m. birželio 24 d. Europos Centrinio Banko [sprendimą \(ES\) 2020/1015](#), kuriuo nustatomas Europos Centrinio Banko ir *Българска народна банка* (Bulgarijos nacionalinio banko) glaudus bendradarbiavimas (ECB/2020/30) (OL L 224I, 2020 7 13, p. 1), ir 2020 m. birželio 24 d. Europos Centrinio Banko [sprendimą \(ES\) 2020/1016](#), kuriuo nustatomas Europos Centrinio Banko ir *Hrvatska narodna banka* glaudus bendradarbiavimas (ECB/2020/31) (OL L 224I, 2020 7 13, p. 4). Tuo pat metu įsigaliojo sutartis dėl Bulgarijos levo ir Kroatijos kunos įtraukimo į VKM II.

⁶ Žr. [ECB priežiūros veiklos metų ataskaitą 2020](#), pirmiausia 4.1 punktą „BMP plėtimas glaudžiai bendradarbiaujant“.

2 Analizės pagrindas

2.1 Ekonominė konvergencija

Norėdamas įvertinti ekonominės konvergencijos būklę eurą siekiančiose įsivesti ES valstybėse narėse, ECB naudoja bendrą analizės sistemą. Ši bendra sistema, kurią Europos pinigų institutas (EPI) ir ECB nuosekliai taiko visuose savo pranešimuose apie konvergenciją, grindžiama, pirma, Sutarties nuostatomis ir tuo, kaip jas taiko ECB vertindamas kainų pokyčius, fiskalinį balansą ir skolos rodiklius, valiutos keitimo kursą ir ilgalaikes palūkanų normas bei kitus ekonominei integracijai ir konvergencijai svarbius veiksnius. Antra, sistema grindžiama daugeliu papildomų praeitį ir ateities lūkesčius apibūdinančių ekonominių rodiklių, laikomų naudingais konvergencijos tvarumui išsamiau įvertinti. Laikui bėgant, kai kurie šios sistemos elementai buvo išplėsti. Valstybės narės patikrinimas pagal visus šiuos veiksnius suteikia svarbios informacijos, kuri padeda užtikrinti jos integraciją į euro zoną be didesnių sunkumų. Toliau pateiktuose 1–5 intarpuose trumpai apibrėžiamos teisinės nuostatos ir nurodomos metodinės detalės, kaip ECB šias nuostatas taiko.

Siekiant užtikrinti tęstinumą ir vienodą traktavimą, šis pranešimas parengtas vadovaujantis anksčiau ECB (prieš tai – EPI) paskelbtų pranešimų principais.

Taikydamas konvergencijos kriterijus, ECB naudoja keletą pagrindinių principų. Pirma, atskiri kriterijai aiškinami tiksliai ir taikomi griežtai. Šio principo loginis pagrindas yra tai, kad svarbiausias kriterijų tikslas – užtikrinti, kad euro zonai galėtų priklausyti tik tos valstybės narės, kurių ekonominė būklė yra palanki palaikyti kainų stabilumą ir euro zonos vientisumą. Antra, konvergencijos kriterijai – tai suderinti ir integruoti reikalavimai ir jie visi turi būti įgyvendinti. Sutartyje šie kriterijai yra lygiaverčiai, jie netaikomi hierarchiniu principu. Trečia, konvergencijos kriterijai turi būti įgyvendinti vadovaujantis faktiniais duomenimis. Ketvirta, konvergencijos kriterijai turi būti taikomi nuosekliai, skaidriai ir paprastai. Be to, aptariant atitiktą konvergencijos kriterijams, labai svarbus veiksnys yra tvarumas, nes konvergencija turi būti ilgalaikė, o ne tik tam tikro momento. Todėl vertinant kiekvieną valstybę, išsamiai išnagrinėjamas jos konvergencijos tvarumas.

Atsižvelgiant į tai, atitinkamų šalių ekonomikos raida apžvelgiama įvertinat praeities, dažniausiai paskutinių dešimties metų, duomenis. Tai padeda geriau nustatyti, kokių mastu dabartinė pažanga yra išties struktūrinių pokyčių rezultatas, o tai savo ruožtu leidžia geriau įvertinti ekonominės konvergencijos tvarumą.

Be to, kiek reikia, atsižvelgiama ir į ateities perspektyvą. Todėl ypač daug dėmesio skiriama tam faktui, kad palankios ekonomikos raidos tvarumas iš esmės priklauso nuo tinkamų ir ilgalaikių politikos priemonių, naudojamų sprendžiant esamas ir būsimas problemas. Tvirtas valdymas, patikimos institucijos ir tvarūs viešieji finansai taip pat labai svarbūs palaikant tvarų gamybos augimą vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu. Apskritai pabrėžiama, kad, norint užtikrinti ekonominės konvergencijos tvarumą, reikalinga ne tik gera pradžia, patikimos institucijos bei rinkų atsparumas sukrėtimams, bet ir tinkama ekonominė politika vėliau, jau įvedus eurą.

Ši bendra sistema taikoma atskirai septynioms vertinamoms ES valstybėms narėms. Vadovaujantis Sutarties 140 straipsnio nuostatomis, šie vertinimai, kuriuose dėmesys sutelktas į kiekvienos valstybės narės rezultatus, turėtų būti nagrinėjami atskirai.

Paskutinė šiame pranešime panaudotų statistikos duomenų pateikimo diena buvo 2022 m. gegužės 25 d. Statistinius duomenis, naudojamus taikant konvergencijos kriterijus, pateikė Europos Komisija (žr. 6 skyrių, taip pat lenteles ir paveikslus), bendradarbiaudama su ECB dėl valiutų kursų ir ilgalaikių palūkanų normų. Suderinus su Europos Komisija, kainų stabilumo kriterijaus ir ilgalaikių palūkanų normos kriterijaus ataskaitinis laikotarpis yra nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn. Valiutų kursų ataskaitinis laikotarpis yra nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Praeities duomenys apie fiskalines pozicijas apima laikotarpį iki 2021 m. Taip pat atsižvelgta į įvairiuose šaltiniuose pateikiamas prognozes ir į naujausią atitinkamos valstybės narės konvergencijos programą bei kitą informaciją, kuri laikoma svarbia konvergencijos tvarumui vertinti atsižvelgiant į ateities perspektyvas. Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonominė prognozė ir 2022 m. įspėjimo mechanizmo ataskaita⁷, į kurias atsižvelgiama šiame pranešime, paskelbtos atitinkamai 2022 m. gegužės 16 d. ir 2021 m. lapkričio 24 d. ECB bendroji taryba šį pranešimą patvirtino 2022 m. gegužės 27 d.

Šiame pranešime apie konvergenciją Rusijos ir Ukrainos karo poveikis konvergencijos vertinimui nagrinėjamas tik ribotai. Dar per anksti daryti tvirtas išvadas apie tai, kaip bus paveikti konvergencijos procesai ir ar šis poveikis pasireikš simetriškai ar asimetriškai visose susijusiose šalyse. Pirmiausia, į ateitį orientuotas konvergencijos vertinimas tampa labai sąlygiškas, o visą poveikį bus galima įvertinti tik *ex post*.

Kainų raidą reglamentuojančios teisės aktų nuostatos ir tai, kaip jas taiko ECB, aprašoma 1 intarpe.

1 intarpas

Kainų raida

1. Sutarties nuostatos

Sutarties 140 straipsnio 1 dalies pirmoje įtraukoje reikalaujama, kad pranešime apie konvergenciją būtų nagrinėjama, ar pasiektas aukštas tvarios konvergencijos laipsnis, tuo tikslu nurodant, kaip kiekviena valstybė narė atitinka tokį kriterijų:

„didelis kainų stabilumas; ar jis pasiektas, sprendžiama pagal infliacijos lygį, artimą tam, kurį yra pasiekusios ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausias.“

Protokolo (Nr. 13) dėl konvergencijos kriterijų 1 straipsnyje numatoma:

„Kainų stabilumo kriterijus, nurodytas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 140 straipsnio 1 dalies pirmoje įtraukoje, reiškia, kad valstybės narės kainų stabilumas yra tvarus ir vidutinis infliacijos lygis

⁷ Europos Komisija, 2020 m. įspėjimo mechanizmo ataskaita (COM(2021) 741 final).

per vienerius metus iki tyrimo neviršija daugiau kaip 1½ procentinio punkto daugiausia trijų valstybių narių, kuriose kainos yra stabiliausios, infliacijos lygio. Infliacija matuojama taikant vartotojų kainų indeksą palyginamuoju pagrindu, atsižvelgiant į nacionalinių apibrėžčių skirtumus.“

2. Sutarties nuostatų taikymas

Šiame pranešime ECB Sutarties nuostatas pritaiko taip, kaip nurodyta toliau:

Pirma, dėl teiginio „vidutinis infliacijos lygis per vienerius metus iki tyrimo“ reikia pasakyti, kad šis infliacijos lygis apskaičiuojamas pagal tai, kiek padidėjo 12 mėn. SVKI vidurkis ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn., palyginti su praėjusių 12 mėn. vidurkiu. Infliacija apskaičiuojama pagal SVKI, sukurtą konvergencijai įvertinti remiantis palyginamuoju kainų stabilumo rodikliu (žr. 6.2 skyrių).

Antra, teiginys „daugiausia trijų valstybių narių, kuriose kainos yra stabiliausios“, kuris vartojamas pamatinei vertei apibrėžti, taikomas apskaičiuojant nesvertinį asimetrinį infliacijos lygio vidurkį šių trijų ES valstybių narių: Prancūzijos (3,2 %), Suomijos (3,3 %) ir Graikijos (3,6 %). Pridėjus 1½ procentinio punkto prie vidutinio infliacijos lygio, gaunama 4,9 % infliacijos pamatinė vertė. Būtina pabrėžti, kad pagal Sutartį yra vertinamas valstybės santykinis infliacijos lygis, t. y. palyginti su infliacijos lygiu kitose valstybėse narėse. Taikant kainų stabilumo kriterijų atsižvelgiama į tai, kad dėl dažnai pasitaikančių sukrėtimų (kuriuos, pavyzdžiui, sukelia pasaulinių žaliavų kainų pokyčiai) infliacijos lygis gali laikinai nukrypti nuo centrinio banko nustatytų tikslų.

Skaičiuojant infliacijos pamatinę vertę nebuvo įtrauktas Maltos ir Portugalijos infliacijos lygis. Šiose šalyse kainų pokyčių ataskaitiniu laikotarpiu 12 mėn. laikotarpio vidurkis 2022 m. balandžio mėn. buvo atitinkamai 2,1 % ir 2,6 %. Skaičiuojant infliacijos pamatinę vertę šios dvi šalys buvo įvertintos kaip „išskirtinės“, nes abiejose šalyse infliacijos lygis ataskaitiniu laikotarpiu buvo gerokai mažesnis negu kitų valstybių narių, ir abiejose šalyse tam įtaką darė išskirtiniai veiksniai. Maltoje sumažėjusios infliacijos pokyčiai iš esmės sietini su stabiliomis energijos kainomis, kurias lėmė vyriausybės finansinė parama valstybinei energetikos bendrovei, sumažintas kuro akcizas ir techniniai veiksmai, susiję su indekso apskaičiavimu. Pirmiausia, namų ūkių vartojimo krepšelis gerokai pasikeitė 2020 m., nors ir laikinai, dėl COVID-19 pandemijos, kuri lėmė didelį tam tikrų indekso sudedamųjų dalių svorių pasikeitimą 2021 m. Ši tendencija ypač aiškiai išreikšta paslaugų kainų lygio kilimo atžvilgiu. Portugalijoje infliacijos dinamikos skirtumas lyginant su euro zona yra sumažėjusio tiek paslaugų, tiek energijos kainų augimo rezultatas. Nors sumažėjęs paslaugų kainų kilimas atspindi didesnę sumenkusios su turizmu susijusių paslaugų paklausos poveikį, energijos kainų kilimo sumažėjimą lėmė mažesnis tarptautinių naftos kainų ir kitų energijos sąnaudų didėjimo poveikis⁸.

Vidutinė 12 mėn. SVKI infliacija ataskaitiniu laikotarpiu (nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn.) vertinama pagal paskutinių dešimt metų šalies ekonominės veiklos rezultatus, atsižvelgiant į kainų stabilumą. Taip atsiranda galimybė daug išsamiau ištirti vertinamos šalies kainų raidos tvarumą. Taigi,

⁸ Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad sąvoka „išskirtinė“ jau buvo vartojama ankstesniuose ECB pranešimuose apie konvergenciją, taip pat EPI pranešimuose apie konvergenciją. Pagal šiuos pranešimus, valstybė narė laikoma „išskirtine“, jei tenkinamos dvi sąlygos: pirmą, šalies 12 mėn. infliacijos lygio vidurkis yra daug mažesnis negu kitų valstybių narių atitinkamas infliacijos lygis; antra, jos kainų raidai didelę įtaką darė išskirtiniai veiksniai. Išskirtinumas nenustatomas mechanškai. Šiuo principu pradėta vadovautis siekiant tinkamai įvertinti galimus didelius atskirų šalių infliacijos raidos iškraipymus.

dėmesys skiriamas pinigų politikos kryptčiai, ypač tam, ar pinigų politikos institucijos visų pirma siekia įgyvendinti ir palaikyti kainų stabilumą, taip pat tam, ar kitos ekonominės politikos sritys prisideda įgyvendinant šį tikslą. Be to, įvertinamas ir makroekonominės aplinkos poveikis kainų stabilumo siekiui. Kainų raida analizuojama atsižvelgiant į pasiūlos ir paklausos sąlygas, sutelkiant dėmesį į tokius veiksnius, kaip vienetinės darbo sąnaudos ir importo kainos. Galiausiai atsižvelgiama į kitų svarbių kainų indeksų raidos tendencijas. Vertinant ateities perspektyvas, pateikiama kelerių artimiausių metų galimos infliacijos raidos apžvalga, į kurią įtraukiamos ir pagrindinių tarptautinių organizacijų bei rinkos dalyvių prognozės. Be to, aptariami instituciniai ir struktūriniai aspektai, kurie, įsivedus eurą, yra svarbūs norint palaikyti kainų stabilumui palankią aplinką.

Fiskalinę raidą reglamentuojančios teisės aktų nuostatos ir tai, kaip jas taiko ECB, taip pat su tuo susiję procedūriniai klausimai aprašomi 2 intarpe.

2 intarpas

Fiskalinė raida

1. Sutarties ir kitos teisinės nuostatos

Sutarties 140 straipsnio 1 dalies antroje įtraukoje nustatyta, kad pranešime apie konvergenciją turi būti iširta, ar pasiektas aukštas tvarios konvergencijos laipsnis, tuo tikslu nurodant, kaip kiekviena valstybė narė atitinka tokį kriterijų:

„valstybės finansinės padėties tvarumas; ar jis pasiektas, sprendžiama pagal bendrojo šalies biudžeto be perviršinio deficito, kuris nustatomas pagal 126 straipsnio 6 dalį, padėtį.“

Protokolo (Nr. 13) dėl konvergencijos kriterijų 2 straipsnyje nustatyta:

„Bendrojo šalies biudžeto padėties kriterijus, nurodytas minėtos Sutarties 140 straipsnio 1 dalies antroje įtraukoje, reikiama, kad tyrimo metu valstybė narė nėra Tarybos sprendimo pagal minėtos Sutarties 126 straipsnio 6 dalį dėl perviršinio deficito buvimo atitinkamoje valstybėje narėje objektas.“

126 straipsnyje numatyta perviršinio deficito procedūra (PDP). Vadovaudamasi 126 straipsnio 2 ir 3 dalimis, Europos Komisija parengia pranešimą, jei valstybė narė neatitinka biudžetinės drausmės reikalavimų, ypač jei:

1. planuojamo arba faktinio valdžios sektoriaus deficito ir BVP santykis viršija pamatinę vertę (Protokole dėl PDP numatyta, kad šis dydis yra 3 % BVP), išskyrus atvejus, kai:
 - a) šis santykis smarkiai ir nuolat mažėjo ir pasiekė lygį, artimą pamatinei vertei; arba
 - b) pamatinės vertės perviršis yra tik išimtinis ir laikinas, ir santykis išlieka artimas pamatinei vertei;
2. valstybės skolos ir BVP santykis viršija tam tikrą pamatinę vertę (Protokole dėl PDP numatyta, kad šis dydis turi sudaryti 60 % BVP), išskyrus atvejus, kai tas santykis pakankamai mažėja ir tinkamu tempu artėja prie pamatinės vertės.

Komisijos parengtame pranešime turi būti atsižvelgiama ir į tai, ar valdžios sektoriaus deficitas yra didesnis už valstybės investicijų išlaidas, be to, įvertinami ir kiti svarbūs veiksniai, įskaitant valstybės narės vidutinės trukmės ekonomikos ir biudžeto būklę. Komisija taip pat gali parengti pranešimą, jei ji mano, kad valstybei narei gresia perviršinio deficito pavojus, nors pagal tuos kriterijus reikalavimai ir vykdomi. Ekonomikos ir finansų komitetas parengia nuomonę apie Komisijos pranešimą. Galiausiai, vadovaudamasi 126 straipsnio 6 dalimi, ES Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija ir apsvarsčiusi suinteresuotos valstybės narės norimas pareikšti pastabas bei nuodugnai jas įvertinusi kvalifikuota balsų dauguma, išskyrus suinteresuotos valstybės narės balsą, nusprendžia, ar toje valstybėje narėje yra susidaręs perviršinis deficitas.

Sutarties 126 straipsnio nuostatos papildomai paaiškintos Reglamente (EB) Nr. 1467/97⁹ su pakeitimais, padarytais Reglamentu (ES) Nr. 1177/2011¹⁰. Tarybos reglamente, be kita ko:

- patvirtinama, kad skolos kriterijus yra lygiavertis deficito kriterijui, suteikiant galimybę jį taikyti ir numatant trejų metų pereinamąjį laikotarpį valstybei narei, kuriai nutraukiama PDP, pradėta iki 2011 m. Reglamento 2 straipsnio 1a dalyje nustatyta, kad, kai valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis viršija pamatinę vertę, pripažįstama, kad jis pakankamai mažėja ir tinkamu tempu artėja prie pamatinės vertės, jei per pastaruosius trejus metus skirtumas, palyginti su pamatine verte, vidutiniškai mažėja viena dvidešimtąja per metus kaip lyginamasis dydis, pagrįstas pokyčiais per pastaruosius trejus metus, apie kuriuos turima duomenų. Reikalavimas pagal skolos kriterijų taip pat laikomas įvykdytu, jei remiantis Komisijos biudžeto prognozėmis atrodo, kad skirtumas sumažės per ateinančius trejus metus. Taikant skolos mažinimo lyginamąjį dydį atsižvelgiama į ekonomikos ciklo poveikį skolos mažinimo tempui;
- išsamiai išdėstomi svarbūs veiksniai, į kuriuos Komisija atsižvelgia rengdama pranešimą pagal Sutarties 126 straipsnio 3 dalį. Svarbiausia yra tai, kad jame nurodyti veiksniai, kurie laikomi svarbiais vertinant vidutinės trukmės ekonominės būklės, biudžeto būklės ir valdžios sektoriaus skolos pozicijos pokyčius (žr. Reglamento 2 straipsnio 3 dalį ir toliau pateiktą išsamią informaciją apie ECB vykdomą analizę).

Be to, Sutartis dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos ekonominėje ir pinigų sąjungoje (SSKV), parengta remiantis atnaujinto Stabilumo ir augimo pakto nuostatomis, įsigaliojo 2013 m. sausio 1 d.¹¹ III antraštinėje dalyje (Fiskalinis susitarimas), be kita ko, nustatyta, kad į nacionalinę teisę įtraukiama privaloma fiskalinė taisyklė, kuria siekiama užtikrinti subalansuotą arba perteklinį valdžios sektoriaus biudžetą. Manoma, kad šios taisyklės yra laikomasi, jei metinis struktūrinis balansas atitinka tos šalies vidutinės trukmės tikslą ir struktūrinis deficitas neviršija 0,5 % BVP. Jei valdžios sektoriaus skolos santykis yra gerokai mažesnis nei 60 % BVP, o ilgalaikio fiskalinio tvarumo rizika yra maža, vidutinės trukmės tikslas gali būti struktūrinis deficitas, kuris nėra didesnis kaip 1 % BVP. SSKV taip pat nustatyta skolos mažinimo lyginamojo dydžio taisyklė, nurodyta minėtame Reglamente (ES) Nr. 1177/2011, kuriuo buvo iš dalies pakeistas Reglamentas (EB) Nr. 1467/97. Sutartį pasirašiusios valstybės narės į savo konstituciją arba atitinkamą didesnę teisinę galią negu metinis biudžeto

⁹ 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo (OL L 209, 1997 8 2, p. 6).

¹⁰ 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1177/2011, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo (OL L 306, 2011 11 23, p. 33).

¹¹ SSKV taikoma ir ją ratifikavusioms ES valstybėms narėms, kurioms taikoma išimtis, nuo tada, kai pradės galioti sprendimas, panaikinant išimtį, arba anksčiau, jei atitinkama valstybė narė pareikš, kad nori, jog nuo atitinkamos ankstesnės datos jai būtų taikomos visos SSKV nuostatos ar dalis jų.

įstatymas turintį įstatymą privalo įtraukti nustatytas fiskalines taisykles ir automatinio koregavimo mechanizmą nukrypimo nuo fiskalinio tikslo atveju.

2. Sutarties nuostatų taikymas

Konvergencijai nagrinėti ECB pateikia savo požiūrį į fiskalinę raidą. Tvarumui įvertinti ECB analizuoja pagrindinius fiskalinės raidos rodiklius nuo 2012 iki 2021 m., valdžios sektoriaus finansų perspektyvas ir problemas, atkreipdamas dėmesį į deficito ir skolos raidos sąsajas. Atsižvelgdamas į COVID-19 pandemijos poveikį valdžios sektoriaus finansams, ECB nurodo nuo 2020 m. kovo 20 d. pradėtą taikyti Stabilumo ir augimo pakto bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą. Visų pirma, taikant prevencinę dalį, Reglamento (EB) Nr. 1466/97¹² 5 straipsnio 1 dalyje ir 9 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „didelio euro zonos arba Sąjungos kaip visumos ekonominio nuosmukio laikotarpiams valstybėms narėms gali būti leista laikinai nukrypti nuo koregavimo plano siekiant vidutinės trukmės biudžeto tikslo <...>, su sąlyga, kad tai nekeltų pavojaus fiskaliniam tvarumui vidutiniu laikotarpiu“. Taikant korekcinę dalį, Reglamento (EB) Nr. 1467/97 3 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad „didelio euro zonos arba Sąjungos kaip visumos ekonominio nuosmukio atveju Taryba, laikydamosi Komisijos rekomendacijos, gali nuspręsti priimti pagal SESV 126 straipsnio 7 dalį peržiūrėtą rekomendaciją, jeigu tai nedaro poveikio fiskaliniam tvarumui vidutiniu laikotarpiu“, o Reglamento (EB) Nr. 1467/97 5 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „didelio euro zonos arba Sąjungos kaip visumos ekonominio nuosmukio atveju Taryba, laikydamosi Komisijos rekomendacijos, gali nuspręsti priimti pagal SESV 126 straipsnio 9 dalį peržiūrėtą pranešimą, jeigu tai nedaro poveikio fiskaliniam tvarumui vidutiniu laikotarpiu“. ECB analizėje taip pat apžvelgiamas nacionalinių biudžeto sistemų veiksmingumas, kaip nurodyta Tarybos reglamento (EB) Nr. 1467/97 2 straipsnio 3 dalies b punkte ir Tarybos direktyvoje 2011/85/ES¹³. Kalbant apie 126 straipsnį, pasakytina, kad ECB, kitaip negu Komisija, neatlieka jokio oficialaus vaidmens taikant PDP. ECB pranešime tik informuojama, ar šaliai taikytina PDP.

Atsižvelgdamas į Sutarties nuostatą, kad skolos santykis, didesnis kaip 60 % BVP, turėtų „pakankamai mažėti ir patenkinamai sparčiai artėti prie pamatinės vertės“, ECB analizuoja skolos santykio praeities ir būsimas tendencijas. Toms valstybėms narėms, kurių skolos santykis viršija pamatinę vertę, ECB pateikia naujausią Europos Komisijos įvertinimą apie tai, kaip vykdomas reikalavimas dėl skolos mažinimo lyginamojo dydžio, nustatyto Reglamento (ES) Nr. 1467/97 2 straipsnio 1a dalyje.

Fiskalinės raidos įvertinimas grindžiamas duomenimis, surinktais iš nacionalinių sąskaitų pagal Europos sąskaitų sistemą 2010 (ESS 2010) (žr. 6 skyrių). Daugelį į pranešimą įtrauktų duomenų Komisija pateikė 2022 m. balandžio mėn. Jie apima valdžios sektoriaus finansų pozicijas nuo 2012 iki 2021 m. ir 2022–2023 m. Komisijos prognozes.

Kalbant apie viešųjų finansų tvarumą, nagrinėjamų 2021 m. rezultatai apžvelgiami juos palyginant su vertinamos šalies veikla per paskutinius dešimt metų. Pirma, analizuojamas deficito rodiklio pokytis. Verta prisiminti, kad šalies metinio deficito rodiklio pokyčiui paprastai turi įtakos daug įvairių veiksnių. Šie veiksniai skirstomi į „ciklinius veiksnius“, rodančius, kaip deficitą veikia ekonomikos

¹² 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1466/97 dėl biudžeto būklės priežiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo (OL L 209, 1997 8 2, p. 1).

¹³ 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos direktyva 2011/85/ES dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms (OL L 306, 2011 11 23, p. 41).

ciklo pokyčiai, ir į „neciklinius veiksnius“, dažnai naudojamus struktūriniais ar ilgalaikiams fiskalinės politikos koregavimams atspindėti. Tačiau tai nereiškia, kad, remiantis tokiais necikliniais veiksniais, šiame pranešime išreikštais skaičiais, galima visiškai paaiškinti fiskalinės pozicijos struktūrinį pokytį, nes jiems įtakos turi ir politinės priemonės, ir specialūs veiksniai – jų abiejų poveikis biudžeto balansui yra trumpalaikis. Turint galvoje didelį netikrumą dėl potencialaus gamybos augimo tempo, išties labai sudėtinga įvertinti, kaip COVID-19 pandemijos laikotarpiu pakito struktūrinės biudžeto pozicijos.

Toliau nagrinėjami valdžios sektoriaus skolos santykio pokyčiai per šį laikotarpį ir juos lemiantys veiksniai. Šie veiksniai yra skirtumas tarp nominaliojo BVP augimo ir palūkanų normų, pirminis balansas bei deficito ir skolos santykio koregavimas. Taikant tokį požiūrį galima gauti papildomos informacijos apie tai, kaip makroekonominė aplinka, ypač augimo ir palūkanų normų derinys, paveikė skolos raidą. Taip pat jis gali suteikti daugiau informacijos apie struktūrinio balanso ir ciklo pokyčių poveikį pirminiam balansui bei apie specialių veiksnių įtaką, kurią rodo deficito ir skolos santykio koregavimas. Be to, analizuojama valdžios sektoriaus skolos struktūra, skiriant ypatingą dėmesį trumpalaikės skolos dalims ir skolai užsienio valiuta bei jų pokyčiams. Palyginant šias dalis su esamu skolos santykio lygiu, galima atskleisti fiskalinių balansų jautrumą valiutų kursų ir palūkanų normų pokyčiams.

Kalbant apie ateities perspektyvą, aptariami nacionalinio biudžeto planai ir naujausios Europos Komisijos prognozės 2022–2023 m., atsižvelgiant į konvergencijos programoje numatytą vidutinio laikotarpio fiskalinę strategiją. Vadovaujantis dabartine fiskaline politika įvertinamas šalies vidutinio laikotarpio biudžeto tikslų, nustatytų Stabilumo ir augimo pakte, numatomas įgyvendinimas, taip pat skolos santykio perspektyvos. Atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją, buvo pradėta taikyti bendroji nukrypti leidžianti išlyga ir leista nukrypti nuo vidutinio laikotarpio biudžeto tikslo, kaip aprašyta 2 intarpe. Be to, ypatingas dėmesys skiriamas biudžeto pozicijų tvarumo ilgalaikėms problemoms ir konsolidacijos galimybėms, ypač susijusioms su valstybės nefinansuojamų pensijų sistemų klausimais, kylančiais dėl demografinių pokyčių, ir vyriausybėms nenumatytais įsipareigojimais. Be to, atsižvelgiant į ankstesnę praktiką, šioje analizėje aptariama daug svarbių veiksnių, nurodytų Reglamento (EB) Nr. 1467/97 2 straipsnio 3 dalyje, kaip aprašyta 2 intarpe.

Valiutų kursų pokyčius reglamentuojančios teisės aktų nuostatos ir tai, kaip jas taiko ECB, aprašoma 3 intarpe.

3 intarpas

Valiutų kursų raida

1. Sutarties nuostatos

Sutarties 140 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje nustatyta, kad pranešime apie konvergenciją būtų išnagrinėta, ar pasiektas aukštas tvarios konvergencijos laipsnis, tuo tikslu nurodant, kaip kiekviena valstybė narė atitinka tokį kriterijų:

„Europos pinigų sistemos valiutos kurso mechanizmo nustatytų normalių svyravimo ribų laikymasis bent dvejus metus išvengiant nuvertėjimo euro atžvilgiu.“

Protokolo (Nr. 13) dėl konvergencijos kriterijų 3 straipsnyje nustatyta:

„Dalyvavimo Europos pinigų sistemos valiutos kurso mechanizme kriterijus, nurodytas minėtos Sutarties 140 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje, reiškia, kad valstybė narė laikėsi norminių svyravimų ribų, numatytų Europos pinigų sistemos valiutų kursų mechanizme, be didelių nukrypimų bent paskutinius dvejus metus iki tyrimo. Pirmiausia, valstybė narė negali būti nuvertinusi savo valiutos dvišalio pagrindinio kurso euro atžvilgiu savo pačios iniciatyva per tą patį laikotarpį.“

2. Sutarties nuostatų taikymas

Kalbant apie valiutų kursų stabilumą, pasakytina, kad ECB tiria, ar iki konvergencijos nagrinėjimo šalis be didelių nukrypimų, ypač nenuvertindama savo valiutos euro atžvilgiu, bent dvejus metus dalyvavo VKM II (jis nuo 1999 m. sausio 1 d. pakeitė VKM). Jei dalyvavimo laikotarpis yra trumpesnis, valiutų kursų pokyčiai apibūdinami taikant dvejų metų ataskaitinį laikotarpį.

Vertinant valiutos kurso stabilumą euro atžvilgiu, žiūrima, ar valiutos kursas yra artimas centriniam kursui VKM II, kartu atsižvelgiama į veiksnius, dėl kurių kursas galėjo sustiprėti. Toks metodas buvo taikomas ir anksčiau. Šiuo požiūriu valiutos kurso svyravimo ribų dydis VKM II nedaro įtakos valiutos kurso stabilumo kriterijaus įvertinimui.

Be to, „didelių nukrypimų“ nebuvimo klausimas paprastai analizuojamas: i) patikrinant valiutų kursų nukrypimų nuo VKM II centrinio kurso euro atžvilgiu laipsnį; ii) naudojant tokius rodiklius kaip valiutų kurso raida euro atžvilgiu ir jų tendencija, taip pat trumpalaikių palūkanų normų skirtumai euro zonoje ir jų pokyčiai; iii) įvertinant užsienio valiutos intervencijų vaidmenį; iv) atsižvelgiant į tarptautinių finansinės paramos programų įtaką stabilizuojant valiutą.

Šiame pranešime nagrinėjamas laikotarpis nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Visi dvišaliai valiutų kursai yra ECB oficialūs orientaciniai kursai (žr. 6 skyrių).

Be duomenų apie dalyvavimą VKM II ir nominaliojo valiutos kurso euro atžvilgiu pokyčių, apžvelgiamu laikotarpiu trumpai apžvelgiami ir su esamo valiutos kurso tvarumu susiję rodikliai. Jie gaunami remiantis realiųjų efektyviųjų valiutos kursų pokyčiais ir mokėjimų balanso einamąja, kapitalo ir finansine sąskaitomis. Taip pat nagrinėjama bendrosios skolos užsieniui ir grynųjų tarptautinių investicijų pozicijos raida ilgesniuoju laikotarpiu. Skirsnyje apie valiutų kursų pokyčius toliau aptariami ir šalies integracijos į euro zoną lygio rodikliai. Tai vertinama ir pagal užsienio prekybos integraciją (eksportą ir importą), ir pagal finansinę integraciją. Galiausiai valiutų kursų pokyčiams skirtame skirsnyje nurodoma, jei taikytina, ar vertinama šalis per dvejų metų ataskaitinį laikotarpį pasinaudojo centrinio banko teikiamu likvidumu ar mokėjimų balanso parama – tiesiogiai ar per tarptautines institucijas, pavyzdžiui, TVF ir (arba) ES. Įvertinami tiek faktinė parama, tiek prevencijos tikslais suteiktas finansavimas, įskaitant ir galimybę gauti prevencinį finansavimą, pavyzdžiui, per TVF lanksčiąją kredito liniją.

Ilgalaikių palūkanų normų raidą reglamentuojančios teisės aktų nuostatos ir tai, kaip jas taiko ECB, aprašoma 4 intarpe.

4 intarpas

Ilgalaikių palūkanų normų raida

1. Sutarties nuostatos

Sutarties 140 straipsnio 1 dalies ketvirtoje įtraukoje nustatyta, kad pranešime apie konvergenciją turi būti iširta, ar pasiektas aukštas tvarios konvergencijos laipsnis, tuo tikslu nurodant, kaip kiekviena valstybė narė atitinka tokį kriterijų:

„valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, pasiektas konvergencijos ir jos dalyvavimo valiutos kurso mechanizme patvarumas, kurį atspindi ilgalaikių palūkanų normos“.

Protokolo (Nr. 13) dėl konvergencijos kriterijų 4 straipsnyje nustatyta:

„Palūkanų normų konvergencijos kriterijus, nurodytas minėtos Sutarties 140 straipsnio 1 dalies ketvirtoje įtraukoje, reiškia, kad vienerių metų laikotarpiu iki tyrimo valstybės narės vidutinė nominali ilgalaikių palūkanų norma daugiau kaip dviem procentiniais punktais neviršijo daugiausia trijų valstybių narių, kuriose kainos yra stabiliausios, palūkanų normos. Palūkanų normos matuojamos ilgalaikių vyriausybės obligacijų ar palyginamų vertybinių popierių pagrindu atsižvelgiant į nacionalinių apibrėžčių skirtumus.“

2. Sutarties nuostatų taikymas

Šiame pranešime ECB Sutarties nuostatas pritaiko taip, kaip nurodyta toliau:

Pirma, dėl „vidutinės nominalios ilgalaikių palūkanų normos“ „vienų metų laikotarpiu iki tyrimo“ reikia pasakyti, kad ši ilgalaikė palūkanų norma apskaičiuojama kaip paskutinių 12 mėn., kurių duomenys yra įtraukti į SVKI, aritmetinis vidurkis. Šiame pranešime nagrinėjamas laikotarpis nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn., laikantis kainų stabilumo kriterijaus ataskaitinio laikotarpio.

Antra, teiginys „daugiausia trijų valstybių narių, kuriose kainos yra stabiliausios“, vartojamas pamatinei vertei apibrėžti, taikomas naudojant tų pačių trijų valstybių narių, kaip ir apskaičiuojant kainų stabilumo kriterijaus pamatinę vertę, nesvertinį aritmetinį ilgalaikių palūkanų normų vidurkį (žr. 1 intarpą). Per šiame pranešime nagrinėjamą laikotarpį ilgalaikės palūkanų normos trijose šalyse, kuriose yra žemiausias infliacijos lygis, įtrauktas apskaičiuojant kainų stabilumo kriterijaus pamatinę vertę, buvo 0,3 % (Prancūzijos), 0,2 % (Suomijos) ir 1,4 % (Graikijos). Atitinkamai vidutinė palūkanų norma yra 0,6 %, o prie jos pridėjus 2 procentinius punktus gaunama pamatinė vertė yra 2,6 %. Palūkanų normos buvo apskaičiuojamos pagal turimas suderintas ilgalaikes palūkanų normas, sudarytas konvergencijai įvertinti (žr. 6 skyrių).

Kaip jau minėta, Sutartyje aiškiai nurodoma siekti „konvergencijos patvarumo“, kurį rodo ilgalaikės palūkanų normos. Todėl pokyčiai ataskaitiniu laikotarpiu – nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn. – vertinami atsižvelgiant į ilgalaikes palūkanų normas per paskutinius dešimt metų (arba per laikotarpį, kurio

duomenys turimi) ir į pagrindinius veiksnius, nulemiančius ilgalaikių palūkanų normų skirtumus, palyginti su euro zonos ilgalaikių palūkanų normų vidurkiu. Ataskaitiniu laikotarpiu vidutinės ilgalaikės palūkanų normos euro zonoje iš dalies rodė didelę kai kurioms šalims būdingą rizikos premiją. Todėl palyginimui naudojamas ir AAA reitingu įvertintų ilgalaikių vyriausybės obligacijų pajamingumas, t. y. AAA reitingu įvertintų euro zonos šalių obligacijų pajamingumo kreivės ilgalaikis pajamingumas, kurį apskaičiuojant įtraukiamos AAA reitingu įvertintų euro zonos šalių obligacijos. Šiai analizei geriau suprasti pranešime taip pat pateikiama informacija apie finansų rinkos dydį ir raidą. Tai grindžiama trimis skirtingais rodikliais (nefinansinių bendrovių išleistų skolos vertybinių popierių suma, vertybinių popierių rinkos kapitalizacija ir šalies bankų paskolos nefinansiniam privačiajam sektoriui), kurie visi kartu leidžia įvertinti finansų rinkų dydį.

Galiausiai Sutarties 140 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šiame pranešime turi būti atsižvelgta ir į keletą kitų svarbių veiksnių (žr. 5 intarpą). 2011 m. gruodžio 13 d. pradėjo galioti pagal Sutarties 121 straipsnio 6 dalį parengta sustiprintos ekonominės valdysenos sistema, užtikrinanti glaudesnę ekonominės politikos ir ES valstybių narių ekonominių rezultatų tvarios konvergencijos koordinavimą. Toliau pateiktame 5 intarpe trumpai išdėstomos šios teisės aktų nuostatos ir aprašoma, kaip į šiuos papildomus veiksnius atsižvelgiama ECB atliekant konvergencijos vertinimą.

5 intarpas

Kiti svarbūs veiksniai

1. Sutarties ir kitos teisinės nuostatos

Sutarties 140 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Komisijos ir Europos centrinio banko pranešimuose taip pat apibūdinami rinkų integracijos rezultatai, mokėjimų balanso einamosios sąskaitos būklė ir pokyčiai bei vienetinių darbo sąnaudų ir kitų kainų rodiklių pokyčių tyrimas.“

Todėl ECB atsižvelgia į teisės aktų dėl ES ekonomikos valdysenos rinkinį, įsigaliojusį 2011 m. gruodžio 13 d. Remdamiesi Sutarties 121 straipsnio 6 dalies nuostatomis, Europos Parlamentas ir ES Taryba priėmė daugiašalės priežiūros tvarkos išsamias taisykles, nurodytas Sutarties 121 straipsnio 3 ir 4 dalyse. Europos Parlamentas ir ES Taryba priėmė šias taisykles, „kad užtikrintų glaudesnę valstybių narių ekonominės politikos koordinavimą ir tvarią ekonominės veiklos rezultatų konvergenciją“ (121 straipsnio 3 dalis), ir dėl to, kad „reikia pasimokyti iš patirties, įgytos per pirmąjį ekonominės ir pinigų sąjungos veikimo dešimtmetį, ypač atsižvelgiant į poreikį Sąjungoje gerinti ekonomikos valdyseną, kuri turėtų būti grindžiama didesne nacionaline atsakomybe“¹⁴. Šiuose teisės aktuose numatyta griežtesnės priežiūros sistema (toliau – makroekonominio disbalanso procedūra, arba MDP), kuria siekiama neleisti susidaryti perviršiniams makroekonominiams ir makrofinansiniams disbalansams ir padėti ES valstybėms narėms, kuriose jie susidaro, parengti planus padėčiai taisyti iki nuokrypių įsigalėjimo. MDP ir jos prevencinės bei korekcinės dalys taikomos visoms ES valstybėms narėms, išskyrus tas, kurios dalyvauja tarptautinėje finansinės paramos programoje ir kurioms jau taikoma griežtesnė priežiūra ir sąlygos. MDP numatytas įspėjimo

¹⁴ Žr. 2011 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1176/2011 dėl makroekonominių disbalansų prevencijos ir naikinimo 2 konstatuojamąją dalį (OL L 306, 2011 11 23, p. 25).

mechanizmas, kuriuo anksti nustatomas disbalansas. Šis mechanizmas pagrįstas skaidria visų ES valstybių narių rodiklių suvestine, į kurią įtrauktos ir įspėjamosios ribos kartu su ekonomikos vertinimu. Atliekant šį vertinimą taip pat turėtų būti atsižvelgiama į nominaliąją ir realiąją konvergenciją euro zonoje ir už jos ribų¹⁵. Vertinant makroekonominius disbalansus, reikėtų atsižvelgti į jų mastą ir galimą neigiamą netiesioginį ekonominį ir finansinį poveikį, didinantį ES ekonomikos pažeidžiamumą ir keliantį grėsmę sklandžiam EPS veikimui¹⁶.

2. Sutarties nuostatų taikymas

Kaip ir anksčiau, papildomi veiksniai, nurodyti Sutarties 140 straipsnio 1 dalyje, nagrinėjami 5 skyriuje, atsižvelgiant į 1–4 intarpuose išdėstytus kriterijus. Kad informacija būtų išsami, 3 skyriuje pateikiami nagrinėjamos šalies rezultatų suvestiniai rodikliai (įskaitant įspėjamąsias ribas). Taip užtikrinama, kad būtų pateikta visa turima informacija, svarbi nustatant makroekonominius disbalansus, galinčius trukdyti pasiekti nagrinėjamų šalių aukštą tvarios konvergencijos laipsnį, kaip nustatyta Sutarties 140 straipsnio 1 dalyje. Pabrėžtina, kad ES valstybės narės, kurioms taikoma išimtis ir perviršinio deficito procedūra, negali būti laikomos šalimis, pasiekusiomis aukštą tvarios konvergencijos laipsnį, kaip nustatyta Sutarties 140 straipsnio 1 dalyje.

2.2 Nacionalinės teisės aktų suderinamumas su sutartimis

2.2.1 Įžanga

Pagal Sutarties 140 straipsnio 1 dalį, reikalaujama, kad ECB (ir Europos Komisija) ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, prašymu praneštų Tarybai apie valstybių narių, kurioms taikoma išimtis, pažangą, padarytą vykdant savo įsipareigojimus ekonominei ir pinigų sąjungai sukurti. Šiuose pranešimuose turi būti įvertinta, kaip kiekvienos valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, nacionalinės teisės aktai, įskaitant jos NCB įstatymą, atitinka Sutarties 130 ir 131 straipsnius bei atitinkamus Statuto straipsnius. Šis Sutarties įpareigojimas valstybėms narėms, kurioms taikoma išimtis, dar vadinamas „teisine konvergencija“.

Vertindamas teisinę konvergenciją, ECB neapsiriboja nacionalinės teisės aktų formaliu įvertinimu, jis taip pat gali įvertinti, ar atitinkamų nuostatų įgyvendinimas atitinka Sutarties ir Statuto dvasią. ECB yra ypač susirūpinęs dėl tam tikrų ženklų, rodančių, kad kai kurių valstybių narių NCB sprendimus priimančioms organams daromas spaudimas, o tai neatitinka Sutarties nuostatų dėl centrinio banko nepriklausomumo dvasios. ECB taip pat mato sklandaus ir nepertraukiamo NCB sprendimus priimančių organų veikimo poreikį. Šiuo požiūriu valstybės narės atitinkamos institucijos turi prievolę imtis visų reikiamų priemonių, kad užtikrintų, jog, atsilaisvinus NCB sprendimus priimančio organo nario vietai, būtų laiku paskirtas jį pakeičiantis asmuo¹⁷. Prieš pateikdamas teigiamą galutinį įvertinimą, patvirtinantį, kad

¹⁵ Žr. Reglamento (ES) Nr. 1176/2011 4 straipsnio 4 dalį.

¹⁶ Žr. Reglamento (ES) Nr. 1176/2011 17 konstatuojamąją dalį.

¹⁷ Nuomonės CON/2010/37 ir CON/2010/91. Visos ECB nuomonės skelbiamos EUR-Lex.

valstybės narės nacionalinės teisės aktai atitinka Sutartį ir Statutą, ECB atidžiai stebės bet kokius pokyčius.

Valstybės narės, kurioms taikoma išimtis, ir teisinė konvergencija

Bulgarija, Čekija, Kroatija, Vengrija, Lenkija, Rumunija ir Švedija, kurių nacionalinės teisės aktai analizuojami šiame pranešime, turi valstybių narių, kurioms taikoma išimtis, statusą, t. y. jos dar neįsivedė euro. Švedijai valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, statusas buvo suteiktas Tarybos 1998 m. gegužės mėn. sprendimu¹⁸. Kitoms valstybėms narėms taikomų aktų dėl stojimo sąlygų 4 straipsnyje¹⁹ ir 5 straipsnyje²⁰ nustatyta, kad nuo įstojimo dienos kiekviena iš šių naujų valstybių narių dalyvauja ekonominėje ir pinigų sąjungoje kaip valstybė narė, kuriai taikoma leidžianti nukrypti nuostata, kaip apibrėžta Sutarties 139 straipsnyje.

Šiame pranešime nevertinama Danija – tai specialų statusą turinti valstybė narė, kuri dar neįsivedė euro. Prie Sutarčių pridėtame Protokole (Nr. 16) dėl tam tikrų su Danija susijusių nuostatų nustatyta, kad, atsižvelgiant į 1993 m. lapkričio 3 d. Danijos vyriausybės Tarybai pateiktą pranešimą, Danijai taikomos išlygos ir kad išlygos panaikinimo procedūra pradėdama tik Danijos prašymu. Kadangi Danijai taikomas Sutarties 130 straipsnis, *Danmarks Nationalbank* turi vykdyti centrinio banko nepriklausomumo reikalavimus. 1998 m. EPI pranešime apie konvergenciją padaryta išvada, kad šis reikalavimas įvykdytas. Kadangi Danija turi specialų statusą, nuo 1998 m. jos konvergencija nebuvo vertinta. Tol, kol Danija nepraneš Tarybai apie savo ketinimą įsivesti eurą, *Danmarks Nationalbank* nėra poreikio būti teisiškai integruotam į Eurosystemą ir neturi būti pritaikyti jokie Danijos teisės aktai.

Teisinės konvergencijos vertinimo tikslas – padėti Tarybai lengviau nuspręsti, kurios valstybės narės vykdo „savo įsipareigojimus Ekonominėi ir pinigų sąjungai sukurti“ (Sutarties 140 straipsnio 1 dalis). Teisės srityje tokios sąlygos pirmiausia susijusios su centrinio banko nepriklausomumu ir teisine NCB integracija į Eurosystemą.

¹⁸ 1998 m. gegužės 3 d. Tarybos sprendimas 98/317/EB pagal Sutarties 109j straipsnio 4 dalį (OL L 139, 1998 5 11, p. 30). Pastaba: Sprendimo 98/317/EB pavadinime yra nuoroda į Europos bendrijos steigimo sutartį (prieš tai, kai buvo pakeista šios sutarties straipsnių numeracija remiantis Amsterdamo sutarties 12 straipsniu); šią nuostatą panaikino Lisabonos sutartis.

¹⁹ Aktas dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sąlygų ir sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų (OL L 236, 2003 9 23, p. 33)

²⁰ Dėl Bulgarijos ir Rumunijos žr. Akto dėl Bulgarijos Respublikos ir Rumunijos stojimo sąlygų ir sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų (OL L 157, 2005 6 21, p. 203) 5 straipsnį. Kroatijos atveju žr. Akto dėl Kroatijos Respublikos stojimo sąlygų ir Europos Sąjungos sutarties, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo bei Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutarties pritaikomųjų pataisų (OL L 112, 2012 4 24, p. 21) 5 straipsnį.

Teisinio įvertinimo struktūra

Teisinis įvertinimas iš esmės atitinka ankstesnių ECB ir EPI pranešimų apie teisinę konvergenciją struktūrą²¹.

Nacionalinės teisės aktų suderinamumas analizuojamas atsižvelgiant į teisės aktus, priimtus iki 2022 m. kovo 25 d.

2.2.2 Pritaikymo apimtis

Pritaikymo sritys

Siekiant nustatyti sritis, kuriose reikia pritaikyti nacionalinės teisės aktus, nagrinėjami šie klausimai:

- suderinamumas su Sutarties (130 straipsnis) ir Statuto (7 straipsnis ir 14 straipsnio 2 dalis) nuostatomis dėl NCB nepriklausomumo;
- suderinamumas su nuostatomis dėl konfidencialumo (Statuto 37 straipsnis);
- suderinamumas su piniginio finansavimo (Sutarties 123 straipsnis) ir privilegijos naudotis finansų įstaigomis (Sutarties 124 straipsnis) draudimais;
- suderinamumas dėl vienodos žodžio „euro“ rašybos, kurios reikalaujama pagal ES teisę;
- teisinė NCB integracija į Eurosystemą (ypač Statuto 12 straipsnio 1 dalies ir 14 straipsnio 3 dalies atžvilgiu).

„Suderinamumas“ ir „suvienodinimas“

Sutarties 131 straipsnyje reikalaujama, kad nacionalinės teisės aktai būtų „suderinti“ su Sutartimis ir Statutu, todėl bet koks nesuderinamumas turi būti ištaisytas. Nei Sutarčių ir Statuto viršenybė prieš nacionalinę teisę, nei nesuderinamumo pobūdis nedaro įtakos būtinybei laikytis šio įpareigojimo.

²¹ Ypač 2020 m. birželio mėn. (dėl Bulgarijos, Čekijos, Kroatijos, Vengrijos, Lenkijos, Rumunijos ir Švedijos), 2018 m. gegužės mėn. (dėl Bulgarijos, Čekijos, Kroatijos, Vengrijos, Lenkijos, Rumunijos ir Švedijos), 2016 m. birželio mėn. (dėl Bulgarijos, Čekijos, Kroatijos, Vengrijos, Lenkijos, Rumunijos ir Švedijos), 2014 m. birželio mėn. (dėl Bulgarijos, Čekijos, Kroatijos, Lietuvos, Vengrijos, Lenkijos, Rumunijos ir Švedijos), 2013 m. birželio mėn. (dėl Latvijos), 2012 m. gegužės mėn. (dėl Bulgarijos, Čekijos, Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Lenkijos, Rumunijos ir Švedijos), 2010 m. gegužės mėn. (dėl Bulgarijos, Čekijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Lenkijos, Rumunijos ir Švedijos), 2008 m. gegužės mėn. (dėl Bulgarijos, Čekijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Lenkijos, Rumunijos ir Švedijos), 2007 m. gegužės mėn. (dėl Kipro ir Maltos), 2006 m. gruodžio mėn. (dėl Čekijos, Estijos, Kipro, Latvijos, Vengrijos, Maltos, Lenkijos, Slovakijos ir Švedijos), 2006 m. gegužės mėn. (dėl Lietuvos ir Slovėnijos), 2004 m. spalio mėn. (dėl Čekijos, Estijos, Kipro, Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Maltos, Lenkijos, Slovėnijos, Slovakijos ir Švedijos), 2002 m. gegužės mėn. (dėl Švedijos) ir 2000 m. balandžio mėn. (dėl Graikijos ir Švedijos) ECB pranešimų apie konvergenciją ir 1998 m. EPI pranešimo apie konvergenciją.

Reikalavimas, kad nacionalinės teisės aktai būtų „suderinti“, nereiškia, jog pagal Sutartį reikalaujama, kad nacionalinių centrinių bankų įstatymai būtų „suvienodinti“ vienas su kitu ar su Statutu. Nacionalinių ypatumų gali būti ir toliau, jeigu jie nepažeidžia ES neatšaukiamai suteiktos kompetencijos pinigų srityje. Iš tiesų, pagal Statuto 14 straipsnio 4 dalį, nacionaliniams centriniams bankams leidžiama atlikti kitokias funkcijas nei tos, kurios nurodytos Statute, tiek, kiek jos netrukdo ECBS tikslams ir užduotims²². NCB įstatymų nuostatos, leidžiančios atlikti tokias papildomas funkcijas, yra aiškus aplinkybių, kurioms esant skirtumų gali likti, pavyzdys. Terminas „suderinamas“ daugiau nurodo, kad nacionalinės teisės aktai ir nacionalinių centrinių bankų įstatymai turi būti pakeisti siekiant pašalinti nesuderinamumus su Sutartimis ir Statutu ir užtikrinti reikalingą nacionalinių centrinių bankų integracijos į ECBS lygį. Pirmiausia turėtų būti pakeistos visos nuostatos, pažeidžiančios NCB nepriklausomumą, kaip apibrėžta Sutartyje, ir jo, kaip ECBS neatskiriamos dalies, vaidmenį. Todėl, norint tai pasiekti, nepakanka remtis vien tik ES teisės viršenybe prieš nacionalinę teisę.

Sutarties 131 straipsnyje nustatyta pareiga apima tik nesuderinamumą su Sutartimis ir Statutu. Tačiau nacionalinės teisės aktai, nesuderinti su ES antriniais teisės aktais, susijusiais su šiame pranešime apie konvergenciją nagrinėjamomis pritaikymo sritimis, turėtų būti suderinti su tokiais antriniais teisės aktais. ES teisės viršenybė neturi įtakos pareigai pritaikyti nacionalinės teisės aktus. Šis bendras reikalavimas kyla ne tik iš Sutarties 131 straipsnio, bet ir iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijos²³.

Sutartyse ir Statute nenumatytas būdas, kaip nacionalinės teisės aktai turėtų būti pritaikyti. Tai gali būti įvykdyta pateikiant nuorodas į Sutartis ir Statutą, inkorporuojant jų nuostatas ir pateikiant nuorodą į juos, pašalinant nesuderinamas nuostatas, arba derinant šiuos būdus.

Be to, viena iš priemonių, siekiant nacionalinės teisės aktų suderinamumo su Sutartimis ir Statutu ir užtikrinant jį, yra tai, kad ES institucijos ir valstybės narės turi konsultuotis su ECB dėl teisės aktų projektų nuostatų jo kompetencijai priklausančiais klausimais pagal Sutarties 127 straipsnio 4 dalį, 282 straipsnio 5 dalį ir Statuto 4 straipsnį. 1998 m. birželio 29 d. Tarybos sprendime 98/415/EB dėl nacionalinių institucijų konsultavimosi su Europos Centrinio Banku teisės akto projekto nuostatų klausimais²⁴ aiškiai reikalaujama, kad valstybės narės imtųsi priemonių, reikalingų šios pareigos laikymuisi užtikrinti.

2.2.3 Nacionalinių centrinių bankų nepriklausomumas

Kalbant apie centrinio banko nepriklausomumą, pasakytina, kad 2004, 2007 arba 2013 m. į ES įstojusių valstybių narių nacionalinės teisės aktai turėjo būti pritaikyti, kad atitiktų atitinkamas Sutarties ir Statuto nuostatas, ir turėjo įsigalioji atitinkamai 2004 m.

²² Kalbant apie užduotis ir įgaliojimus, kurie ECB buvo pavesti iš dalies, nacionaliniai teisės aktai turi nepažeisti ECB pavestų užduočių ir įgaliojimų. Žr. Nuomonę CON/2020/15.

²³ Žr., be kita ko, 1997 m. gruodžio 9 d. Teisingumo Teismo sprendimą *Europos Bendrijų Komisija prieš Prancūzijos Respubliką*, C-265/95, EU:C:1997:595.

²⁴ OL L 189, 1998 7 3, p. 42.

gegužės 1 d., 2007 m. sausio 1 d. ir 2013 m. liepos 1 d.²⁵ Švedija turėjo užtikrinti, kad reikalingi suderinimai įsigaliojotų iki ECBS įkūrimo 1998 m. birželio 1 d.

Centrinio banko nepriklausomumas

1995 m. lapkričio mėn. EPI nustatė centrinio banko nepriklausomumo požymių sąrašą (vėliau išsamiai aprašytą jo 1998 m. pranešime apie konvergenciją); jie tuo metu buvo valstybių narių nacionalinės teisės aktų, ypač nacionalinių centrinių bankų įstatymų, įvertinimo pagrindas. Centrinio banko nepriklausomumo koncepcija apima įvairias nepriklausomumo rūšis, kurias reikia vertinti atskirai, t. y. funkcinį, institucinį, asmeninį ir finansinį nepriklausomumą. Paskutiniiais metais ECB priimtose nuomonėse šių centrinio banko nepriklausomumo aspektų analizė buvo toliau tobulinama. Šie aspektai yra pagrindas vertinant valstybių narių, kurioms taikoma išimtis, nacionalinės teisės aktų ir Sutarčių bei Statuto konvergencijos lygį.

Funkcinis nepriklausomumas

Centrinio banko nepriklausomumas yra ne savitiksliis, bet priemonė tikslui, kuris turėtų būti aiškiai apibrėžtas ir kuriam turėtų būti suteikta pirmenybė visų kitų tikslų atžvilgiu, pasiekti. Pagal funkcinio nepriklausomumo principą reikalaujama, kad kiekvieno NCB pagrindinis tikslas būtų numatytas aiškiu bei teisinį tikrumą užtikrinančiu būdu ir visiškai atitiktų Sutartyje nustatytą pagrindinį tikslą – kainų stabilumą. Šio tikslo siekiama nacionaliniams centriniams bankams suteikiant reikiamus būdus ir priemones šiam tikslui pasiekti nepriklausomai nuo bet kokios kitos institucijos. Sutarties reikalavimas dėl centrinio banko nepriklausomumo rodo visuotinai pripažintą nuomonę, kad pagrindinio tikslo – kainų stabilumo – geriausiai gali siekti visiškai nepriklausoma institucija, kurios įgaliojimai yra aiškiai apibrėžti. Centrinio banko nepriklausomumas yra visiškai suderinamas su nacionalinių centrinių bankų atsakomybe už savo sprendimus, kuri yra svarbus pasitikėjimo jų nepriklausomumo statusu stiprinimo aspektas. Tai reiškia skaidrumą ir dialogo su trečiosiomis šalimis palaikymą.

Kalbant apie laiką, pasakytina, kad iš Sutarties nėra aišku, nuo kada valstybių narių, kurioms taikoma išimtis, nacionaliniai centriniai bankai turi laikytis pagrindinio tikslo – kainų stabilumo, nustatyto Sutarties 127 straipsnio 1 dalyje, 282 straipsnio 2 dalyje ir Statuto 2 straipsnyje. Toms valstybėms narėms, kurios įstojo į ES po euro įvedimo ES, nėra aišku, ar ši pareiga turėtų būti taikoma nuo įstojimo dienos, ar nuo euro įvedimo jose dienos. Nors Sutarties 127 straipsnio 1 dalis netaikoma valstybėms narėms, kurioms taikoma išimtis (žr. Sutarties 139 straipsnio 2 dalies c punktą), Statuto 2 straipsnis šioms valstybėms narėms yra taikomas (žr. Statuto 42 straipsnio 1 dalį). ECB palaiko nuomonę, kad nacionalinių centrinių bankų pareiga laikyti kainų stabilumą savo pagrindiniu tikslu Švedijos atveju pradedama taikyti 1998 m. birželio 1 d., o 2004 m. gegužės 1 d., 2007 m. sausio 1 d. ir 2013 m. liepos 1 d. į ES įstojusių valstybių narių atveju – nuo tų datų. Remiamasi tuo, kad vienas iš pagrindinių ES

²⁵ Tai taikoma ir ECBS konfidencialumo režimui; žr. šio pranešimo apie konvergenciją 2.1.4 skirsnį.

principų, būtent kainų stabilumas (Sutarties 119 straipsnis), yra taikomas ir valstybėms narėms, kurioms taikoma išimtis. Taip pat remiamasi Sutarties tikslu, kad visos valstybės narės turėtų siekti makroekonominės konvergencijos, įskaitant kainų stabilumą, kuriai skirti reguliarūs ECB ir Europos Komisijos pranešimai. Ši išvada taip pat yra pagrįsta centrinio banko nepriklausomumo, kuris yra pateisinamas tik tada, jeigu bendras tikslas – kainų stabilumas – turi pirmenybę, pamatiniu argumentu.

Šalių vertinimai šiame pranešime yra pagrįsti būtent šiomis išvadomis, nuo kada valstybių narių, kurioms taikoma išimtis, nacionaliniams centriniams bankams taikoma pareiga laikyti kainų stabilumą savo pagrindiniu tikslu.

Institucinis nepriklausomumas

Institucinio nepriklausomumo principas tiksliai apibrėžtas Sutarties 130 straipsnyje ir Statuto 7 straipsnyje. Šiuose dviejuose straipsniuose draudžiama nacionaliniams centriniams bankams ir jų sprendimus priimančių organų nariams gauti ar priimti ES institucijų ar organų, valstybių narių vyriausybių ar bet kurio kito organo nurodymus. Šiuose straipsniuose taip pat draudžiama ES institucijoms, įstaigoms ar organams bei valstybių narių vyriausybėms siekti paveikti tuos nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų narius, kurių sprendimai gali turėti įtakos nacionalinių centrinių bankų su ECBS susijusių uždavinių įgyvendinimui. Jei nacionalinės teisės aktai perteikia Sutarties 130 straipsnį ir Statuto 7 straipsnį, juose turi būti numatyti abu draudimai ir jie neturi riboti šių nuostatų taikymo srities²⁶. Tokio centrinių bankų nepriklausomumo pripažinimas nereiškia, kad jiems netaikomos teisės normos ar kad jie gali išvengti bet kokios rūšies teisės aktų taikymo²⁷.

Nepaisant to, ar NCB yra sudarytas kaip valstybei priklausantis organas, ar kaip specialus viešosios teisės organas, ar paprasčiausiai kaip viešoji akcinė bendrovė, esama rizikos, kad jo savininkas, pasinaudodamas tokia nuosavybės teise, gali daryti įtaką jo sprendimų dėl uždavinių, susijusių su ECBS, priėmimui²⁸. Tokia įtaka, daroma naudojantis akcininkų teisėmis ar kitaip, gali daryti poveikį NCB nepriklausomumui ir todėl turėtų būti ribojama įstatymu.

Centrinių bankų veiklą reglamentuojanti teisinė sistema turi numatyti stabilų ir ilgalaikę centrinio banko veiklos pagrindą. Teisinė sistema, kuri leistų dažnai keisti NCB institucinę sąrangą, taip darant įtaką jo organizaciniam ar valdymo stabilumui, galėtų daryti neigiamą įtaką NCB instituciniam nepriklausomumui²⁹.

Institucinio nepriklausomumo taip pat turėtų būti laikomasi ypatingos skubos atvejais. Tik tais atvejais, kai laikomasi Sutarties 347 straipsnyje įtvirtintų sąlygų, nacionalinės institucijos gali laikinai ir išimties tvarka naudotis įgaliojimais, kurie priklauso išimtinai ECBS kompetencijai. Atliekant šį vertinimą, esminis laikotarpis yra priemonės priėmimo laikas. Atsižvelgiant į Sutarties 347 straipsnio išimtinį pobūdį, nesant

²⁶ Nuomonė CON/2011/104.

²⁷ Žr. Nuomonės CON/2019/15 2.3 dalį ir *Komisija prieš Europos Centrinį Banką*, C-11/00, EU:C:2003:395, 134–136 punktus.

²⁸ Nuomonė CON/2019/23.

²⁹ Žr. Nuomonės CON/2011/104 2.2 dalį ir Nuomonės CON/2017/34 3.2.2 dalį.

Sutarties 347 straipsnyje įtvirtintų sąlygų, valstybės narės neturėtų priimti prevencinių teisės aktų³⁰.

Draudimas duoti nurodymus

Trečiųjų šalių teisės duoti nurodymus nacionaliniams centriniams bankams, jų sprendimus priimančioms organams ar pastarųjų nariams, jeigu jų veikla susijusi su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu.

Bet koks NCB dalyvavimas taikant finansinio stabilumo stiprinimo priemones turi būti suderinamas su Sutartimi, t. y. nacionalinių centrinių bankų funkcijos turi būti atliekamos visapusiškai laikantis jų funkcinio, institucinio ir finansinio nepriklausomumo principo, kad būtų apsaugotas tinkamas Sutartyje ir Statute numatytų jų uždavinių vykdymas³¹. Jei nacionalinės teisės aktais nustatomas toks NCB vaidmuo, kai peržengiamos patariamųjų funkcijų ribos, ir pagal juos reikalaujama, kad NCB priimtų papildomų uždavinių, turi būti užtikrinta, kad šie uždaviniai nepaveiktų NCB gebėjimo vykdyti su ECBS susijusius jo uždavinius veiklos ir finansiniu atžvilgiais³². Be to, NCB atstovai gali būti įtraukiami į kolegialius sprendimus priimančius priežiūros organus ar kitas institucijas tik tinkamai atsižvelgus į reikalavimą apsaugoti NCB sprendimus priimančių organų narių asmeninį nepriklausomumą³³.

Draudimas tvirtinti, sustabdyti, panaikinti ar atidėti sprendimus

Trečiųjų šalių teisės tvirtinti, sustabdyti, panaikinti ar atidėti NCB sprendimus, jeigu jie susiję su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu³⁴.

Draudimas cenzūruoti sprendimus teisiniu pagrindu

Bet kokių organų, išskyrus nepriklausomus teismus, teisė teisiniu pagrindu cenzūruoti sprendimus, susijusius su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinama su Sutartimi ir Statutu, kadangi šių uždavinių vykdymas negali būti pakartotinai vertinamas politiniu lygmeniu. NCB valdytojo teisė teisiniu pagrindu sustabdyti ECBS ar NCB sprendimus priimančio organo priimto sprendimo įgyvendinimą ir vėliau pateikti jį politiniam organui galutiniam sprendimui priimti būtų tolygi siekiui gauti trečiųjų šalių nurodymus.

³⁰ Žr. Nuomonės CON/2021/35 2.2 dalį.

³¹ Nuomonė CON/2010/31.

³² Nuomonė CON/2009/93.

³³ Nuomonė CON/2010/94.

³⁴ Nuomonė CON/2016/33.

Draudimas dalyvauti NCB sprendimus priimančiuose organuose su balsavimo teise

Trečiųjų šalių atstovų dalyvavimas NCB sprendimus priimančiame organe su teise balsuoti dėl klausimų, susijusių su ECBS uždavinių, kuriuos atlieka NCB, vykdymu, yra nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu, net jeigu toks balsas nėra sprendžiamasis. Toks dalyvavimas, net jeigu balsavimo teisė nesuteikta, yra nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu, jei toks dalyvavimas trukdo tiems sprendimus priimančioms organams atlikti su ECBS susijusius uždavinius arba kelia grėsmę, kad bus nukrypta nuo ECBS konfidencialumo režimo³⁵.

Draudimas iš anksto derinti NCB sprendimus

Įstatymuose aiškiai numatyta NCB pareiga iš anksto derinti NCB sprendimus su trečiosiomis šalimis sukuria teisinį pagrindą, kuriuo vadovaudamasi trečiosios šalys gali daryti įtaką centrinio banko galutiniams sprendimams, ir todėl yra nesuderinama su Sutartimi ir Statutu.

Tačiau NCB dialogas su trečiosiomis šalimis net tais atvejais, kai įstatymas įpareigoja teikti informaciją ir keistis nuomonėmis, yra suderinamas su centrinio banko nepriklausomumu, jeigu:

- dėl to nebus pažeidžiamas NCB sprendimus priimančių organų narių nepriklausomumas;
- bus visiškai atsižvelgiama į ypatingą valdytojų teisinę padėtį jiems einant ECB sprendimus priimančių organų narių pareigas; ir
- laikomasi Statute nustatytų konfidencialumo reikalavimų³⁶.

NCB sprendimus priimančių organų narių pareigų aprobavimas

Įstatymų nuostatose dėl trečiųjų šalių (pvz., vyriausybių) teikiamo NCB sprendimus priimančių organų narių pareigų (pvz., susijusių su sąskaitomis) aprobavimo turėtų būti numatyti tinkami saugikliai, kad tokia teisė nepažeistų atskiro NCB nario gebėjimo nepriklausomai priimti sprendimus dėl uždavinių, susijusių su ECBS (arba įgyvendinti sprendimus, priimtus ECBS lygmeniu). Rekomenduojama dėl to numatyti aiškia nuostatą NCB įstatymuose.

Asmeninis nepriklausomumas

Statute nustatytu nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų narių kadencijos trukmės saugumu taip pat užtikrinamas centrinio banko

³⁵ Nuomonės CON/2014/25 ir CON/2015/57.

³⁶ Nuomonė CON/2018/17.

nepriklausomumas. NCB valdytojai yra ECB bendrosios tarybos nariai ir tampa Valdančiosios tarybos nariais įvedus eurą jų valstybėse narėse. NCB valdytojai, vykdydami savo kaip ECB valdančiosios tarybos ar Bendrosios tarybos narių pareigas, negali būti laikomi valstybės narės atstovais³⁷. Statuto 14 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad NCB įstatymuose, be kita ko, turi būti numatyta ne trumpesnė kaip penkerių metų valdytojo kadencija. Tai kartu apsaugo nuo savavališko valdytojų atleidimo iš pareigų nustatant, kad valdytojus galima atleisti iš pareigų tik tada, jeigu jie neatitinka šioms pareigoms keliamų reikalavimų arba yra pripažinti kaltais padarę sunkų nusižengimą. Tokiais atvejais Statuto 14 straipsnio 2 dalyje numatyta galimybė kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą, kuris turi įgaliojimus panaikinti nacionalinį sprendimą, kuriuo valdytojas buvo atleistas iš pareigų³⁸. Valdytojo nušalinimas nuo pareigų gali iš tiesų prilygti valdytojo atleidimui iš pareigų Statuto 14 straipsnio 2 dalyje nustatytais tikslais³⁹. NCB įstatymai turi atitikti šią nuostatą, kaip yra išdėstyta toliau.

Sutarties 130 straipsnyje draudžiama nacionalinėms vyriausybėms ir bet kokiems kitiems organams daryti įtaką nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariams jiems atliekant savo užduotis. Valstybės narės ypač negali siekti paveikti nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų narių pakeisdamos nacionalinės teisės aktus, kurie daro įtaką jų atlyginimui ir kurie iš principo turėtų būti taikomi tik būsimiems paskyrimams⁴⁰.

Minimali valdytojų kadencija

Pagal Statuto 14 straipsnio 2 dalį, NCB įstatymuose turi būti numatyta ne trumpesnė kaip penkerių metų valdytojo kadencija. Tai nedraudžia nustatyti ilgesnės kadencijos, o esant neribotam kadencijos terminui, nereikalaujama keisti įstatymo, jei valdytojo atleidimo iš pareigų pagrindai atitinka nustatytuosius Statuto 14 straipsnio 2 dalyje. Trumpesni laikotarpiai negali būti pateisinami, net jei jie būtų taikomi tik pereinamuoju laikotarpiu⁴¹. Nacionalinės teisės aktai, kuriais nustatomas privalomas pensinis amžius, turėtų užtikrinti, kad pensinis amžius nenutrauktų Statuto 14 straipsnio 2 dalyje nustatytos minimalios kadencijos trukmės, kuri yra viršesnė už bet kokį privalomą pensinį amžių, jei ji taikoma valdytojui⁴². Kai NCB įstatymas yra iš dalies keičiamas, iš dalies keičiantis įstatymas turėtų apsaugoti valdytojo ir kitų sprendimus priimančių organų narių, kurie dalyvauja vykdant su ECBS susijusius uždavinius, kadencijos trukmę⁴³.

³⁷ Žr. *LR Generālprokuratūra*, C-3/20, ECLI:EU:C:2021:969, 43 punktą.

³⁸ Žr. *Rimšėvičs prieš Latviją*, C-202/18, EU:C:2019:139, 76 punktą.

³⁹ Žr. *Rimšėvičs prieš Latviją*, C-202/18, EU:C:2019:139, 52 punktą ir Nuomonę CON/2011/9.

⁴⁰ Žr., pavyzdžiui, Nuomones CON/2010/56, CON/2010/80, CON/2011/104, CON/2011/106 ir CON/2021/9.

⁴¹ Nuomonė CON/2018/23.

⁴² Nuomonė CON/2012/89.

⁴³ Nuomonės CON/2018/17, CON/2019/19 ir CON/2019/36.

Valdytojo atleidimo iš pareigų pagrindai

NCB įstatymais privaloma užtikrinti, kad valdytojai nebūtų atleisti iš pareigų dėl kitų priežasčių, išskyrus išvardytąsias Statuto 14 straipsnio 2 dalyje. Šiame straipsnyje įtvirtinto reikalavimo tikslas yra užkirsti kelią institucijoms, dalyvaujančioms skiriant valdytojus, ypač vyriausybei ar parlamentui, pasinaudoti teise valdytoją atleisti. NCB įstatymai turėtų arba daryti nuorodą į Statuto 14 straipsnio 2 dalį, įtraukti jos nuostatas ir nurodyti jų šaltinį, panaikinti bet kokias nuostatas, neatitinkančias 14 straipsnio 2 dalyje numatytų atleidimo iš pareigų pagrindų, arba apskritai neminėti jokių atleidimo iš pareigų pagrindų (nes 14 straipsnio 2 dalis yra taikoma tiesiogiai)⁴⁴. Išrinkus ar paskyrus valdytojus, jie negali būti atleisti iš pareigų kitomis sąlygomis, nei nurodytos Statuto 14 straipsnio 2 dalyje, net jei valdytojai dar nepradėjo eiti savo pareigų. Atsižvelgiant į tai, kad sąlygos, kurioms esant valdytojas gali būti atleistas iš pareigų, yra autonomiškos Sąjungos teisės sąvokos, jų taikymas ir aiškinimas nepriklauso nuo nacionalinio konteksto⁴⁵. Galiausiai Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, įgyvendindamas jam pagal Statuto 14 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą suteiktą jurisdikciją, turi patikrinti, ar sprendimas, kuriuo nacionalinio centrinio banko valdytojas buvo atleistas iš pareigų, yra pagrįstas pakankamais įrodymais, kad jis padarė sunkų nusizengimą, kuriuo galima pateisinti tokią priemonę⁴⁶.

Nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų kitų narių, išskyrus valdytojus, dalyvaujančių vykdant su ECBS susijusius uždavinius, kadencijos trukmės saugumas ir atleidimo iš pareigų pagrindai

Taikant tas pačias taisykles dėl valdytojų kadencijos trukmės apsaugos ir dėl jų atleidimo iš pareigų pagrindų kitiems nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariams, dalyvaujantiems vykdant su ECBS susijusius uždavinius, taip pat užtikrinamas asmeninis tokių asmenų nepriklausomumas⁴⁷. Statuto 14 straipsnio 2 dalies nuostatomis užtikrinama ne tik valdytojų kadencijos trukmės apsauga, Sutarties 130 straipsnyje ir Statuto 7 straipsnyje konkrečiai minimi ne valdytojai, o nacionalinių centrinių bankų „sprendimus priimančių organų nariai“. Tai ypač taikytina tais atvejais, kai valdytojas yra „pirmasis tarp lygių“ kolegų, turinčių lygias balsavimo teises, arba kai šie kiti nariai dalyvauja vykdant su ECBS susijusius uždavinius.

⁴⁴ Nuomonė CON/2018/53.

⁴⁵ Žr. Nuomonę CON/2019/36 ir Generalinės advokatės Kokott nuomonę Teisingumo Teismo byloje *Rimšėvičs prieš Latvija*, C-202/18, EU:C:2018:1030, 77 punktą.

⁴⁶ Žr. *Rimšėvičs prieš Latvija*, C-202/18, EU:C:2019:139, 96 punktą.

⁴⁷ Nuomonės CON/2004/35, CON/2005/26, CON/2006/32, CON/2006/44, CON/2007/6, CON/2019/19 ir CON/2019/24.

Teisė į teisminę gynybą

Nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariai turi turėti teisę kreiptis į nepriklausomą teismą ir apskųsti sprendimą dėl atleidimo iš pareigų, kad, vertinant tokio sprendimo pagrindus, būtų apribota politinio pasirinkimo galimybė.

Statuto 14 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad iš pareigų atleisti NCB valdytojai dėl tokio sprendimo gali kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą. Nacionalinės teisės aktuose turėtų būti arba daroma nuoroda į Statutą, arba apskritai neminama teisė dėl tokio sprendimo kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (nes Statuto 14 straipsnio 2 dalis yra taikoma tiesiogiai). Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi įgaliojimus panaikinti nacionalinę priemonę dėl atleidimo iš pareigų, jeigu pripažįstama, kad ji prieštarauja Sąjungos teisei⁴⁸.

Nacionalinės teisės aktuose taip pat turėtų būti nustatyta bet kurio kito NCB sprendimus priimančių organų nario, dalyvaujančio vykdant su ECBS susijusius uždavinius, teisė kreiptis į nacionalinius teismus ir apskųsti sprendimą atleisti iš einamų pareigų. Ši teisė gali būti bendrosios teisės reguliuojamas dalykas arba ji gali būti nustatyta specialia norma. Net jei šia teise būtų galima pasinaudoti pagal bendrąją teisę, siekiant teisinio tikrumo, būtų patartina tokią teisę į teisminę gynybą nustatyti konkrečiai.

Apsauga nuo interesų konflikto

Asmeninis nepriklausomumas taip pat reiškia, jog būtina užtikrinti, kad nekiltų NCB sprendimus priimančių organų narių, dalyvaujančių vykdant su ECBS susijusius uždavinius, pareigų jų NCB (taip pat valdytojų pareigų ECB) ir bet kokių kitų funkcijų, kurias gali vykdyti šie sprendimus priimančių organų nariai ir kurios gali kelti grėsmę jų asmeniniam nepriklausomumui, interesų konfliktas⁴⁹. Paprastai buvimas sprendimus priimančio organo, dalyvaujančio vykdant su ECBS susijusius uždavinius, nariu yra nesuderinamas su kitų funkcijų, kurios gali sukelti interesų konfliktą, vykdymu. Pirmiausia tokių sprendimus priimančių organų nariai negali eiti pareigų ar turėti interesų, kurie gali daryti įtaką jų veiklai einant pareigas valstybės vykdomojoje ar įstatymų leidžiamojoje valdžioje arba regioninėje ar vietos administracijose arba dalyvaujant verslo organizacijoje. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas tam, kad būtų užkirstas kelias galimiems vykdomųjų funkcijų neatliekančių sprendimus priimančių organų narių interesų konfliktams.

⁴⁸ Žr. Teisingumo Teismo sprendimo *Rimšėvičs prieš Latvija*, C-202/18, EU:C:2019:139, 76 punktą.

⁴⁹ Šiuo požiūriu valstybės narės gali laisvai nustatyti sąlygas, kurių turi būti laikomais skiriant jų NCB sprendimus priimančių organų narius, jeigu jos neprieštarauja iš Sutarčių kylančio centrinio banko nepriklausomumo požymiams. Žr. Nuomones CON/2018/23, CON/2020/19 ir CON/2021/9.

Finansinis nepriklausomumas

Bendram NCB nepriklausomumui kiltų grėsmė, jei jis negalėtų savarankiškai naudotis pakankamais finansiniais ištekliais savo įgaliojimams vykdyti, t. y. pagal Sutartį ir Statutą reikalaujamiems su ECBS susijusiems uždaviniams vykdyti⁵⁰.

Valstybės narės negali leisti savo nacionaliniams centriniams bankams atsidurti tokioje padėtyje, kad jie neturėtų pakankamų finansinių išteklių ir pakankamo grynojo turto⁵¹ savo su ECBS ar, kaip taikytina, su Eurosystema susijusiems uždaviniams vykdyti. Pažymėtina, kad Statuto 28 straipsnio 1 dalyje ir 30 straipsnio 4 dalyje numatyta galimybė ECB papildomai reikalauti iš nacionalinių centrinių bankų sumokėti įnašus į ECB kapitalą ir atlikti papildomus užsienio atsargų pervedimus⁵². Be to, Statuto 33 straipsnio 2 dalyje⁵³ numatyta, kad, jeigu ECB patiria nuostolį, kurio negalima visiškai kompensuoti iš bendrojo atsargų fondo, ECB valdančioji taryba gali nuspręsti likusį nuostolį kompensuoti iš atitinkamų finansinių metų pinigų politikos pajamų proporcingai ir neviršijant sumų, kokios paskirstytos nacionaliniams centriniams bankams. Finansinio nepriklausomumo principas reiškia, kad šių nuostatų įgyvendinimu reikalaujama, kad NCB galėtų netrukdomai vykdyti savo funkcijas.

Be to, pagal finansinio nepriklausomumo principą reikalaujama, kad NCB turėtų pakankamai priemonių ne tik su ECBS susijusiems uždaviniams, bet ir savo nacionaliniams uždaviniams vykdyti (pvz., vykdyti finansų sektoriaus priežiūrą, finansuoti savo administracines išlaidas ir savo operacijas, teikti skubią paramą likvidumui padidinti⁵⁴).

Dėl visų pirmiau išvardytų priežasčių finansinis nepriklausomumas taip pat reiškia, kad NCB turėtų būti visuomet pakankamai kapitalizuotas. Pirmiausia reikėtų vengti bet kokios situacijos, kai pakankamai ilgą laikotarpį NCB grynasis turtas yra mažesnis už įstatinį kapitalą arba net neigiamas, įskaitant atvejus, kai nuostoliai, viršijantys kapitalo ir rezervų lygį, nėra paskirstomi^{55, 56}. Bet kokia tokia situacija gali padaryti neigiamą poveikį NCB gebėjimui vykdyti ne tik jo su ECBS susijusius, bet ir nacionalinius uždavinius. Be to, tokia situacija gali paveikti Eurosystemos pinigų politikos patikimumą. Todėl, jei NCB grynasis turtas tampa mažesnis už jo įstatinį kapitalą arba net neigiamas, atitinkama valstybė narė turėtų per tinkamą laikotarpį suteikti NCB atitinkamą kapitalo kiekį bent iki įstatinio kapitalo lygio, kad būtų laikomasi finansinio nepriklausomumo principo. ECB atžvilgiu šio klausimo aktualumą jau yra pripažinusi Taryba, 2000 m. gegužės 8 d. priėmusi Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1009/2000 dėl Europos Centrinio Banko kapitalo padidinimo⁵⁷. Jis suteikė ECB valdančiajai tarybai galimybę priimti sprendimą dėl ECB faktinio kapitalo padidinimo, kad būtų galima

⁵⁰ Nuomonė CON/2021/7.

⁵¹ Nuomonės CON/2014/24, CON/2014/27, CON/2014/56 ir CON/2017/17.

⁵² Statuto 30 straipsnio 4 dalis taikoma tik Eurosystemoje.

⁵³ Statuto 33 straipsnio 2 dalis taikoma tik Eurosystemoje.

⁵⁴ Nuomonės CON/2016/55, CON/2020/11 ir CON/2020/13.

⁵⁵ Nuomonė CON/2020/13.

⁵⁶ Nuomonė CON/2018/17.

⁵⁷ OL L 115, 2000 5 16, p. 1.

palaikyti kapitalo bazės, kurios reikia ECB operacijoms vykdyti, pakankamumą⁵⁸; NCB turėtų būti finansiškai pajėgūs vykdyti tokį ECB sprendimą.

Finansinio nepriklausomumo koncepciją reikėtų vertinti atsižvelgiant į tai, ar kuri nors trečioji šalis gali daryti tiesioginę arba netiesioginę įtaką ne tik NCB uždaviniams, bet ir jo gebėjimui (suprantamam tiek funkcinio požiūriu – darbo jėgos prasme, tiek finansiniu požiūriu – pakankamų finansinių išteklių prasme) vykdyti savo įgaliojimus. Šiuo požiūriu yra itin aktualūs toliau nurodyti finansinio nepriklausomumo aspektai⁵⁹. Tai yra finansinio nepriklausomumo požymiai, kurių atžvilgiu nacionaliniai centriniai bankai yra pažeidžiamiausi dėl išorės įtakos.

Biudžeto sudarymas

Jei trečioji šalis turi teisę sudaryti ar daryti įtaką sudarant NCB biudžetą, tai nesuderinama su finansiniu nepriklausomumu, nebent įstatyme yra įtvirtinta apsaugos nuostata, pagal kurią tokia teisė nedaro poveikio finansinėms lėšoms, būtinoms su ECBS susijusiems NCB uždaviniams vykdyti⁶⁰.

Apskaitos taisyklės

Ataskaitos turi būti sudaromos vadovaujantis bendrosiomis apskaitos taisyklėmis arba NCB sprendimus priimančių organų nustatytais taisyklėmis. Jei tokias taisykles yra nustačiusios trečiosios šalys, taisyklėse turi būti bent atsižvelgta į tai, ką siūlė NCB sprendimus priimantys organai.

Metines ataskaitas turėtų patvirtinti nepriklausomų apskaitininkų padedami NCB sprendimus priimantys organai ir *ex post* jas gali tvirtinti trečiosios šalys (pvz., vyriausybė ar parlamentas). NCB sprendimus priimantiems organams turi būti suteikta galimybė priimti nepriklausomą ir profesionalų sprendimą dėl pelno apskaičiavimo.

Kai NCB operacijas kontroliuoja valstybės audito tarnyba arba panašus organas, atsakingas už viešųjų finansų naudojimo kontrolę, teisės aktais turi būti aiškiai nustatyta kontrolės apimtis⁶¹ ir ji turi nepažeisti NCB nepriklausomų išorės auditorių veiklos⁶²; be to, atsižvelgiant į institucinio nepriklausomumo principą, ji turi atitikti draudimą teikti nurodymus NCB bei jo sprendimus priimantiems organams ir ja neturi

⁵⁸ 2010 m. gruodžio 13 d. Sprendimas ECB/2010/26 dėl ECB kapitalo padidinimo (OL L 11, 2011 1 15, p. 53).

⁵⁹ Pagrindinės formuojančios ECB nuomonės šioje srityje yra šios: Nuomonės CON/2002/16, CON/2003/22, CON/2003/27, CON/2004/1, CON/2006/38, CON/2006/47, CON/2007/8, CON/2008/13, CON/2008/68 ir CON/2009/32.

⁶⁰ Nuomonė CON/2019/12.

⁶¹ Nuomonė CON/2019/19.

⁶² Apie nepriklausomų NCB išorės auditorių veiklą žr. Statuto 27 straipsnio 1 dalį.

būti kišamasi į NCB uždavinius, susijusius su ECBS⁶³. Valstybinis auditas turi būti atliekamas nepolitiniais, nepriklausomais ir grynai profesiniais pagrindais⁶⁴.

Pelno paskirstymas, NCB kapitalas ir finansiniai atidėjiniai

Kalbant apie pelno paskirstymą, NCB įstatymuose gali būti nurodyta, kaip paskirstomas jo pelnas. Jei tokių nuostatų nėra, sprendimus dėl pelno paskirstymo turėtų priimti NCB sprendimus priimančios organai profesiniais pagrindais; tai neturėtų būti palikta trečiųjų šalių nuožiūrai, nebent yra įtvirtinta aiški apsaugos nuostata, kad tai nedaro poveikio finansinėms lėšoms, būtinoms su ECBS susijusiems ir nacionaliniams NCB uždaviniams vykdyti⁶⁵.

Pelnas gali būti paskirstytas į valstybės biudžetą tik po to, kai padengiami visi sukaupti praėjusių metų nuostoliai⁶⁶ ir sudaromi finansiniai atidėjiniai, laikomi reikalingais NCB kapitalo ir turto realiajai vertei apsaugoti. Laikini ar *ad hoc* teisės aktai, prilygstantys nurodymams nacionaliniams centriniams bankams dėl jų pelno paskirstymo, nėra priimtini⁶⁷. Finansinio nepriklausomumo principui taip pat pakenktų ir NCB nerealizuotojo kapitalo priaugio mokestis⁶⁸.

Valstybė narė negali mažinti NCB kapitalo be NCB sprendimus priimančių organų *ex ante* sutikimo, kuriuo turi būti siekiama užtikrinti, kad jis išsaugos pakankamai finansinių priemonių NCB, kaip ECBS nario, įgaliojimams pagal Sutarties 127 straipsnio 2 dalį ir Statutą vykdyti. Dėl tos pačios priežasties bet koks NCB pelno paskirstymo taisyklių pakeitimas turėtų būti inicijuojamas ir sprendimas dėl jo priimamas tik derinant su NCB, kuris geriausiai supranta padėtį, kad galėtų įvertinti, kokio dydžio atsargos kapitalas jam yra būtinas⁶⁹. Kalbant apie finansinius atidėjinius arba finansinės apsaugos priemones, pasakytina, kad NCB privalo galėti savarankiškai sudaryti finansinius atidėjinius savo kapitalo ir turto realiajai vertei apsaugoti. Valstybės narės taip pat negali trukdyti NCB kaupti savo atsargos kapitalą, kad jis atitiktų lygį, būtiną ECBS nariui savo uždaviniams vykdyti⁷⁰.

Finansinė atsakomybė už priežiūros institucijas

Daugumos valstybių narių finansinės priežiūros institucijos yra jų nacionalinių centrinių bankų dalis. Jei tokioms institucijoms taikomi NCB nepriklausomai priimti sprendimai, tai nekelia problemų. Tačiau jei teisės aktais nustatoma, kad tokios priežiūros institucijos sprendimus priima atskirai, svarbu užtikrinti, kad jų priimti sprendimai nekeltų pavojaus viso NCB finansams. Tokiais atvejais nacionalinės teisės

⁶³ Nuomonės CON/2011/9, CON/2011/53, CON/2015/57 ir CON/2018/17.

⁶⁴ Nuomonės CON/2015/8, CON/2015/57, CON/2016/24, CON/2016/59 ir CON/2018/17.

⁶⁵ Nuomonės CON/2017/17 ir CON/2018/17.

⁶⁶ Nuomonės CON/2009/85 ir CON/2017/17.

⁶⁷ Nuomonės CON/2009/26 ir CON/2013/15.

⁶⁸ Nuomonės CON/2009/59 ir CON/2009/63.

⁶⁹ Nuomonės CON/2009/53, CON/2009/83 ir CON/2019/21.

⁷⁰ Nuomonės CON/2009/26, CON/2012/69 ir CON/2020/13.

aktai turėtų suteikti galimybę NCB visiškai kontroliuoti bet kokią priežiūros institucijų sprendimą, galintį turėti įtakos NCB nepriklausomumui, ypač jo finansiniam nepriklausomumui⁷¹.

Autonomija personalo klausimais

Valstybės narės negali bloginti NCB galimybių įdarbinti ir išlaikyti kvalifikuotą personalą, reikalingą NCB nepriklausomai atlikti Sutartimi ir Statutu jam pavestus uždavinius⁷². Be to, NCB negali atsidurti tokioje padėtyje, kad jis negalėtų kontroliuoti savo personalo arba galėtų jį kontroliuoti tik ribotai, arba kad valstybės narės valdžia galėtų daryti įtaką jo politikai personalo klausimais⁷³. Siekiant užtikrinti, kad NCB nuolat galėtų nepriklausomai vykdyti savo uždavinius⁷⁴, dėl bet kokio teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių NCB sprendimus priimančių organų ir jo darbuotojų atlyginimą, pakeitimo turi būti sprendžiama glaudžiai ir veiksmingai bendradarbiaujant su NCB ir tinkamai atsižvelgiant į jo nuomonę⁷⁵. Autonomija personalo klausimais taikytina ir su personalo pensijomis susijusiais klausimais. Be to, daliniai pakeitimai, dėl kurių sumažinami NCB personalo atlyginimai, neturėtų pažeisti to NCB įgaliojimų administruoti jo finansinius išteklius, taip pat lėšas, atsiradusias sumažinus jo mokamus atlyginimus⁷⁶.

Nuosavybė ir nuosavybės teisės

Trečiųjų šalių teisės kištis arba duoti nurodymus NCB jo turimo turto atžvilgiu yra nesuderinamos su finansinio nepriklausomumo principu.

2.2.4 Konfidencialumas

ECB ir NCB personalo bei ECB ir NCB sprendimus priimančių organų pareiga saugoti profesinę paslaptį vadovaujantis Statuto 37 straipsniu gali tapti pagrindu numatyti tokias nuostatas ir nacionalinių centrinių bankų įstatymuose ar valstybių narių teisės aktuose. Sąjungos teisės ir jos pagrindu priimtų taisyklių viršenybė taip pat reiškia, kad nacionaliniai įstatymai dėl trečiųjų šalių prieigos prie dokumentų turi atitikti atitinkamas Sąjungos teisės nuostatas, įskaitant Statuto 37 straipsnį, ir negali lemti ECBS konfidencialumo režimo pažeidimų⁷⁷. Valstybės audito tarnybos ar panašaus organo prieiga prie NCB konfidencialios informacijos ir dokumentų turi būti ribota, kiek tai būtina informaciją gaunančio organo įstatymais numatytiems uždaviniams vykdyti, ir negali pažeisti ECBS nepriklausomumo ir ECBS konfidencialumo režimo, kuris

⁷¹ Nuomonė CON/2021/7.

⁷² Nuomonė CON/2019/19.

⁷³ Nuomonės CON/2008/9, CON/2008/10 ir CON/2012/89.

⁷⁴ Nuomonės CON/2010/42, CON/2010/51, CON/2010/56, CON/2010/69, CON/2010/80, CON/2011/104, CON/2011/106, CON/2012/6, CON/2012/86 ir CON/2014/7.

⁷⁵ Nuomonė CON/2019/19.

⁷⁶ Nuomonė CON/2014/38.

⁷⁷ Nuomonė CON/2021/16.

taikomas NCB sprendimus priimančių organų nariams ir personalui⁷⁸. Nacionaliniai centriniai bankai turėtų užtikrinti, kad tokios institucijos saugotų suteiktos informacijos ir dokumentų konfidencialumą tokiu pat lygiu, kokį taiko nacionaliniai centriniai bankai.

2.2.5 Piniginio finansavimo ir privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimai

Piniginio finansavimo ir privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimų atžvilgiu 2004, 2007 ar 2013 m. į ES įstojusių valstybių narių nacionalinės teisės aktai turėjo būti pritaikyti, kad atitiktų atitinkamas Sutarties ir Statuto nuostatas, ir turėjo įsigalioti atitinkamai 2004 m. gegužės 1 d., 2007 m. sausio 1 d. ir 2013 m. liepos 1 d. Švedija turėjo užtikrinti, kad reikalingi pritaikymai įsigaliotų iki 1995 m. sausio 1 d.

Piniginio finansavimo draudimas

Sutarties 123 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad draudžiamas lėšų pereinimo sąskaitose ar bet kurios kitos formos ECB ar nacionalinių centrinių bankų kredito galimybės ES institucijoms, įstaigoms ar organams, valstybių narių centrinėms vyriausybėms, regioninėms, vietos ar kitoms valdžios institucijoms, kitoms viešosios teisės reglamentuojamoms organizacijoms arba valstybinėms įmonėms.

Minėta nuostata taip pat draudžiama ECB ar NCB tiesiogiai iš šių viešojo sektoriaus subjektų pirkti skolos priemonės. Sutartyje yra įtvirtinta viena šio piniginio finansavimo draudimo išimtis: jis netaikomas valstybei nuosavybės teise priklausančioms kredito įstaigoms, kurioms centrinių bankų atsargų pasiūlos atžvilgiu turi būti taikomas toks pats statusas kaip ir privačioms kredito įstaigoms (Sutarties 123 straipsnio 2 dalis). Be to, ECB ir nacionaliniai centriniai bankai gali veikti kaip pirmiau nurodytų viešojo sektoriaus subjektų fiskaliniai agentai (Statuto 21 straipsnio 2 dalis). Tiksliai piniginio finansavimo draudimo taikymo apimtis papildomai paaiškinama 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 3603/93, nustatančiame apibrėžimus, susijusius su Sutarties 104 straipsnyje ir 104b straipsnio 1 dalyje numatytų draudimų taikymu⁷⁹, jame aiškiai nurodoma, kad draudimas apima bet kokį viešojo sektoriaus įsipareigojimų trečiųjų šalių atžvilgiu finansavimą.

Piniginio finansavimo draudimas ypač svarbus užtikrinant, kad nebūtų kliudoma pagrindiniam pinigų politikos tikslui (t. y. palaikyti kainų stabilumą). Be to, centrinio banko teikiamas viešojo sektoriaus finansavimas mažina spaudimą fiskalinei drausmei. Todėl draudimą reikia aiškinti plačiai, kad būtų užtikrintas griežtas jo taikymas atsižvelgiant tik į Sutarties 123 straipsnio 2 dalyje ir Reglamente (EB) Nr. 3603/93 numatytas tam tikras ribotas išimtis. Taigi, nors Sutarties 123 straipsnio 1 dalyje konkrečiai minimos „kredito galimybės“, t. y. ir pareiga grąžinti lėšas, šis draudimas taip pat *a fortiori* taikomas kitokių formų finansavimui, t. y. be pareigos grąžinti.

⁷⁸ Nuomonės CON/2015/8 ir CON/2015/57.

⁷⁹ OL L 332, 1993 12 31, p. 1. Europos bendrijos steigimo sutarties 104 straipsnis ir 104b straipsnio 1 dalis dabar yra Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 123 straipsnis ir 125 straipsnio 1 dalis.

Bendra ECB pozicija dėl nacionalinės teisės aktų suderinamumo su šiuo draudimu buvo plėtojama valstybėms narėms konsultuojantis su ECB dėl nacionalinės teisės aktų projektų pagal Sutarties 127 straipsnio 4 dalį ir 282 straipsnio 5 dalį⁸⁰.

Nacionalinės teisės aktai, kuriuose yra nuoroda į piniginio finansavimo draudimą

Tais atvejais, kai nacionalinės teisės nuostatos atspindi Sutarties 123 straipsnį ar Reglamentą (EB) Nr. 3603/93, jomis negali būti susiaurinta piniginio finansavimo draudimo taikymo apimtis arba išplėstos ES teisės nustatytos išimtys. Pavyzdžiui, nacionalinės teisės aktai, nustatantys, kad NCB finansuoja valstybės narės finansinius įsipareigojimus tarptautinėms finansų įstaigoms ar trečiosioms šalims, yra pagal bendrą taisyklę nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu. Išimties tvarka Reglamente (EB) Nr. 3603/93 numatyta galimybė, kad NCB finansuotų valstybinio sektoriaus įsipareigojimus per TVF, jeigu dėl to atsiranda užsienio reikalavimai, kuriems būdingos tokios pačios savybės kaip aktyvų atsargoms⁸¹. Atitinkamos savybės, dėl kurių reikalavimai turi aktyvų atsargų pobūdį, yra susijusios su jų galėjimu prireikus patenkinti mokėjimų balanso finansavimo poreikius ir kitus susijusius tikslus, o tai reiškia, kad privalo būti užtikrinta kredito kokybė ir reikalavimų likvidumas⁸².

Viešojo sektoriaus ar viešojo sektoriaus įsipareigojimų trečiosioms šalims finansavimas

Nacionalinės teisės aktais negali būti reikalaujama, kad NCB finansuotų kitų viešojo sektoriaus subjektų funkcijų vykdymą ar viešojo sektoriaus įsipareigojimus trečiųjų šalių atžvilgiu. Tai taip pat taikytina pavedant naujus uždavinius NCB. Šiuo tikslu kiekvienu konkrečiu atveju būtina įvertinti, ar uždavinys, kurį ketinama pavesti NCB, traktuojamas kaip centrinio banko uždavinys, ar kaip vyriausybės uždavinys, t. y. uždavinys, kuris priklauso vyriausybės atsakomybei⁸³. Kitaip tariant, turi būti įtvirtinti pakankami saugikliai, kurie užtikrintų, kad nebūtų apeinamas piniginio finansavimo draudimo tikslas. Valdančioji taryba patvirtino kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kas laikoma viešojo sektoriaus įsipareigojimu pagal Reglamentą (EB) Nr. 3603/93, arba, kitaip tariant, kas laikoma vyriausybės uždaviniu⁸⁴. Siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi piniginio finansavimo draudimo, naujas NCB pavestas uždavinys privalo būti visiškai ir tinkamai atlyginamas, jeigu jis yra: a) ne centrinio banko uždavinys arba veikla, kuri palengvina centrinio banko uždavinio vykdymą; arba b) susijęs su vyriausybės uždaviniu ir vykdomas vyriausybės naudai⁸⁵. Naują uždavinį traktuojant

⁸⁰ Žr. 2008 m. Pranešimo apie konvergenciją 13 išnašą, kurioje pateikiamas nuo 1995 m. gegužės iki 2008 m. kovo mėn. priimtų formuojančių EPI/ECB nuomonių šioje srityje sąrašas.

⁸¹ Reglamento (EB) Nr. 3603/93 14 konstatuojamąją dalį ir 7 straipsnį. Žr., pavyzdžiui, Nuomones CON/2016/21, CON/2017/4, CON/2020/37 ir CON/2021/23.

⁸² Žr. Nuomonę CON/2021/39.

⁸³ Tokio vertinimo atlikti nereikia, jeigu uždavinys, kuris turi būti pavedamas NCB, tik papildo esamą NCB funkciją ir nelaikytinas išties nauju uždaviniu.

⁸⁴ Žr., pavyzdžiui, Nuomonę CON/2016/54.

⁸⁵ Nuomonės CON/2011/30, CON/2015/36, CON/2015/46 ir CON/2021/29.

kaip vyriausybės uždavinį, svarbūs kriterijai yra: a) jo neįprastas pobūdis; b) aplinkybė, kad jis vykdomas vyriausybės vardu ir išimtinai jos naudai, bei c) jo poveikis NCB instituciniam, finansiniam ir asmeniniam nepriklausomumui. Tiksliau, uždavinys gali būti laikomas vyriausybės uždaviniu, jei naujo uždavinio atlikimas atitinka kurį nors iš šių sąlygų: a) jis sukelia netinkamai sprendžiamų interesų konfliktų tarp esamų centrinių bankų uždavinių; b) jis neproporcingas NCB finansinėms ir organizacinėms galimybėms; c) jis neatitinka NCB institucinės sąrangos; d) jame glūdi esminė finansinė rizika ir e) NCB sprendimus priimančiams organams jis kelia politinę riziką, kuri yra neproporcinga ir kuri taip pat gali neigiamai paveikti jų asmeninį nepriklausomumą⁸⁶.

Kai kurie nauji NCB pavesti uždaviniai, kuriuos ECB laiko vyriausybės uždaviniais, yra: a) uždaviniai, susiję su pertvarkymo fondų arba finansinių priemonių, taip pat susijusių su indėlių garantijų arba investuotojų kompensavimo sistemomis, finansavimu⁸⁷; b) uždaviniai, susiję su bankų sąskaitų numerių centrinio registro sukūrimu⁸⁸; c) kredito tarpininko uždaviniai⁸⁹; d) uždaviniai, susiję su duomenų, kuriais grindžiamas draudimo įmokų pervedimo apskaičiavimas, rinkimu, tvarkymu ir apdorojimu⁹⁰; e) uždaviniai, susiję su konkurencijos hipotekos paskolų rinkoje apsauga⁹¹; f) uždaviniai, susiję su išteklių teikimu institucijoms, kurios nepriklauso nuo NCB ir veikia valstybės vardu⁹²; g) informavimo institucijos uždaviniai, skirti tarpvalstybiniam skolų išieškojimui civilinėse ir komercinėse bylose palengvinti⁹³; h) uždaviniai, susiję su draudimo reikalavimų duomenų bazės sukūrimu⁹⁴; i) uždaviniai, susiję su mokslinių tyrimų vykdymu valdžios sektoriaus subjektų vardu ir jų naudai⁹⁵; ir j) uždaviniai, susiję su pasirengimu nacionalinei gynybai, kai tai peržengia centrinio banko nepaprastosios padėties vidaus planavimo uždavinius⁹⁶. Tačiau centrinio banko uždaviniai, *inter alia*, gali būti priežiūros uždaviniai⁹⁷ arba uždaviniai, susiję su tais priežiūros uždaviniais, pavyzdžiui, susiję su vartotojų apsauga finansinių paslaugų srityje⁹⁸, arba kredito įstaigų atitiktį paskolų restruktūrizavimo reikalavimams⁹⁹, kreditą įgyjančių bendrovių¹⁰⁰ ar išperkamosios nuomos bendrovių priežiūra¹⁰¹, vartojimo kreditų teikėjų ir tarpininkų priežiūra¹⁰², mikrokreditų teikėjų licencijų išdavimu ir priežiūra¹⁰³, kredito informacijos teikimo

⁸⁶ Žr., pavyzdžiui, Nuomonę CON/2015/22.

⁸⁷ Žr. skirsnį „Finansinė parama pertvarkymo fondams arba finansinėms priemonėms ir indėlių draudimo ar investuotojų kompensavimo sistemoms“, jame paminėta keletas konkrečių atvejų.

⁸⁸ Nuomonės CON/2015/36, CON/2015/46, CON/2016/49, CON/2016/57 ir CON/2018/57.

⁸⁹ Nuomonė CON/2015/12.

⁹⁰ Nuomonė CON/2016/45.

⁹¹ Nuomonė CON/2016/54.

⁹² Nuomonė CON/2017/19.

⁹³ Nuomonė CON/2017/32.

⁹⁴ Nuomonė CON/2018/43.

⁹⁵ Nuomonė CON/2021/29.

⁹⁶ Nuomonės CON/2020/2 ir CON/2021/35.

⁹⁷ Nuomonė CON/2021/9.

⁹⁸ Nuomonės CON/2007/29, CON/2016/31, CON/2017/3 ir CON/2017/12.

⁹⁹ Nuomonė CON/2019/27.

¹⁰⁰ Nuomonė CON/2015/45.

¹⁰¹ Nuomonė CON/2016/31.

¹⁰² Nuomonės CON/2015/54, CON/2016/34 ir CON/2017/3.

¹⁰³ Nuomonė CON/2019/07.

įmonių priežiūra¹⁰⁴, palūkanų normų lyginamųjų indeksų administratorių priežiūra¹⁰⁵, priežiūros uždaviniai, kuriais siekiama užtikrinti, kad būtų laikomasi Sąjungos teisės aktų investicinių paslaugų ir produktų srityje¹⁰⁶, uždaviniai, susiję su mokėjimo sistemų priežiūra¹⁰⁷, uždaviniai, susiję su taisyklių dėl bendros mokėjimų eurais erdvės priežiūra¹⁰⁸, uždaviniai, susiję su kredito įstaigų padengtųjų obligacijų emisijos priežiūra¹⁰⁹, uždaviniai, susiję su Sąjungos teisės aktų dėl mokėjimo sąskaitų taikymu ir jų vykdymo užtikrinimu¹¹⁰, administraciniai pertvarkos uždaviniai arba tam tikri uždaviniai, susiję su indėlių draudimo ar investuotojų apsaugos sistemų valdymu¹¹¹, arba uždaviniai, susiję su kredito registru veikla ir valdymu¹¹².

Be to, NCB negali teikti jokio tarpinio finansavimo (angl. *bridge financing*), kuris sudarytų sąlygas valstybei narei vykdyti savo įsipareigojimus valstybės garantijų dėl bankų įsipareigojimų atžvilgiu¹¹³. Taip pat piniginio finansavimo draudimo neatitinka centrinio banko pelno, kuris nebuvo visiškai realizuotas, apskaičiuotas ir audituotas, paskirstymas. Kad atitiktų piniginio finansavimo draudimą, pagal taikomas pelno paskirstymo taisykles į valstybės biudžetą mokama įmoka ar jos dalis negali būti mokama iš NCB atsargos kapitalo. Taigi, pelno paskirstymo taisyklės neturėtų daryti įtakos NCB atsargos kapitalui. Be to, kai NCB turtas perduodamas valstybei, už perduotą turtą turi būti atlyginta rinkos verte ir turtas turi būti perduotas tuo pačiu metu kaip ir atlyginta už jį¹¹⁴.

Lygiai taip pat neleidžiama kištis į kitų Eurosistemos uždavinių vykdymą, pavyzdžiui, užsienio atsargų valdymą, apmokestinant teorinį ir nerealizuotąjį kapitalo prieaugį, kadangi tai reikštų, kad centrinis bankas teikia kreditą viešajam sektoriui išankstinio būsimos ir neapibrėžtos pelno paskirstymo forma¹¹⁵.

Viešojo sektoriaus įsipareigojimų prisiėmimas

Nacionalinės teisės aktai, kuriuose reikalaujama, kad NCB dėl tam tikrų uždavinių ir pareigų nacionalinio pertvarkymo (pvz., perleidžiant NCB tam tikrus priežiūros uždavinius, kuriuos anksčiau vykdė valstybės ar nepriklausomos viešosios institucijos ar įstaigos) perimtų ankstesnio nepriklausomo viešojo subjekto įsipareigojimus, visapusiškai neapsaugant NCB nuo visų finansinių įsipareigojimų, atsirandančių iš ankstesnės tokio subjekto veiklos, būtų nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu¹¹⁶. Laikantis to paties požiūrio, nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos

¹⁰⁴ Nuomonė CON/2019/02.

¹⁰⁵ Nuomonė CON/2017/52.

¹⁰⁶ Nuomonės CON/2018/2 ir CON/2018/5.

¹⁰⁷ Nuomonės CON/2016/38 ir CON/2020/23.

¹⁰⁸ Nuomonė CON/2021/34.

¹⁰⁹ Nuomonė CON/2021/34.

¹¹⁰ Nuomonė CON/2017/2.

¹¹¹ Nuomonė CON/2021/9. Tai išsamiau apibūdinama poskirsnyje „Finansinė parama pertvarkymo fondams arba finansinėms priemonėms ir indėlių draudimo ar investuotojų kompensavimo sistemoms“.

¹¹² Nuomonė CON/2016/42.

¹¹³ Nuomonė CON/2012/4.

¹¹⁴ Nuomonės CON/2011/91 ir CON/2011/99.

¹¹⁵ Nuomonės CON/2009/59 ir CON/2009/63.

¹¹⁶ Nuomonė CON/2013/56.

reikalaujama, kad NCB gautų vyriausybės patvirtinimą prieš imantis daug sąlygų apimančių pertvarkymo veiksmų, tačiau neribojant NCB atsakomybės jo paties administraciniais veiksmais, būtų nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu¹¹⁷. Lygiai taip pat nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos reikalaujama, kad NCB atlygintų nuostolius ir tai reikštų, kad NCB prisiima valstybės atsakomybę, būtų nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu¹¹⁸.

Finansinė parama kredito ir (arba) finansų įstaigoms

Nacionalinės teisės aktai, nustatantys, kad NCB nepriklausomai ir vien tik savo nuožiūra teikia finansavimą kredito įstaigoms, nesusijusį su centrinės bankininkystės uždaviniais (pvz., pinigų politika, mokėjimo sistemomis ar laikinomis likvidumo palaikymo operacijomis), ypač remdamas nemokias kredito ir (arba) kitas finansų įstaigas, būtų nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu.

Visų pirma tai taikoma nemokioms kredito įstaigoms teikiamai paramai. Tai grindžiama argumentu, kad, finansuodamas nemokią kredito įstaigą, NCB prisiimtų vyriausybės uždavinį¹¹⁹. Tas pats taikytina ir tada, jei Eurosistema finansuotų kredito įstaigą, kuri buvo rekapitalizuota siekiant atkurti jos mokumą tiesiogiai išleidžiant valstybės išleistas skolos priemones, kai nėra jokių alternatyvių rinkoje prieinamų finansavimo šaltinių (toliau – rekapitalizavimo obligacijos) ir kai tokios obligacijos naudojamos kaip įkaitas. Tokiu atveju, kai valstybė rekapitalizuoja kredito įstaigą tiesiogiai išleisdama rekapitalizavimo obligacijas, vélesnis rekapitalizavimo obligacijų naudojimas kaip įkaito centrinio banko likvidumo operacijoms kelia abejonių dėl piniginio finansavimo¹²⁰. Skubi parama likvidumui padidinti, kurią NCB savarankiškai ir savo nuožiūra teikia mokiai kredito įstaigai, kurią ji užtikrina įkaitu – valstybės garantija, turi atitikti šiuos kriterijus: i) turi būti užtikrinta, kad NCB suteiktas kreditas yra kuo trumpesnio termino; ii) tai turi būti sistemiškai svarbu stabilumui; iii) neturi būti jokių abejonių dėl valstybės garantijos teisėtumo ir vykdytinumo pagal taikomą nacionalinę teisę; ir iv) neturi būti jokių abejonių dėl valstybės garantijos ekonominio tinkamumo, kuris turėtų apimti pagrindinę paskolų sumą ir palūkanas už jas¹²¹.

Todėl turi būti apsvarstytas nuorodų į Sutarties 123 straipsnį pateikimas nacionalinės teisės aktuose.

¹¹⁷ Nuomonė CON/2015/22.

¹¹⁸ Nuomonės CON/2019/20 ir CON/2021/7.

¹¹⁹ Nuomonė CON/2013/5.

¹²⁰ Nuomonės CON/2012/50, CON/2012/64 ir CON/2012/71.

¹²¹ Nuomonė CON/2012/4, 42 išnaša, kurioje pateikiamos nuorodos į aktualias nuomones šioje srityje. Taip pat žr. Nuomones CON/2016/55 ir CON/2017/1.

Finansinė parama pertvarkymo fondams arba finansinėms priemonėms ir indėlių draudimo ar investuotojų kompensavimo sistemoms

NCB teikiamas finansavimas pertvarkymo fondui ar indėlių draudimo fondui, kuris laikomas viešosios teisės reglamentuojama organizacija Sutarties 123 straipsnio 1 dalies prasme, yra nesuderinamas su piniginiu finansavimo draudimu. Organizacija yra reglamentuojama viešosios teisės, jei jai būdingos visos toliau nurodytos savybės: a) ji įsteigta siekiant konkretaus tikslo – patenkinti bendrojo intereso poreikius, kurie nėra pramoninio ar komercinio pobūdžio; b) ji turi teisinį subjektiškumą ir c) jai būdingas glaudus priklausomybės ryšys su viešojo sektoriaus subjektais, paminėtais Sutarties 123 straipsnio 1 dalyje. Glaudus priklausomybės ryšys su šiais viešojo sektoriaus subjektais preziumuojamas, kai jie daugiausia finansuoja organizaciją, arba jie vykdo jos valdymo priežiūrą, arba skiria daugiau nei pusę jos administracinės, valdymo ar priežiūros valdybos narių¹²².

Nors paprastai administraciniai pertvarkymo uždaviniai laikomi susijusiais su Sutarties 127 straipsnio 5 dalyje nurodytais uždaviniais ir net jeigu finansavimas nėra teikiamas viešosios teisės reglamentuojamai organizacijai, pertvarkymo fondo arba finansinės priemonės finansavimas yra nesuderinamas su piniginiu finansavimo draudimu¹²³. Kai NCB veikia kaip pertvarkymo institucija, jis jokiais aplinkybėmis negali prisiimti ar finansuoti jokių pereinamojo laikotarpio įstaigos ar turto valdymo įmonės pareigų¹²⁴. Todėl nacionalinės teisės aktuose turėtų būti aiškiai nustatyta, kad NCB neprisiims ir nefinansuos jokių šių subjektų įsipareigojimų¹²⁵.

Indėlių garantijų sistemų direktyva¹²⁶ ir Investuotojų kompensavimo sistemų direktyva¹²⁷ nustatoma, kad indėlių garantijų sistemų ir investuotojų kompensavimo sistemų finansavimo išlaidas turi padengti atitinkamai pačios kredito įstaigos ir investicinės įmonės. Išskyrus viešosios teisės reglamentuojamos organizacijos finansavimą, nacionalinės teisės aktai, nustatantys, kad NCB finansuoja kredito įstaigoms skirtą nacionalinę indėlių draudimo sistemą arba investicinėms įmonėms skirtą nacionalinę investuotojų kompensavimo sistemą, su piniginiu finansavimo draudimu būtų suderinami tik tada, jei toks finansavimas būtų trumpalaikis, skirtas skubioms situacijoms sureguliuoti, sisteminiams stabilumo klausimams spręsti ir sprendimus NCB galėtų priimti savo nuožiūra¹²⁸. Todėl turi būti apsvarstytas nuorodų į Sutarties 123 straipsnį pateikimas nacionalinės teisės aktuose. Įgyvendindamas savo diskreciją suteikti paskolą, NCB turi užtikrinti, kad jis *de facto* neperima vyriausybės

¹²² Nuomonės CON/2020/24 ir CON/2021/17.

¹²³ Nuomonės CON/2015/22, CON/2016/28 ir CON/2019/16.

¹²⁴ Nuomonės CON/2011/103, CON/2012/99, CON/2015/3 ir CON/2015/22.

¹²⁵ Nuomonės CON/2015/33, CON/2015/35 ir CON/2016/60.

¹²⁶ 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Europos Tarybos direktyvos 2014/49/ES dėl indėlių garantijų sistemų (OL L 173, 2014 6 12, p. 149) 27 konstatuojamoji dalis.

¹²⁷ 1997 m. kovo 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 97/9/EB dėl investuotojų kompensavimo sistemų (OL L 84, 1997 3 26, p. 22) 23 konstatuojamoji dalis.

¹²⁸ Nuomonės CON/2020/24 ir CON/2021/17.

uždavinio¹²⁹. Ypač centrinio banko parama indėlių garantijų sistemoms neturėtų tapti sisteminė išankstinio finansavimo veikla¹³⁰.

Fiskalinio agento funkcija

Statuto 21 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „ECB ir nacionaliniai centriniai bankai gali veikti kaip“ „Sajungos institucijų, įstaigų ar organų, valstybių narių centrinių vyriausybių, regioninių, vietos ar kitų valdžios institucijų, kitų viešosios teisės reglamentuojamų įstaigų arba valstybinių įmonių“ fiskaliniai agentai. Statuto 21 straipsnio 2 dalies tikslas yra po to, kai pinigų politikos kompetencija perleidžiama Eurosystemai, patikslinti, kad NCB, nepažeisdami piniginio finansavimo draudimo, ir toliau gali teikti fiskalinio agento paslaugą, kuri tradiciškai teikiama vyriausybėms ir kitiems viešiesiems subjektams. Be to, Reglamente (EB) Nr. 3603/93 nustatyta keletas aiškių ir siaurai apibrėžtų piniginio finansavimo draudimo išimčių, susijusių su fiskalinio agento funkcija, tai yra: i) vienos dienos kreditai viešajam sektoriui yra leistini, jeigu jų terminas yra ne ilgesnis nei viena diena ir negali būti pratęstas¹³¹; ii) kredituoti trečiųjų šalių išduotais čekiais viešojo sektoriaus sąskaitą, kai mokėtojo bankas dar nėra jų debetavęs, leidžiama, jeigu nuo čekio gavimo praėjęs nustatytas laikotarpis sutampa su įprastu atitinkamo NCB čekių apmokėjimo laikotarpiu ir jeigu visi galimi kintamumo atvejai yra išimtiniai, nedideli ir per trumpą laiką išsilygina¹³²; ir iii) laikyti viešojo sektoriaus išleistas ir jam kredituotas monetas leidžiama, jeigu jos sudaro mažiau kaip 10 % apyvartoje esančių monetų¹³³.

Nacionalinės teisės aktai, reglamentuojantys fiskalinio agento funkcijas, apskritai turėtų būti suderinti su ES teise, o ypač – su piniginio finansavimo draudimu¹³⁴. Atsižvelgiant į Statuto 21 straipsnio 2 dalyje aiškiai įtvirtintą pripažinimą, kad fiskalinio agento paslaugos yra teisėta funkcija, kurią tradiciškai atlieka nacionaliniai centriniai bankai, centrinių bankų teikiamos fiskalinio agento paslaugos laikomos neprieštaraujančiomis piniginio finansavimo draudimui, jei tokios paslaugos tebėra fiskalinio agento funkcija ir nėra centrinio banko atliekamas viešojo sektoriaus įsipareigojimų trečiosioms šalims finansavimas arba centrinio banko viešojo sektoriaus kreditavimas, kurių neapima siaurai Reglamente (EB) Nr. 3603/93 apibrėžtos išimtys¹³⁵. Nacionalinės teisės aktai, leidžiantys NCB laikyti vyriausybės indėlius ir tvarkyti vyriausybės sąskaitas, nekelia susirūpinimo dėl atitikties piniginio finansavimo draudimui, kol tokios nuostatos neleidžia teikti kredito, įskaitant vienos nakties lėšų poreikio sąskaitose. Tačiau susirūpinimas dėl atitikties piniginio finansavimo draudimui kiltų, jei, pavyzdžiui, nacionalinės teisės aktais būtų leidžiama už indėlius arba likučius einamosiose sąskaitose mokėti didesnę nei rinkos kaina atlyginimą, o ne atlyginimą, lygų rinkos kainai ar mažesnę už ją. Atlyginimas, kuris yra didesnis už rinkos kainą, *de facto* yra kreditas, prieštaraujantis piniginio finansavimo

¹²⁹ Nuomonės CON/2011/83 ir CON/2015/52.

¹³⁰ Nuomonė CON/2011/84.

¹³¹ Reglamento (EB) Nr. 3603/93 4 straipsnis ir Nuomonė CON/2013/2.

¹³² Reglamento (EB) Nr. 3603/93 5 straipsnis.

¹³³ Reglamento (EB) Nr. 3603/93 6 straipsnis.

¹³⁴ Nuomonė CON/2013/3.

¹³⁵ Nuomonės CON/2009/23, CON/2009/67 ir CON/2012/9.

draudimo tikslui, ir todėl gali pakenkti šio draudimo tikslams. Ypač svarbu, kad bet koks atlyginimas už sąskaitą atitiktų rinkos parametrus, o atlyginimo už indėlius kaina atitiktų jų terminą¹³⁶. Be to, jei NCB teikia fiskalinio agento paslaugas neatlygintinai, susirūpinimo dėl piniginio finansavimo nekyla, jei tai yra esminės fiskalinio agento paslaugos¹³⁷.

Privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimas

Sutarties 124 straipsnyje numatyta, kad „draudžiamos visokios rizikos ribojimu nepagrįstos priemonės, suteikiančios Sąjungos institucijoms, įstaigoms ar organams, centrinėms vyriausybėms, regioninėms, vietos ar kitoms valdžios institucijoms, kitoms viešosios teisės reglamentuojamoms įstaigoms arba valstybių narių valstybinėms įmonėms privilegiją naudotis finansų įstaigomis“. Kaip ir piniginio finansavimo draudimo atveju, privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimu siekiama paskatinti valstybes nares laikytis patikimos biudžeto politikos, kad būtų išvengta to, jog valstybės skolos piniginis finansavimas ar privilegijuota viešųjų institucijų prieiga prie finansų rinkų lemtų pernelyg didelį įsiskolinimą arba pernelyg didelį valstybių narių deficitą¹³⁸.

Vadovaujantis Tarybos reglamento (EB) Nr. 3604/93¹³⁹ 1 straipsnio 1 dalimi, privilegijos naudotis finansų įstaigomis yra suprantamos kaip įstatymai ir kiti privalomą galią turintys ir priimti vykdamieji viešuosius įgaliojimus teisės aktai, kurie: a) įpareigoja finansų įstaigas įsigyti arba turėti ES institucijų arba organų, centrinių vyriausybių, regiono, vietos ar kitų valdžios institucijų, kitų viešosios teisės reglamentuojamų organų arba valstybių narių valstybinių įmonių įsipareigojimų, arba b) nustato mokestines lengvatas, taikomas tik finansų įstaigoms, arba rinkos ekonomikos principų neatitinkančius finansinius privalumus, siekiant paskatinti minėtas institucijas įsigyti arba turėti tokių įsipareigojimų.

Nacionaliniai centriniai bankai, kaip viešosios institucijos, negali imtis priemonių, suteikiančių privilegiją viešajam sektoriui naudotis finansų įstaigomis, jei tokios priemonės nėra pagrįstos rizikos ribojimo sumetimais. Be to, nacionalinių centrinių bankų priimtos taisyklės dėl pasirengimo įkeisti skolos priemones arba įkeitimo negali būti taikomos kaip priemonė privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimui apeiti¹⁴⁰. Valstybių narių teisės aktai šioje srityje negali nustatyti tokios privilegijos naudotis finansų įstaigomis.

Reglamento (EB) Nr. 3604/93 2 straipsnyje apibrėžiamas „rizikos ribojimas“, kuris reiškia tam tikrus vertinimus, kuriais grindžiami nacionaliniai įstatymai ir kiti teisės

¹³⁶ Žr., be kita ko, Nuomonės CON/2010/54, CON/2010/55 ir CON/2013/62.

¹³⁷ Nuomonė CON/2012/9.

¹³⁸ Žr. šiuo aspektu *Smaranda Bara ir kt. prieš Casa Națională de Asigurări de Sănătate ir kt.*, C-201/14, EU:C:2015:638, 22 punktą; ir *Peter Gauweiler ir kt. prieš Deutscher Bundestag*, C-62/14, EU:C:2015:400, 100 punktą.

¹³⁹ 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 3604/93, apibrėžiančio sąvokas, vartojamas taikant [Europos bendrijos steigimo] Sutarties 104a straipsnyje nurodytą draudimą naudotis privilegija (OL L 332, 1993 12 31, p. 4). Europos bendrijos steigimo sutarties 104a straipsnis dabar yra Sutarties 124 straipsnis.

¹⁴⁰ Reglamento (EB) Nr. 3604/93 3 straipsnio 2 dalis ir 10 konstatuojamoji dalis.

aktai, pagrįsti ES teise arba ją atitinkantys ir skirti tinkamai finansų įstaigų veiklai plėtoti, siekiant visos finansų sistemos stabilumo sustiprinimo ir tokių įstaigų klientų apsaugojimo. Rizikos ribojimu siekiama užtikrinti, kad bankai tebebūtų mokūs indėlininkų atžvilgiu¹⁴¹. Rizikos ribojimo priežiūros srityje ES antrinės teisės aktuose buvo įtvirtinta keletas reikalavimų, užtikrinančių finansų įstaigų patikimumą¹⁴². Kredito įstaiga apibrėžiama kaip įmonė, kuri verčiasi indėlių ar kitų gražintinių lėšų priėmimu iš visuomenės ir paskolų teikimu savo lėšomis¹⁴³. Be to, kredito įstaigos, įprastai vadinamos bankais, turi gauti kompetentingos valstybės narės institucijos leidimą teikti paslaugas¹⁴⁴.

Nors privalomųjų atsargų reikalavimas gali būti suprantamas kaip rizikos ribojimo reikalavimų dalis, privalomosios atsargos yra NCB veiklos sistemos dalis ir yra naudojamos kaip pinigų politikos priemonė daugumoje ekonomikų, įskaitant euro zoną¹⁴⁵. Šiuo požiūriu Gairių ECB/2014/60¹⁴⁶ I priedo 2 dalyje nustatyta, kad Eurosistemos privalomųjų atsargų sistema pirmiausia siekiama stabilizuoti pinigų rinkos palūkanų normas ir sukurti (arba padidinti) struktūrinį likvidumo trūkumą¹⁴⁷. ECB reikalauja, kad euro zonoje įsteigtos kredito įstaigos privalomąsias atsargas (indėlių forma) laikytų nacionalinių centrinių bankų sąskaitose¹⁴⁸.

Šiame pranešime dėmesys skiriamas tiek nacionalinės teisės aktų ar NCB priimtų taisyklių, tiek NCB įstatymų suderinamumui su Sutartyje nustatytu privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimu. Tačiau šiame pranešime nėra išankstinio nusistatymo įvertinti, ar įstatymai, reglamentai, taisyklės arba administraciniai aktai valstybėse narėse nėra taikomi kaip priemonė privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimui apeiti prisidengiant rizikos ribojimo sumetimais. Toks vertinimas nepatenka į šio pranešimo sritį.

2.2.6 Vienoda žodžio „euro“ rašyba

Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad „Sąjunga įsteigia ekonominę ir pinigų sąjungą, kurios valiuta – euro“. Sutarčių tekstuose visomis

¹⁴¹ Generalinio advokato Elmer nuomonė byloje *Société civile immobilière Parodi prieš Banque H. Albert de Bary et Cie.*, C-222/95, EU:C:1997:345, 24 punktas.

¹⁴² 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 575/2013 dėl pradžios reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012 (OL L 176, 2013 6 27, p. 1) ir 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB (OL L 176, 2013 6 27, p. 338).

¹⁴³ Reglamentas (ES) Nr. 575/2013 4 straipsnio 1 dalies 1 punktas.

¹⁴⁴ Direktyvos 2013/36/ES 8 straipsnis.

¹⁴⁵ Tai grindžiama Reglamentas (EB) Nr. 3604/93 3 straipsnio 2 dalimi ir 9 konstatuojamąja dalimi.

¹⁴⁶ 2014 m. gruodžio 19 d. Europos Centrinio Banko gairės (ES) 2015/510 dėl Eurosistemos pinigų politikos sistemos įgyvendinimo (Bendrijų dokumentų gairės) (ECB/2014/60) (OL L 91, 2015 4 2, p. 3).

¹⁴⁷ Kuo didesnis privalomųjų atsargų reikalavimas nustatomas, tuo mažiau bankai turės skolinimui skirtų lėšų, o tai lems mažiau sukurtamų pinigų.

¹⁴⁸ Žr.: Statuto 19 straipsnį; 1998 m. lapkričio 23 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2531/98 dėl Europos Centrinio Banko privalomųjų atsargų reikalavimo taikymo (OL L 318, 1998 11 27, p. 1); 2003 m. rugsėjo 12 d. Europos Centrinio Banko reglamentą (EB) Nr. 1745/2003 dėl privalomųjų atsargų reikalavimo taikymo (ECB/2003/9) (OL L 250, 2003 10 2, p. 10); ir 2013 m. rugsėjo 24 d. Europos Centrinio Banko reglamentą (ES) Nr. 1071/2013 dėl pinigų finansų įstaigų sektoriaus balanso (ECB/2013/33) (OL L 297, 2013 11 7, p. 1).

oficialiosiomis kalbomis, vartojančiomis romėnų abėcėlę, žodis „euro“ vienaskaitos vardininko linksnyje nuosekliai rašomas „euro“. Graikų abėcėlės tekste žodis „euro“ yra rašomas „ευρώ“, o kirilicos abėcėlės tekste žodis „euro“ yra rašomas „евро“¹⁴⁹. Atitinkamai iš 1998 m. gegužės 3 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 974/98 dėl euro įvedimo¹⁵⁰ aišku, kad bendrosios valiutos pavadinimas turi būti vienodas visomis oficialiosiomis ES kalbomis atsižvelgiant į abėcėlių skirtumus. Taigi, Sutartimis reikalaujama, kad vienaskaitos vardininko linksnyje žodžio „euro“ rašyba būtų vienoda visose ES ir nacionalinės teisės aktų nuostatose atsižvelgiant į abėcėlių skirtumus.

Atsižvelgiant į išimtinę ES kompetenciją nustatyti bendrosios valiutos pavadinimą, bet kokie nukrypimai nuo šios taisyklės yra nesuderinami su Sutartimis ir turėtų būti panaikinti¹⁵¹. Nors šis principas taikomas visiems nacionalinės teisės aktams, pranešimo šalių skyriuose pateiktuose vertinimuose daugiausia dėmesio skiriama nacionalinių centrinių bankų teisės aktams ir teisės aktams dėl euro įvedimo.

2.2.7 Nacionalinių centrinių bankų integracija į Eurosistemą

NCB teisinė integracija į Eurosistemą nacionalinės teisės aktų (visų pirma NCB įstatymų, bet taip pat ir kitų teisės aktų) nuostatos, kurios neleistų vykdyti su Eurosistema susijusių uždavinių arba ECB sprendimų, būtų nesuderinamos su efektyviu Eurosistemos veikimu atitinkamai valstybei narei įsivedus eurą. Todėl reikia pritaikyti nacionalinės teisės aktus, kad būtų užtikrintas uždavinių, susijusių su Eurosistema, suderinamumas su Sutartimi ir Statutu. Siekiant atitikti Sutarties 131 straipsnio reikalavimus, nacionalinės teisės aktus reikėjo pakoreguoti taip, kad jų suderinamumas būtų užtikrintas iki ECBS įkūrimo dienos (Švedijos atveju) ir iki 2004 m. gegužės 1 d., 2007 m. sausio 1 d. arba 2013 m. liepos 1 d. (valstybių narių, kurios įstojo į ES tomis dienomis, atveju). Nepaisant to, įstatymuose nustatyti reikalavimai, susiję su visiška NCB teisine integracija į Eurosistemą, turi įsigalioti tik tada, kai visiška integracija taps efektyvi, t. y. tą dieną, kai valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, įsives eurą.

Svarbiausios šiame pranešime analizuojamos sritys yra tos, kuriose įstatymų nuostatos gali trukdyti NCB vykdyti Eurosistemos reikalavimus. Tai tokios nuostatos, kurios a) gali užkirsti kelią NCB dalyvauti įgyvendinant ECB sprendimus priimančių organų nustatytą bendrą pinigų politiką, arba b) gali trukdyti valdytojui vykdyti jo, kaip ECB valdančiosios tarybos nario, pareigas, arba c) neatsižvelgia į ECB prerogatyvas, arba d) nepripažįsta, kad išimtinė kompetencija su ECBS susijusiems uždaviniams vykdyti valstybėse narėse, kurių valiuta yra euro, yra neatšaukiamai suteikta Sąjungai¹⁵² arba e) saisto NCB, jiems vykdant su ECBS susijusias užduotis, su nacionalinių valdžios institucijų sprendimais, prieštaraujančiais ECB teisės aktams.

¹⁴⁹ Prie Sutarčių pridėtoje „Latvijos Respublikos, Vengrijos Respublikos ir Maltos Respublikos deklaracijoje dėl bendros valiutos pavadinimo rašybos Sutartyse“ nurodyta, kad „nepažeidžiant Sutartyse minimo Europos Sąjungos bendros valiutos pavadinimo vienodos rašybos ant banknotų ir monetų, Latvija, Vengrija ir Malta pareiškia, kad bendros valiutos pavadinimo rašyba, įskaitant šio pavadinimo išvestinius žodžius, vartojamus Sutarčių tekste latvių, vengrų ir maltiečių kalbomis, neturi poveikio esamoms latvių, vengrų ir maltiečių kalbų taisyklėms“.

¹⁵⁰ OL L 139, 1998 5 11, p. 1.

¹⁵¹ Nuomonė CON/2012/87.

¹⁵² Nuomonė CON/2020/2.

Atskiriami šie dalykai: ekonominės politikos tikslai, uždaviniai, finansinės nuostatos, valiutų kurso politika ir tarptautinis bendradarbiavimas. Galiausiai paminėtos kitos sritys, kuriose gali prireikti pritaikyti NCB įstatymus.

Ekonominės politikos tikslai

Visiška NCB integracija į Eurosystemą reiškia, kad įstatymu nustatyti jo tikslai turi būti suderinti su ECBS tikslais, nustatytais Statuto 2 straipsnyje. Tai reiškia, *inter alia*, kad reikia pritaikyti „nacionalinį atspalvį“ turinčius įstatymu nustatytus tikslus, pavyzdžiui, kai įstatymo nuostatose minima pareiga vykdyti pinigų politiką laikantis atitinkamos valstybės narės bendrosios ekonominės politikos. Be to, NCB antriniai uždaviniai turi derėti ir neturi trukdyti jų pareigai remti ES bendrąsias ekonominės politikos kryptis, kad padėtų siekti Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnyje nustatytų ES tikslų; kartu šis tikslas negali pažeisti kainų stabilumo tikslo¹⁵³.

Uždaviniai

Valstybės narės, kurios valiuta yra euro, NCB uždavinius daugiausia lemia Sutartis ir Statutas, nes NCB turi neatskiriamos Eurosystemos dalies statusą. Todėl, siekiant atitikti Sutarties 131 straipsnio reikalavimus, NCB įstatymų nuostatas, įtvirtinančias uždavinius, reikia palyginti su atitinkamomis Sutarties ir Statuto nuostatomis ir panaikinti bet kokią neatitikimą¹⁵⁴. Tai taikoma visoms nuostatoms, kurios po euro įvedimo ir integracijos į Eurosystemą trukdo vykdyti su ECBS susijusius uždavinius, ir ypač toms, kuriomis neatsižvelgiama į ECBS įgaliojimus pagal Statuto IV skyrių.

Visomis nacionalinės teisės aktų nuostatomis, susijusiomis su pinigų politika, turi būti pripažįstama, kad ES pinigų politika turi būti vykdoma per Eurosystemą¹⁵⁵. NCB įstatymuose gali būti nuostatų dėl pinigų politikos priemonių. Siekiant atitikti Sutarties 131 straipsnio reikalavimus, tokias nuostatas reikėtų palyginti su Sutarties ir Statuto nuostatomis ir panaikinti bet kokią neatitikimą.

Fiskalinių pokyčių stebėseną – uždavinys, kurį NCB vykdo reguliariai siekdamas nustatyti tinkamas pinigų politikoje taikytinas priemones. Siekdami prisidėti prie tinkamo Europos pinigų sąjungos veikimo, nacionaliniai centriniai bankai taip pat gali pateikti savo nuomonę dėl atitinkamų fiskalinių pokyčių remdamiesi savo stebėjimo veikla ir patarimo nepriklausomumu. NCB vykdoma fiskalinių pokyčių stebėseną pinigų politikos tikslais turėtų būti grindžiama visapusiška prieiga prie visų atitinkamų viešųjų finansų duomenų. Todėl nacionaliniai centriniai bankai turėtų gauti prieigą prie visų viešųjų finansų statistinių duomenų besąlygiškai, laiku ir automatiškai. Tačiau NCB vaidmuo neturėtų peržengti stebėsenos veiklos, kuri kyla iš jo pinigų politikos įgaliojimų vykdymo arba yra su juo tiesiogiai arba netiesiogiai susijusi¹⁵⁶. Oficialūs NCB įgaliojimai dėl prognozių ir fiskalinių pokyčių vertinimo reiškia NCB funkciją (ir

¹⁵³ Nuomonės CON/2010/30 ir CON/2010/48.

¹⁵⁴ Visų pirma žr. Sutarties 127 ir 128 straipsnius bei Statuto 3–6 straipsnius ir 16 straipsnį.

¹⁵⁵ Sutarties 127 straipsnio 2 dalies pirmą įtrauką.

¹⁵⁶ Nuomonės CON/2012/105, CON/2013/90 ir CON/2013/91.

atitinkamai atsakomybę) fiskalinės politikos formavimo srityje, dėl ko gali kilti rizika, kad bus pakenkta Eurosistemos pinigų politikos įgaliojimų vykdymui ir NCB nepriklausomumui¹⁵⁷.

Atsižvelgdamas į nacionalinės teisės aktų projektus, kuriais siekiama įveikti suirutę finansų rinkose, ECB pabrėžė, kad reikėtų vengti bet kokių iškraipymų euro zonos pinigų rinkos nacionaliniuose segmentuose, kadangi tai gali pakenkti bendros pinigų politikos įgyvendinimui. Pirmiausia tai taikytina valstybės garantijų naudojimui tarpbankiniams indėliams padengti¹⁵⁸.

Valstybės narės privalo užtikrinti, kad nacionalinės teisinės priemonės, kuriomis sprendžiamos verslo ar profesinio likvidumo problemos, pavyzdžiui, jų skolos finansų įstaigoms, neturės neigiamo poveikio rinkos likvidumui. Pirmiausia, tokios priemonės negali neatitikti atvirosios rinkos ekonomikos principo, kuris apibūdintas Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnyje, nes tai gali pakenkti kredito srautams, padaryti esminį poveikį finansų įstaigų ir rinkų stabilumui ir taip paveikti Eurosistemos uždavinių vykdymą¹⁵⁹.

Nacionalinės teisės aktų nuostatomis, suteikiančiomis NCB išimtinę teisę išleisti banknotus, turi būti pripažinta, kad, įsivedus eurą, išimtinę teisę duoti leidimą išleisti eurų banknotus turi ECB valdančioji taryba, kaip nustatyta Sutarties 128 straipsnio 1 dalyje ir Statuto 16 straipsnyje, o teisę išleisti eurų banknotus turi ECB ir nacionaliniai centriniai bankai. Taip pat būtina arba panaikinti nacionalinės teisės aktų nuostatas, leidžiančias vyriausybėms daryti įtaką tokiais klausimais kaip eurų banknotų nominalai, gamyba, apimtis arba išėmimas iš apyvartos, arba pripažinti ECB įgaliojimus eurų banknotų atžvilgiu, kaip numatyta Sutarties ir Statuto nuostatomis. Nepriklausomai nuo to, kaip vyriausybės ir nacionaliniai centriniai bankai dalijasi atsakomybę monetų atžvilgiu, įsivedus eurą atitinkamomis nuostatomis turi būti pripažinti ECB įgaliojimai patvirtinti eurų monetų emisijos apimtį. Valstybė narė negali apyvartoje esančios valiutos laikyti jos NCB skola tos valstybės narės vyriausybei, nes tai pažeistų bendrosios valiutos koncepciją ir būtų nesuderinama su Eurosistemos teisinės integracijos reikalavimais¹⁶⁰.

Dėl užsienio atsargų valdymo¹⁶¹ pasakytina, kad bet kuri eurą įsivedusi valstybė narė, kuri neperveda savo oficialiųjų užsienio atsargų¹⁶² savo NCB, pažeidžia Sutartį. Be to, bet kokia trečiosios šalies, pavyzdžiui, vyriausybės arba parlamento, teisė daryti įtaką NCB sprendimams oficialiųjų užsienio atsargų valdymo atžvilgiu prieštarautų Sutarties 127 straipsnio 2 dalies trečiajam įtraukui. Be to, NCB privalo pervesti ECB užsienio atsargų proporcingai jų dalims pasirašytajame ECB kapitale. Tai reiškia, kad neturi būti teisinių kliūčių NCB pervesti užsienio atsargas ECB.

¹⁵⁷ Pavyzdžiui, nacionalinės teisės aktų nuostatos, kuriomis perkeliama 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos direktyva 2011/85/EU dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms (OL L 306, 2011 11 23, p. 41). Žr. Nuomones CON/2013/90 ir CON/2013/91.

¹⁵⁸ Nuomonės CON/2009/99, CON/2011/79 ir CON/2017/1.

¹⁵⁹ Nuomonė CON/2010/8.

¹⁶⁰ Nuomonė CON/2008/34.

¹⁶¹ Sutarties 127 straipsnio 2 dalies trečia įtrauka.

¹⁶² Išskyrus apyvartinę lėšas užsienio valiuta, kurias valstybių narių vyriausybės gali laikyti vadovaudamosi Sutarties 127 straipsnio 3 dalimi.

Kalbant apie statistiką, pasakytina, kad nors reglamentai, priimti statistikos srityje, pagal Statuto 34 straipsnio 1 dalį nesuteikia jokių teisių arba nenustato įsipareigojimų euro neįsivedusioms valstybėms narėms, Statuto 5 straipsnis, susijęs su statistinės informacijos rinkimu, taikomas visoms valstybėms narėms, nepriklausomai nuo to, ar jos įsivedė eurą. Todėl valstybės narės, kurių valiuta nėra euro, yra įpareigosotos nacionaliniu lygiu parengti ir įgyvendinti visas priemones, kurias jos laiko tinkamomis statistinei informacijai, reikalingai ECB statistinės atskaitomybės reikalavimams vykdyti, rinkti¹⁶³, ir laiku pasirengti statistikos srityje, kad jos galėtų tapti valstybėmis narėmis, kurių valiuta yra euro¹⁶⁴. Nacionalinės teisės aktai, nustatantys NCB ir nacionalinių statistikos įstaigų bendradarbiavimo sistemą, turėtų užtikrinti NCB nepriklausomumą jiems atliekant savo uždavinius ECBS statistikos sistemoje¹⁶⁵.

Finansinės nuostatos

Statuto finansinės nuostatos apima finansinių ataskaitų¹⁶⁶, audito¹⁶⁷, kapitalo pasirašymo¹⁶⁸, užsienio atsargų pervedimo¹⁶⁹ ir pinigų politikos pajamų paskirstymo taisykles¹⁷⁰. Nacionaliniai centriniai bankai privalo galėti vykdyti savo įsipareigojimus vadovaudamiesi šiomis nuostatomis, todėl bet kokios nesuderinamos nacionalinės nuostatos turi būti panaikintos.

Valiutos kurso politika

Valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, nacionalinės teisės aktuose gali būti numatyta, kad už tos valstybės narės valiutos kurso politiką atsako vyriausybė, o NCB suteikiamas konsultacinis ir (arba) vykdomasis vaidmuo. Tačiau, iki tai valstybei narei įsivedant eurą, tokiuose teisės aktuose turi būti nurodyta, kad, vadovaujantis Sutarties 138 ir 219 straipsniais, atsakomybė už euro zonos valiutos kurso politiką pereina ES.

Tarptautinis bendradarbiavimas

Siekiant įsivesti eurą, nacionalinės teisės aktai turi būti suderinti su Statuto 6 straipsnio 1 dalimi, kurioje numatyta, kad tarptautinio bendradarbiavimo, susijusio su Eurosistemai patikėtais uždaviniais, srityje ECB nusprendžia, kaip atstovaujama ECBS. Nacionalinės teisės aktuose, kuriais NCB leidžiama dalyvauti tarptautinėse pinigų institucijose, turi būti numatyta, kad tokiam dalyvavimui reikalingas ECB pritarimas (Statuto 6 straipsnio 2 dalis).

¹⁶³ Šiuo atžvilgiu nacionalinės teisės aktai turėtų užtikrinti nuoseklumą su atskaitomybės reikalavimais, įtvirtintais Sąjungos teisės aktuose. Žr. Nuomonę CON/2020/29.

¹⁶⁴ Nuomonė CON/2013/88.

¹⁶⁵ Nuomonės CON/2015/5 ir CON/2015/24.

¹⁶⁶ Statuto 26 straipsnis.

¹⁶⁷ Statuto 27 straipsnis.

¹⁶⁸ Statuto 28 straipsnis.

¹⁶⁹ Statuto 30 straipsnis.

¹⁷⁰ Statuto 32 straipsnis.

Kitos nuostatos

Be pirmiau išdėstytų klausimų, tam tikrų valstybių narių atžvilgiu esama kitų sričių, kuriose reikia pritaikyti nacionalinės teisės aktų nuostatas (pvz., tarpuskaitos ir mokėjimo sistemų bei keitimosi informacija srityse).

3 Ekonominės konvergencijos būklė

Šiame skyriuje pateikta horizontalioji apžvalga. Kai kurie su bendru vertinimu susiję veiksniai čia neaptariami (jie apžvelgiami 4 ir 5 skyriuose).

Nuo 2020 m. ECB paskelbto pranešimo apie konvergenciją buvo padaryta nedidelė pažanga siekiant užtikrinti atitiktį konvergencijos kriterijams (žr. 3.1 lentelę). Pagrindinė to priežastis – sudėtingos ekonominės sąlygos.

Penkiose iš septynių šiame pranešime vertinamų šalių infliacija pagal SVKI buvo gerokai didesnė už pamatinę vertę (kaip ir 2020 m.). Nuo 2020 m. balandžio mėn. 12 mėn. vidutiniai ilgalaikių palūkanų normų skirtumai vienoje valstybėje šiek tiek sumažėjo, o trijose iš septynių šiame pranešime vertinamų šalių išliko beveik nepakitę, palyginti su euro zona, o kitose trijose šalyse – padidėjo, nors ir gana skirtingai. Ilgalaikė palūkanų norma dviejose šalyse buvo didesnė už pamatinę vertę, o vienoje šalyje labai ją viršijo (2020 m. pamatinė vertė buvo viršyta tik vienoje šalyje). 2020 m. liepos mėn. prie valiutų kurso mechanizmo (VKM II) prisijungė dvi šalys (Bulgarija ir Kroatija). Kai kurių šiame pranešime vertinamų šalių valiutų kursas euro atžvilgiu pastaruosius kelerius metus gerokai svyravo, o kai kurios valiutos smarkiai nuvertėjo nuo 2022 m. vasario 24 d., kai Rusija užpuolė Ukrainą. Dėl COVID-19 pandemijos nulemta didelio ekonominės veiklos pablogėjimo ir fiskalinių priemonių, kurių buvo imtasi pandemijos poveikiui sušvelninti, daugumoje šalių nebuvo padaryta pažanga mažinant fiskalinius disbalansus.

2022 m. vasario pabaigoje energijos, žaliavų, užsienio valiutų ir pasaulinėse kapitalo rinkose įvyko didelių sukrėtimų, kilusių dėl Rusijos ir Ukrainos konflikto. Tikėtina, kad tokie sutrikimai turėjo ypač didelį poveikį Vidurio ir Rytų Europos šalims. Visų pirma infliacija toliau didėjo dėl kylančių energijos ir žaliavų kainų. Kaip matyti iš naujausių infliacijos pokyčių, kainų spaudimas taip pat yra vis platesnis, o infliacija ateinančiais mėnesiais gali išlikti aukštesnė ir didesnė, nei tikėtasi anksčiau, o tai lemia karo sukeltas žaliavų kainų kilimas, didėjantis kainų spaudimas ir tolesnės tiekimo kliūtys. Būsimas Rusijos ir Ukrainos konflikto poveikio vertinamoms šalims ir apskritai ES ekonomikai mastas šiuo metu iš esmės neaiškus ir ypač priklausys nuo karo trukmės bei politikos priemonių. Pasaulinės tiekimo grandinės, į kurias ES yra labai integruota, jau patyrė pandemijos sukeltą sukrėtimą, o karas gali lemti ilgalaikį tiekimo grandinės pertvarkymą, kuris turės įtakos ekonomikos perspektyvoms ir kainų lygiui vidutiniu laikotarpiu. Bendras karo sukrėtimų perdavimas įvairiose vertinamose šalyse bus nevienodas, atsižvelgiant į prekybos ir finansinius ryšius, žaliavų kainų kilimo poveikį ir jau įvykusio infliacijos šuolio aukštumą.

3.1 lentelė

Ekonominių konvergencijos kriterijų suvestinė lentelė

		Kainų stabilumas		Valdžios sektoriaus biudžeto raida ir prognozės		Valiutos kursas		ilgalaikė palūkanų norma ⁶
		infliacija pagal SVKI ¹	perviršinis valstybės deficitas ^{2,3}	valdžios sektoriaus perteklius (+) arba deficitas (-) ⁴	valdžios sektoriaus bendroji skola ⁴	valiuta dalyvauja VKM II ³	valiutos kursas euro atžvilgiu ⁵	
Bulgarija	2020	1,2	Ne	-4,0	24,7	Taip	0,0	0,3
	2021	2,8	Ne	-4,1	25,1	Taip	0,0	0,2
	2022	5,9	Ne	-3,7	25,3	Taip	0,0	0,5
Čekija	2020	3,3	Ne	-5,8	37,7	Ne	-3,1	1,1
	2021	3,3	Ne	-5,9	41,9	Ne	3,1	1,9
	2022	6,2	Ne	-4,3	42,8	Ne	3,9	2,5
Kroatija	2020	0,0	Ne	-7,3	87,3	Taip	-1,6	0,8
	2021	2,7	Ne	-2,9	79,8	Taip	0,1	0,4
	2022	4,7	Ne	-2,3	75,3	Taip	-0,2	0,8
Vengrija	2020	3,4	Ne	-7,8	79,6	Ne	-8,0	2,2
	2021	5,2	Ne	-6,8	76,8	Ne	-2,1	3,1
	2022	6,8	Ne	-6,0	76,4	Ne	-3,1	4,1
Lenkija	2020	3,7	Ne	-6,9	57,1	Ne	-3,4	1,5
	2021	5,2	Ne	-1,9	53,8	Ne	-2,7	1,9
	2022	7,0	Ne	-4,0	50,8	Ne	-1,5	3,0
Rumunija	2020	2,3	Taip	-9,3	47,2	Ne	-2,0	3,9
	2021	4,1	Taip	-7,1	48,8	Ne	-1,7	3,6
	2022	6,4	Taip	-7,5	50,9	Ne	-0,5	4,7
Švedija	2020	0,7	Ne	-2,7	39,6	Ne	1,0	0,0
	2021	2,7	Ne	-0,2	36,7	Ne	3,2	0,3
	2022	3,7	Ne	-0,5	33,8	Ne	-3,0	0,4
Pamatinė vertė ⁷		4,9		-3,0	60,0			2,6

Šaltiniai: Europos Komisija (Eurostatas, Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas) ir Europos centrinių bankų sistema.

¹ Vidutinis metinis pokytis, proc. 2022 m. duomenys apima laikotarpį nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn.

² Nurodoma, ar valstybei bent dalį metų buvo taikomas ES Tarybos sprendimas dėl perviršinio deficito.

³ 2022 m. duomenys apima laikotarpį iki paskutinių statistikos duomenų pateikimo dienos (2022 m. gegužės 25 d.).

⁴ Procentais, palyginti su BVP. 2022 m. duomenys paimti iš Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonominės prognozės.

⁵ Vidutinis metinis pokytis, proc. Teigiamas (neigiamas) skaičius rodo vertės padidėjimą (sumažėjimą) euro atžvilgiu. 2022 m. duomenys apima laikotarpį nuo 2022 m. sausio 1 d. iki 2022 m. gegužės 25 d.

⁶ Vidutinė metinė palūkanų norma. 2022 m. duomenys apima laikotarpį nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn.

⁷ Inflacijos pagal SVKI ir ilgalaikių palūkanų normų pamatinės vertės apima laikotarpį nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn.; valdžios sektoriaus balanso ir skolos pamatinės vertės nurodytos Sutarties 126 straipsnio 2 dalyje ir susijusiam Protokole (Nr. 12) dėl perviršinio deficito procedūros.

Po ankstesnio pranešimo apie konvergenciją paskelbimo 2020 m. ES patyrė ilgesnį, nei iš pradžių tikėtasi, COVID-19 sukeltą sukrėtimą, lėmusį smarkų ekonominės veiklos sumažėjimą 2020 m., nuo kurio visos vertinamos šalys labai atsigavo. Tačiau visai neseniai – 2022 m. vasario mėn. – prasidėjęs Rusijos ir Ukrainos konfliktas apsunkino ekonominę veiklą ir temdo ekonomines perspektyvas bent 2022 m. 2020 m. kovo mėn. prasidėjus COVID-19 pandemijai, 2020 m. antrąjį ketvirtį labai sumažėjo ekonominis aktyvumas visose vertinamose šalyse. Tačiau laipsniškas viruso plitimo ribojimo priemonių panaikinimas ir svarbių fiskalinės, rizikos ribojimo ir pinigų politikos priemonių įvedimas siekiant kompensuoti pandemijos padarytą ekonominę žalą, vėlesniais ketvirčiais paskatino ekonominės veiklos atsigavimą. Nepaisant su pasiūla susijusių kliūčių, 2021 m.

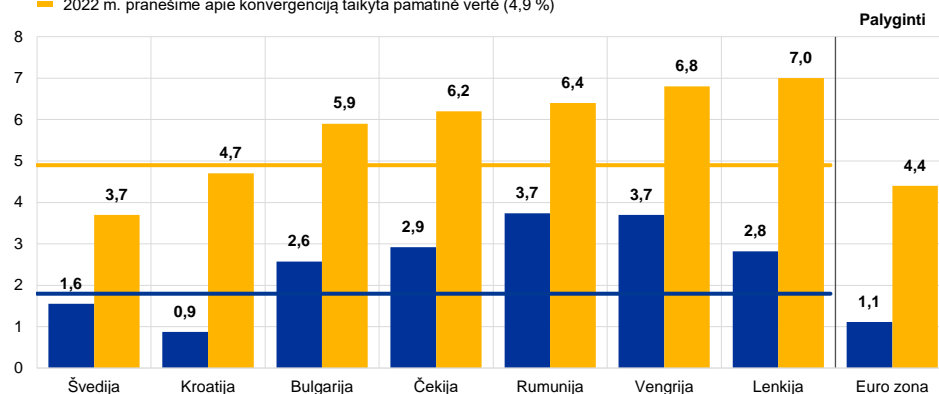
ekonominė veikla labai atsigavo septyniuose vertinamose šalyse, daugiausia dėl didelės vidaus paklausos ir dinamiškų pokyčių darbo rinkoje. Kroatijoje taip pat turėjo įtakos geri eksporto rezultatai. Situacija darbo rinkoje sparčiai pagerėjo sušvelninus su COVID-19 pandemija susijusius apribojimus, palaikomus valdžios institucijų įgyvendinamomis politikos priemonėmis. Dėl to darbo rinkos sąlygos daugeliu atvejų tebėra įtemptos. Kai kuriose šalyse daryta tolesnė pažanga koreguojant išorės disbalansus ir mažinant priklausomybę nuo išorės finansavimo. Tai padidino tų šalių atsparumą. Tačiau vis dar esama didelio makroekonomikos ir finansinio pažeidžiamumo, nors ir skirtingo masto, priklausomai nuo šalies. Jeigu šalių, kurių BVP vienam gyventojui yra mažesnis, pažeidžiamumo klausimas nebus tinkamai sprendžiamas, ilguoju laikotarpiu jų konvergencijos pažanga gali sulėtėti, įskaitant atsaką į neigiamus išorės sukrėtimus. Nuo 2022 m. pradžios Rusijos ir Ukrainos konfliktas apsunkino ekonominę veiklą ir aptemdė perspektyvas, o dėl padidėjusių energijos ir žaliavų kainų padidino infliacinį spaudimą. Žaliavų kainos smarkiai išaugo ir išryškėjo pažeidžiamumas, atsirandantis dėl didelės priklausomybės nuo importuojamos energijos ir kai kurių kitų žaliavų iš vienos šalies (pvz., Rusijos).

Kalbant apie kainų stabilumo kriterijų, pasakytina, kad penkiose iš septynių šiame pranešime vertinamų šalių vidutinis 12 mėn. infliacijos lygis buvo gerokai didesnis už 4,9 % pamatinę vertę (žr. 3.1 pav.). Bulgarijoje, Čekijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje infliacija gerokai viršijo pamatinę vertę, Kroatijoje infliacijos lygis buvo mažesnis už pamatinę vertę, o Švedijoje – gerokai mažesnis. 2020 m. konvergencijos ataskaitoje buvo nurodyta, kad Bulgarijoje, Čekijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje infliacijos lygis buvo gerokai didesnis už tuo metu galiojusią pamatinę vertę, kuri buvo 1,8 %.

3.1 pav. Infliacija pagal SVKI

(vidutinis metinis pokytis, proc.)

- 2020 m. pranešimas apie konvergenciją (2019 m. balandžio mėn. – 2020 m. kovo mėn.)
- 2022 m. pranešimas apie konvergenciją (2021 m. gegužės mėn. – 2022 m. balandžio mėn.)
- 2020 m. pranešime apie konvergenciją taikyta pamatinė vertė (1,8 %)
- 2022 m. pranešime apie konvergenciją taikyta pamatinė vertė (4,9 %)

Šaltinis: Eurostatas.

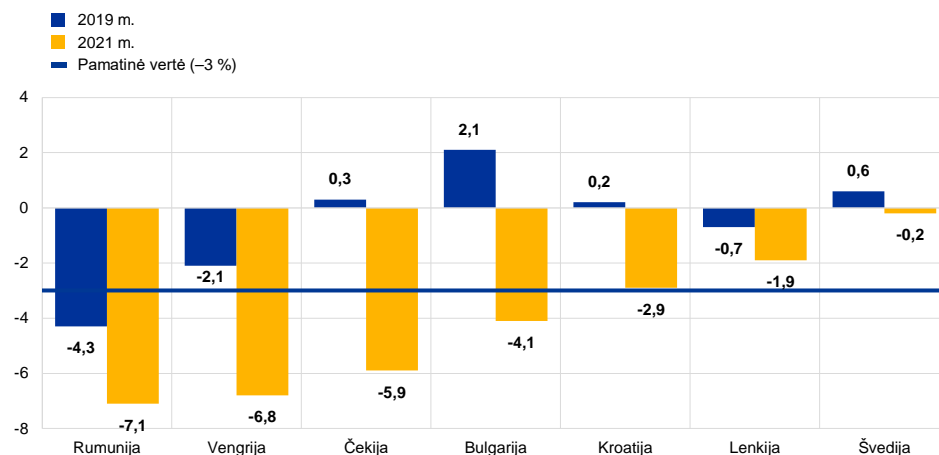
Kai buvo skelbiamas šis pranešimas, tik Rumunijai buvo taikoma perviršinio deficito procedūra. Nors keturios iš vertinamų šalių 2021 m. viršijo deficito pamatinę vertę, nebuvo pradėta jokių naujų perviršinio deficito procedūrų. Kilus COVID-19 sukeltai krizei, biudžeto deficitas 2020 m. smarkiai išaugo visose šalyse, o

2021 m. išliko aukštas (išskyrus Švediją). Palyginti su praeitais metais, 2021 m. biudžeto balansas pagerėjo visose šalyse, išskyrus Bulgariją ir Čekiją. Nepaisant to, keturiose iš vertinamų šalių 2021 m. biudžeto deficitas viršijo 3 % pamatinę vertę, o didžiausias deficitas užfiksuotas Vengrijoje ir Rumunijoje – atitinkamai 6,8 ir 7,1 % BVP (žr. 3.2 pav.). Be to, pamatinę vertę taip pat viršijo Bulgarija ir Čekija, kuriose buvo atitinkamai užfiksuotas deficitas 4,1 ir 5,9 % BVP. Remiantis Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonomine prognoze, 2022 m. deficito ir BVP santykis turėtų pagerėti keturiose šalyse, o visose šalyse, išskyrus Kroatiją ir Švediją, jis turėtų išlikti didesnis nei 3 % pamatinė vertė. Tikimasi, kad 2023 m. biudžeto balansas toliau gerės šešiose šalyse, tačiau numatoma, kad Čekijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje jis ir toliau bus didesnis už pamatinę vertę. Kalbant apie skolos kriterijų, pasakytina, kad Bulgarijoje ir Švedijoje skolos santykis 2021 m. buvo atitinkamai 25,1 ir 36,7 % BVP (žr. 3.3 pav.). Čekijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje skolos santykis siekė 40–60 % BVP. Kroatija ir Vengrija buvo vienintelės šalys, kuriose valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis 2021 m. viršijo 60 % pamatinę vertę (kaip ir 2019 m.). 2019 m., kaip ir 2014 m., abiejose šalyse skolos santykis mažėjo ir patenkinamai artėjo prie 60 % BVP iki 2019 m. pabaigos. Dėl COVID-19 pandemijos skolos santykis abiejose šalyse 2020 m. padidėjo maždaug 15 procentinių punktų BVP, o 2021 m. vėl sumažėjo. Valdžios sektoriaus skolos tvarumo vertinimas vidutiniu laikotarpiu yra ypač svarbus atsižvelgiant į tai, kad Stabilumo ir augimo pakto bendroji nukrypti leidžianti išlyga buvo taikoma pastaruosius trejus metus, t. y. 2020, 2021 ir 2022 m. Be to, tikimasi, kad ji tebebus taikoma ir 2023 m. Europos Komisija 2022 m. gegužės mėn. padarė išvadą, kad valdžios sektoriaus deficito kriterijus nebuvo tenkinamas Bulgarijoje, Čekijoje ir Vengrijoje, remiantis jų rezultatais 2021 m., taip pat Lenkijoje, remiantis jos planuotu deficitu 2022 m., o skolos kriterijus nebuvo tenkinamas Vengrijoje. Tačiau atsižvelgdama į ypatingą neapibrėžtumą, kurį lėmė COVID-19 pandemijos sukeltas ilgalaikis makroekonominis ir fiskalinis poveikis, taip pat Rusijos invazija į Ukrainą, Komisija nepasiūlė tuo etapu taikyti naujų perviršinio deficito procedūrų. Nepaisant to, ji pareiškė, kad 2022 m. rudenį iš naujo įvertins pasiūlymo taikyti perviršinio deficito procedūras tikslingumą. Rumunijai taikoma perviršinio deficito procedūra, kuri buvo pradėta 2020 m. balandžio mėn. ir sustabdyta, nes 2021 m. buvo pasiektas reikalaujamas bendrojo deficito tikslas ir fiskalinės priemonės.

3.2 pav.

Valdžios sektoriaus perteklius (+) arba deficitas (–)

(procentais, palyginti su BVP)

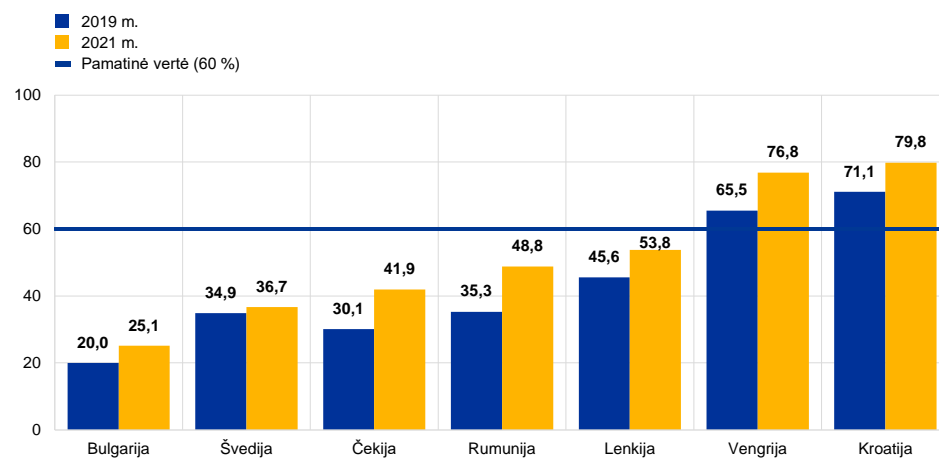
Šaltinis: Eurostatas.

Pastaba: dėl 2020 m. paskelbto pranešimo apie konvergenciją 2019 m. duomenys šiek tiek patikslinti.

3.3 pav.

Valdžios sektoriaus bendroji skola

(procentais, palyginti su BVP)

Šaltinis: Eurostatas.

Pastaba: dėl 2020 m. paskelbto pranešimo apie konvergenciją 2019 m. duomenys šiek tiek patikslinti.

Kalbant apie valiutos kurso stabilumo kriterijų, pasakytina, kad 2020 m. liepos 10 d. VKM II šalys bendru sutarimu nutarė įtraukti Bulgarijos levą ir Kroatijos kuną į VKM II, todėl abi valiutos dalyvavo VKM II didžiąją dalį dvejų metų ataskaitinio laikotarpio nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Bulgarijos levas buvo įtrauktas į VKM II centriniu kursu – 1,95583 levo už eurą, o Kroatijos kuna – 7,53450 kunos už eurą centriniu kursu¹⁷¹. Abiejų šių dalyvaujančių valiutų standartinis svyravimo ribų dydis – ±15 %. Bulgarija prisijungė prie valiutų

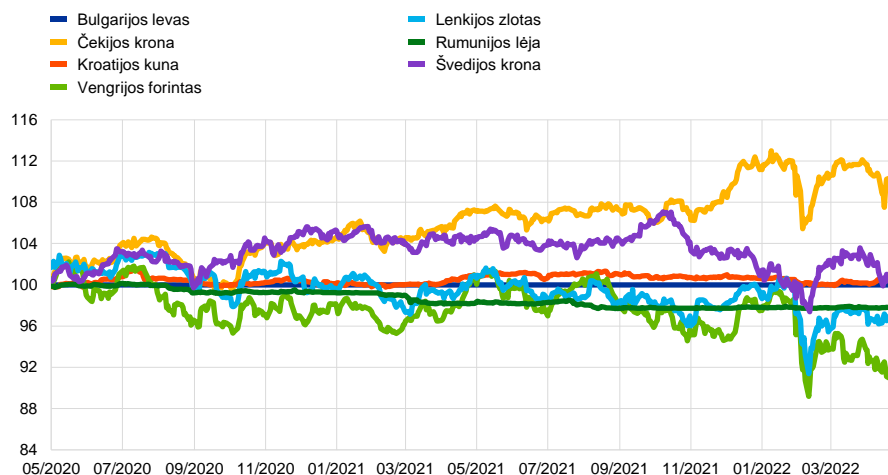
¹⁷¹ Šiame pranešime valiutų kursai nurodyti nacionalinės valiutos vienetais euro atžvilgiu. Taigi sumažėjęs valiutos kursas atitinka valiutos vertės padidėjimą euro atžvilgiu, o padidėjęs valiutos kursas atitinka valiutos nuvertėjimą euro atžvilgiu, kai atitinkami pokyčiai procentais nurodo valiutos vertės padidėjimo arba nuvertėjimo lygį.

kurso mechanizmo taikydama savo esamą valiutų valdybos modelį, kaip vienašalį įsipareigojimą, todėl papildomai neįpareigojo ECB. Susitarimas dėl dalyvavimo VKM II buvo grindžiamas keletu Bulgarijos ir Kroatijos valdžios institucijų priimtų įsipareigojimų dėl politikos priemonių (kai jų valiutos buvo įtrauktos į VKM II, kai kurie iš jų jau buvo įvykdyti – „išankstiniai įsipareigojimai“), siekiant, kad iki euro įvedimo laiko būtų pasiektas aukštas tvarios ekonominės konvergencijos laipsnis. ECB ir Europos Komisija stebėjo, kaip veiksmingai įgyvendinami šie įsipareigojimai, veikdami atitinkamose savo kompetencijos srityse, kaip numatyta Sutartyse ir antrinėje teisėje. Kalbant apie Kroatiją, visi VKM II numatyti „įsipareigojimų po įstojimo“ rezultatai buvo pasiekti, o Bulgarijos atveju jie iš esmės yra siekiami. Tačiau turi būti daroma tolesnė pažanga sprendžiant neišspręstus Kroatijos kovos su pinigų plovimu (KPP) trūkumus, nurodytus naujausioje Europos Tarybos Pinigų plovimo prevencijos priemonių įvertinimo ir terorizmo finansavimo ekspertų komiteto (MONEYVAL) ataskaitoje. Per dvejų metų ataskaitinį laikotarpį Bulgarijos levas nukrypo nuo savo centrinio kurso, o Kroatijos kuna svyravo mažai ir ja buvo prekiaujama taikant centriniam kursui artimą kursą. Nuo tada, kai 2020 m. liepos mėn. kuna buvo įtraukta į VKM II, ir per visą ataskaitinį laikotarpį didžiausias nuokrypis nuo centrinio kurso krintant žemyn buvo 1,0 %, o kylant aukštyn – 0,8 %. Šie nuokrypiai yra daug mažesni nei standartinis VKM II svyravimų ribų dydis. Tarp valiutų, nedalyvaujančių VKM II, Rumunijos lėjos svyravimas buvo labai mažas, o likusių valiutų kintamumas didžiąją ataskaitinio laikotarpio dalį buvo gana didelis.

3.4 pav.

Dvišaliai valiutų kursai euro atžvilgiu

(indeksas: 2020 m. gegužės mėn. vidurkis = 100; dienos duomenys; 2020 m. gegužės 26 d. – 2022 m. gegužės 25 d.)

Šaltinis: ECB.

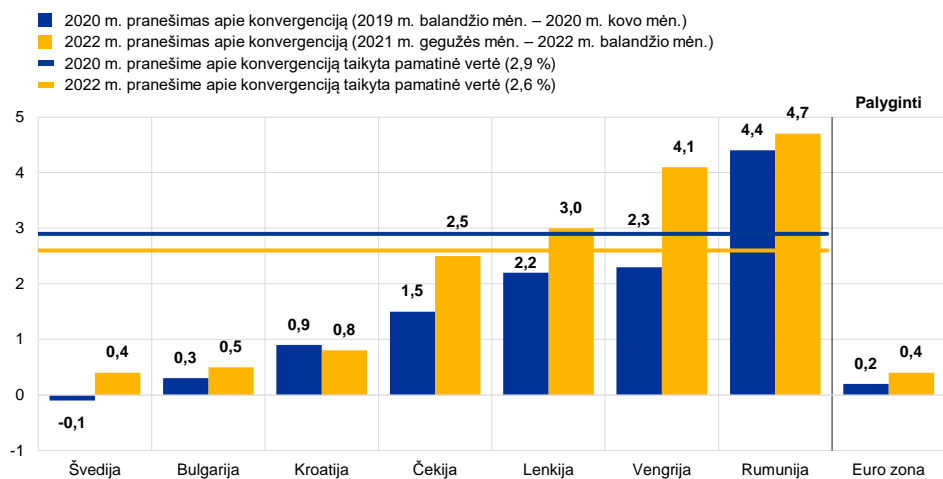
Pastaba: kilimas (kritimas) reiškia valiutos kurso didėjimą (mažėjimą).

Vertinant ilgalaikių palūkanų normų konvergenciją, pasakytina, kad dviejose iš septynių šiame pranešime vertinamų šalių ilgalaikės palūkanų normos buvo didesnės už 2,6 % pamatinę vertę. Vienoje šalyje buvo užfiksuotos ilgalaikės palūkanų normos, gerokai viršijusios pamatinę vertę (žr. 3.5 pav.). Palūkanų normos buvo didesnės už pamatinę vertę Lenkijoje ir Vengrijoje ir daug didesnės – Rumunijoje. Mažiausios vertės (mažesnės už 1 %) buvo Bulgarijoje, Kroatijoje ir Švedijoje. Palyginimui, 2020 m. pranešime apie konvergenciją buvo nurodyta, kad tik

Rumunijoje ilgalaikių palūkanų norma buvo didesnė už pamatinę vertę, kuri tuo metu buvo 2,9 %.

3.5 pav. Ilgalaikės palūkanų normos

(procentais, metinis vidurkis)

Šaltiniai: Eurostatas ir ECB.

Aptariant atitiktį konvergencijos kriterijams, labai svarbus veiksnys yra

tvarumas. Konvergencija turi būti ilgalaikė, o ne tik tam tikro momento. Pirmasis EPS dešimtmetis parodė, kad esant silpniems pagrindams, pernelyg skatinamojo pobūdžio makroekonominė pozicijai ir nepakankamam statistiniam pajėgumui šalies lygmeniu bei pernelyg optimistiškiems lūkesčiams dėl realiųjų pajamų konvergencijos, kyla grėsmė ne tik EPS šalims, bet ir visos euro zonos sklandžiam veikimui. Antrasis dešimtmetis parodė, kad ekonominė konvergencija gali būti sudėtinga ir užtrukti ilgai, jei pradinis makroekonominis disbalansas yra didelis, pritaikymo ir reformų procesai sudėtingi, o atsparumas neigiamiems sukrėtimams yra silpnas. Užtikrinus atitiktį skaitiniams konvergencijos kriterijams tik vienu momentu dar negarantuojama sklandi narystė euro zonoje. Todėl prie euro zonos prisijungiančios šalys turėtų įrodyti savo konvergencijos procesų tvarumą ir gebėjimą vykdyti ilgalaikius įsipareigojimus ir įveikti iššūkius, kylančius dėl euro įvedimo, atsižvelgiant į tai, kad rizikos pasidalijimo mechanizmai EPS nėra išbaigti. Tai naudinga ir pačiai šaliai, ir euro zonai.

Norint užtikrinti tvarią konvergenciją, daugelyje vertinamų šalių būtini ilgalaikiai politikos pokyčiai.

Būtina tvarios konvergencijos sąlyga yra makroekonominis stabilumas, palanki verslo aplinka, kurioje veikia veiksmingos ekonominės struktūros ir viešosios institucijos, ir ypač patikima fiskalinė politika. Norint sėkmingai įveikti makroekonominis sukrėtimus, labai svarbu užtikrinti didelį produktų ir darbo rinkų lankstumą. Turėtų būti visuotinai laikomasi stabilumo principo ir vadovaujamosi tinkamai pagrįstais infliacijos lūkesčiais – tai padėtų užtikrinti kainų stabilumą. Norint padidinti bendrąjį gamybos veiksnių našumą ir paskatinti ilgalaikį ekonomikos augimą, būtina sudaryti palankias sąlygas efektyviam kapitalo ir darbo jėgos panaudojimui. Norint sinchronizuoti ekonomikos ciklus, būtina didelė euro zonos šalių ekonominė integracija. Be to, norint išvengti makroekonominių ir finansinių disbalansų susidarymo, pavyzdžiui, pernelyg didelio turto kainų augimo ir socialiniu požiūriu

brangiai kainuojančių kredito pakilimo bei nuosmukio ciklą, būtina įgyvendinti tinkamą makroprudencinę politiką. Taip pat turi būti įdiegta tinkama finansų įstaigų priežiūros sistema. Šalims, kurias Europos Komisija turi nagrinėti išsamiau pagal makroekonominio disbalanso procedūrą, labai svarbu spręsti jų ekonomikos disbalanso problemą. Galiausiai pasakytina, kad institucinės aplinkos tvirtumas, įskaitant šalies gebėjimą įgyvendinti ekonomikos prisitaikymą ir patikimą struktūrinę politiką, yra pagrindinis ekonominės integracijos ir konvergencijos veiksnys. Priemonės „Next Generation EU“ paketas suteikia unikalią galimybę paspartinti konvergencijos su euro zona procesą, o greitas ir veiksmingas įgyvendinimas yra labai svarbus jo sėkmei.

3.1 Kainų stabilumo kriterijus

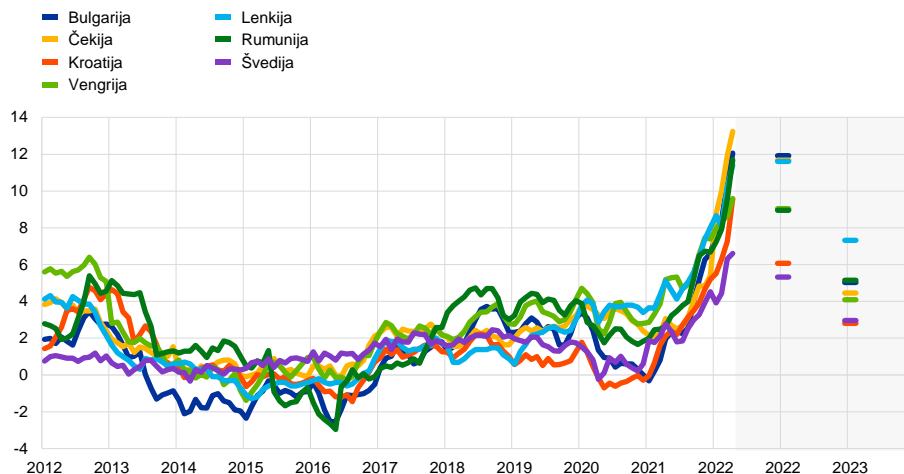
2022 m. balandžio mėn. penkiose iš septynių vertinamų šalių užregistruotas gerokai didesnis už 4,9 % pamatinę kainų stabilumo kriterijaus vertę vidutinis 12 mėn. infliacijos lygis. Prasidėjus COVID-19 pandemijai, 2020 m. infliacijos augimas euro zonoje labai sulėtėjo, o 2021 m. ji smarkiai išaugo, daugiausia dėl bazės efektų, didelio energijos kainų padidėjimo, ypač 2021 m. pabaigoje, tiekimo kliūčių, atsiradusių dėl pandemijos ir didelio pasaulinės prekių paklausos padidėjimo. Nuo ankstesnio pranešimo apie konvergenciją paskelbimo daugumoje vertinamų šalių infliacija buvo panaši, tačiau nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn. infliacija buvo didesnė Bulgarijoje, Čekijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje, o tai atspindi aukštesnes maisto ir energijos kainas, taip pat įtampą darbo rinkoje. Atsižvelgiant į tai, šiose penkiose šalyse infliacija gerokai viršijo pamatinę vertę, Kroatijoje infliacijos lygis buvo mažesnis už pamatinę vertę, o Švedijoje – gerokai mažesnis. Nuo 2022 m. pradžios konfliktas tarp Rusijos ir Ukrainos padidino infliacinį spaudimą dėl padidėjusių energijos ir žaliavų kainų, taip pat padidindamas įtampą jau ir taip sutrikusiose tiekimo grandinėse. Todėl 2022 m. pradžioje infliacija daugiau ar mažiau didėjo toliau visose vertinamose šalyse.

Pastaruosius dešimt metų vidutinis infliacijos lygis ir infliacijos kintamumas vertinamose šalyse buvo labai nevienodi (žr. 3.6 pav.). Vengrijoje ir Rumunijoje infliacijos pagal SVKI vidutinis lygis šiuo laikotarpiu gerokai viršijo 2,0 %. Čekijoje vidutinė infliacija siekė 2,0 %, o Lenkijoje ji buvo šiek tiek žemiau šio lygio. Bulgarijoje, Kroatijoje ir Švedijoje infliacija vidutiniškai siekė apie 1,0 %. Per tą patį laikotarpį infliacija svyravo gana plačiu intervalu visose vertinamose šalyse, išskyrus Švediją. Šalyse, kuriose infliacijos skirtumai euro zonos atžvilgiu yra teigiami, per pastarąjį dešimtmetį konvergencijos link buvo padaryta nedidelė pažanga. O infliacijos skirtumų, palyginti su euro zona, raida ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2020 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn. vertinamose šalyse buvo gana nevienoda.

3.6 pav.

Ilgalaikiai SVKI pokyčiai ir perspektyvos

(metiniai pokyčiai, procentais)

Šaltiniai: Eurostatas, Europos Komisija (Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas) ir ECB.

Pastabos: ištisinės linijos rodo metinius mėnesio SVKI pokyčius procentais. Patamsintame plote pateiktos metinės SVKI infliacijos prognozės, paimitos iš Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonomikos prognozės.

Ilgalaikio laikotarpio kainų pokyčiai susiję su daugelyje šalių labiau kitusia makroekonominė aplinka.

Žvelgiant į pastarąjį dešimtmetį, skirtingi kainų pokyčiai 2012 m. vertintose šalyse iš dalies vyko dėl nevienodo ekonomikos atsigavimo laipsnio ir atskirose šalyse taikytų priemonių, susijusių su administruojamosiomis kainomis tais metais įvykus staigiam ekonomikos nuosmukiui. Tačiau 2013 m. visose vertinamose šalyse infliacija pradėjo mažėti ir tapo žema, palyginti su istoriniais lygiais, o neretai – ir neigiama. Ši bendra raida daugiausia buvo susijusi su pasaulinių žaliavų kainų pokyčiais, mažu „importuotu“ infliaciniu spaudimu ir kai kuriose šalyse jau ilgą laiką nepanaudojamais gamybos pajėgumais. Pasaulinių žaliavų kainų pokyčiai turėjo labai didelės įtakos Vidurio ir Rytų Europos šalims, nes jų SVKI krepšeliuose gana didelis lyginamasis svoris tenka energijai ir maistui. Kai kuriose vertinamose šalyse įtakos infliacijos mažėjimui taip pat turėjo administruojamųjų kainų ir netiesioginių mokesčių sumažinimas arba nominaliojo efektyviojo kurso stiprėjimas. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, pinigų politika tapo labiau skatinamojo pobūdžio. Nuo 2017 m. dėl ekonominės veiklos augimo, tvirtos vidaus paklausos ir kylančių energijos bei žaliavų kainų infliacija smarkiai paspartėjo, todėl kai kuriose vertinamose šalyse buvo sugriežtinta pinigų politikos pozicija. 2019 m. ir 2020 m. pradžioje, nepaisant išorinių priešpriešinių veiksnių ir mažesnių energijos kainų, daugumoje ataskaitoje aptariamų šalių infliacija tebebuvo padidėjusi ar net spartėjo jos kilimo tempas, tą lėmė didelė vidaus paklausa, vis griežtesnės darbo rinkos sąlygos ir maisto kainos. Po 2020 m. kovo mėn. įvykusio COVID-19 pandemijos protrūkio, 2020 m. antrąjį ketvirtį labai sumažėjo ekonominis aktyvumas visose vertinamose šalyse. Kai kuriose šalyse infliacijos augimo tempas labai sulėtėjo, o kitose infliacija išliko ypač atspari, tai rodė aukštesnes maisto ir paslaugų kainas bei įtampą darbo rinkoje. Tačiau sušvelninus viruso plitimo ribojimo priemones ir nacionalinėms valdžios institucijoms pradėjus taikyti svarbias fiskalines, rizikos ribojimo ir pinigų politikos priemones, skirtas kompensuoti COVID-19 pandemijos padarytą ekonominę žalą, vėliau paskatino ekonominės veiklos atsigavimą. Esant tokiai situacijai, 2021 m. visose vertinamose

šalyse infliacija labai išaugo, daugiausia dėl staigaus energijos kainų padidėjimo, ypač 2021 m. pabaigoje, ir dėl pandemijos ir makroekonominės politikos priemonių sukulto pasiūlos ir paklausos neatitikimo. Nuo 2022 m. pradžios Rusijos ir Ukrainos konfliktas dar labiau padidino infliacinį spaudimą. Kai kurie centriniai bankai 2021 m. ir 2022 m. pradžioje kelis kartus labai padidino savo pagrindines pinigų politikos palūkanų normas.

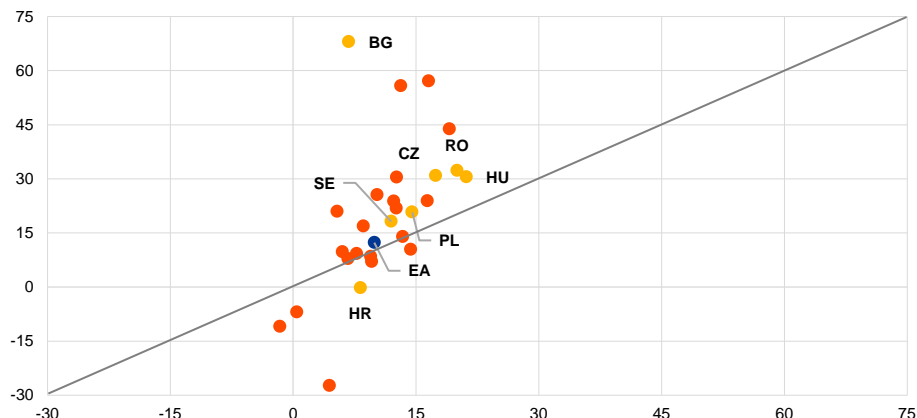
Manoma, kad infliacija ateinančiais ketvirčiais išliks didelė, o vėliau prognozės laikotarpiu po truputį mažės visose vertinamose šalyse. Tačiau, atsižvelgiant į dabartines aplinkybes, prognozėms būdingas didelis neapibrėžtumas. Dėl infliacijos konvergencijos tvarumo ilgesniuojam laikotarpiu daugelyje vertinamų šalių kyla susirūpinimas. Remiantis Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonomine prognoze, 2022 m. infliacija turėtų gerokai padidėti visose vertinamose šalyse, o 2023 m. – sumažėti dėl sumažėjusių energijos ir žaliavų kainų bei mažėjančių tiekimo kliūčių. Tačiau prognozuojam laikotarpiu infliacija išliks didelė Bulgarijoje, Čekijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje, o Kroatijoje ir Švedijoje – gerokai didesnė nei 2,0 %. Rizika infliacijos perspektyvai visose vertinamose šalyse yra išaugusi, nes dėl Rusijos ir Ukrainos konflikto kylantis infliacinis spaudimas gali trukti ilgiau, nei buvo tikėtasi, taip pat jis gali paskatinti darbo užmokesčio ir infliacijos lūkesčių augimą. Kalbant apie dar tolesnę ateitį, kadangi visose vertinamose Vidurio ir Rytų Europos šalyse BVP vienam gyventojui ir kainų lygis vis dar yra mažesnis nei euro zonoje, pasakytina, kad jei nominalusis valiutos kursas nepakils, dėl atotrūkio mažėjimo proceso gali susidaryti teigiamų infliacijos lygio skirtumų.

Siekiant šiame pranešime vertinamose šalyse palaikyti tvariam kainų stabilumui palankią aplinką, reikės vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką, struktūrines reformas ir taikyti priemones, kuriomis būtų išsaugotas finansinis stabilumas. Ar pavyks sukurti kainų stabilumui palankią aplinką ir ją palaikyti, labai priklausys nuo tolesnių struktūrinių reformų įgyvendinimo ir darbo rinkų veikimo. Žvelgiant į ateitį, svarbus veiksnys bus tai, kaip darbo užmokestis reaguos į didelę realizuotą infliaciją ir kaip jis atspindės darbo našumo augimą bei darbo rinkos sąlygas ir pokyčius konkuruojančiose šalyse (žr. 3.7 pav.). Reikia ir toliau reformomis gerinti darbo ir prekių rinkų veikimą ir palaikyti palankias ekonomikos augimo ir užimtumo didėjimo sąlygas. Šiuo tikslu taip pat turi būti imamasi priemonių, kuriomis būtų skatinamas tvirtesnis valdymas ir tolesnis institucijų kokybės gerinimas. Atsižvelgiant į tai, kad pinigų politikos galimybės yra ribotos, ypač dviem VKM II šalims svarbu kitose politikos srityse didinti ekonomikos gebėjimą palaikyti kainų stabilumą, įveikti šalims būdingus sukrėtimus ir išvengti makroekonominių disbalansų susidarymo. Finansų sektorius ir priežiūros politika turėtų būti orientuoti į tolesnį finansinio stabilumo išsaugojimą. Siekdamos toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, kompetentingos nacionalinės institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių bei Europos institucijų rekomendacijų ir glaudžiai bendradarbiauti su priežiūros institucijų kolegijoms priklausančiomis kitų ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

3.7 pav.

Kumuliacinis SVKI ir nominalusis vienetinių darbo sąnaudų augimas 2012–2021 m.

(procentiniais punktais)

Šaltinis: Eurostatas.

Pastabos: y ašyje pavaizduotas kumuliacinis vienetinių darbo sąnaudų augimas, o x ašyje – kumuliacinio SVKI augimas. Ištininė linija rodo pusiaukampinę. SVKI augimas apskaičiuotas iš mėnesio duomenų, apibendrintų iki vidutinių metinių duomenų. Mėlynas taškas rodo euro zonos suvestinį rodiklį, geltoni taškai – septynias vertintas šalis (pažymėtas), o oranžiniai taškai – likusias valstybes nares (nepažymėtas).

3.2 Valdžios sektoriaus biudžeto pozicijos kriterijus

Kai buvo skelbiamas šis pranešimas, tik Rumunijai buvo taikoma perviršinio deficito procedūra. 2019 m. deficitui Rumunijoje viršijus 3 % BVP pamatinę vertę, 2020 m. balandžio mėn. buvo pradėta perviršinio deficito procedūra. Ji sustabdyta dėl to, kad 2021 m. buvo pasiektas reikalaujamas bendrojo deficito tikslas ir fiskalinės priemonės. Perviršinio deficito ištaisymo terminas – 2024 m. Keturių šalių fiskalinio deficito ir BVP santykis 2021 m. viršijo pamatinę vertę. Bulgarijoje ir Čekijoje deficitas buvo gerokai didesnis už pamatinę vertę – atitinkamai 4,1 ir 5,9 % BVP, o Vengrijoje ir Rumunijoje – daug didesnis už pamatinę vertę – atitinkamai 6,8 ir 7,1 % BVP. Kroatijoje deficitas išliko šiek tiek mažesnis už pamatinę vertę – 2,9 % BVP, o Lenkijoje deficitas buvo gerokai mažesnis už ją – 1,9 % BVP. Švedijos biudžetas išliko beveik subalansuotas – jos deficitas sudarė 0,2 % BVP.

Dėl COVID-19 pandemijos ekonominio poveikio ir fiskalinės politikos priemonių, kurių buvo imtasi reaguojant į ją, 2021 m. fiskalinis balansas buvo mažesnis už 2019 m. lygį visose šiame pranešime aptariamose šalyse. 2020 m. biudžeto balanso būklė pablogėjo visose šalyse, nes dėl COVID-19 sukeltos krizės labai sumažėjo ekonominė veikla ir buvo imtasi fiskalinių priemonių jos poveikiui sušvelninti. 2019 m. deficito ir BVP santykis viršijo 3 % pamatinę vertę tik Rumunijoje, o 2020 m. jis viršijo šį lygį šešiose šalyse. 2021 m. atsigauvant ekonomikai ir panaikinus dalį fiskalinės paramos priemonių, biudžeto balansas pagerėjo visose šalyse, išskyrus Bulgariją ir Čekiją. Tolesnį situacijos blogėjimą Bulgarijoje lėmė didelis einamųjų išlaidų augimas, o Čekijoje pablogėjimas yra susijęs su gyventojų pajamų mokesčio reforma.

Europos Komisija prognozuoja, kad 2022 m. tik Kroatijoje ir Švedijoje deficito ir BVP santykis išliks mažesnis už 3 % pamatinę vertę. Dėl tolesnio ekonominės veiklos gerėjimo ir daugumos likusių fiskalinės paramos priemonių panaikinimo valdžios sektoriaus balansas turėtų didėti keturiose šalyse. Tačiau, nors tikimasi, kad Kroatijoje ir Švedijoje jis išliks žemiau 3 % pamatinės vertės, Bulgarijoje ir Lenkijoje jis turėtų išlikti didesnis, Čekijoje ir Vengrijoje gerokai didesnis, o Rumunijoje – daug didesnis už pamatinę vertę.

2021 m. Kroatijos ir Vengrijos skolos santykis viršijo 60 % BVP, o kitose vertinamose šalyse skolos lygiai buvo mažesni arba gerokai mažesni už šią ribinę vertę (žr. 3.1 lentelę ir 3.3 pav.). Valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis 2021 m. buvo didesnis nei 2019 m. visose vertinamose šalyse, daugiausia dėl COVID-19 sukeltos krizės. Rumunijoje skolos santykis, palyginti su BVP, padidėjo 13,5 procentinio punkto, Čekijoje – 11,8, Vengrijoje – 11,3, Kroatijoje – 8,7, Lenkijoje – 8,2, Bulgarijoje – 5,1, Švedijoje – 1,8 procentinio punkto. Vertinant ilgesnį laikotarpį – nuo 2012 iki 2021 m. – matyti, kad valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis gerokai padidėjo Rumunijoje (11,7 procentinio punkto) ir Kroatijoje (10,4 procentinio punkto), Bulgarijoje jis padidėjo labai (8,5 procentinio punkto), o kitose šalyse sumažėjo.

Europos Komisija prognozuoja, kad 2022 m. skolos ir BVP santykis padidės trijose šalyse. Nors tikimasi, kad skolos santykis sumažės keturiose šalyse, numatoma, kad jis šiek tiek padidės Bulgarijoje ir Čekijoje, o ypač – Rumunijoje. Iš Komisijos prognozių matyti, kad 2022 m. visose šalyse, išskyrus Kroatiją ir Vengriją, skolos santykis vis dar bus mažesnis arba gerokai mažesnis už 60 % pamatinę vertę.

Nors Europos Komisija įvertino, kad kelios šalys 2021 m. neatitiko deficito ir skolos kriterijų, nusprendė nepradėti naujų perviršinio deficito procedūrų. 2022 m. gegužės 23 d. Europos Komisija paskelbė pranešimą, parengtą pagal Sutarties 126 straipsnio 3 dalį, pagrįstą 2021 m. balandžio 22 d. Eurostato patvirtintais duomenimis¹⁷². Ji nustatė, kad 2021 m. Bulgarijoje, Čekijoje ir Vengrijoje biudžeto deficitas viršijo 3 % BVP pamatinę vertę ir buvo labai nuo jos nutolęs. Be to, Komisija išsiaiškino, kad Lenkija planavo, jog 2022 m. deficitas viršys pamatinę vertę ir bus nuo jos nutolęs. Šis pamatinės vertės perviršis visose vertintose šalyse buvo laikomas išimtiniu, kaip tai nustatyta Sutartyje, ir Čekijoje, Vengrijoje arba Lenkijoje nebuvo tikimasi, kad jis laikinas. Apskritai, analizė parodė, kad deficito kriterijaus nepasiekė Bulgarija, Čekija, Vengrija ir Lenkija. Be to, Europos Komisija nustatė, kad 2021 m. pabaigoje Kroatijoje ir Vengrijoje bendroji valdžios sektoriaus skola viršijo 60 % BVP pamatinę vertę ir kad iš šių šalių tik Kroatijoje buvo pasiektas skolos mažinimo lyginamasis dydis. Taigi, analizė parodė, kad Vengrija neįvykdė skolos kriterijaus reikalavimų. Nepaisant to, Komisija mano, kad dabartinėmis neįprastomis ekonomikos sąlygomis poreikis laikytis skolos mažinimo lyginamojo dydžio buvo nepagrįstas, nes tai reikštų pernelyg dideles išankstines fiskalines pastangas, kurios galėtų sutrukdyti ekonomikos augimui. Be to, Komisijos pranešime pabrėžta, kad COVID-19 pandemija ir toliau darė didžiulį makroekonominį ir fiskalinį poveikį, kuris kartu su Rusijos invazija į Ukrainą sukėlė išskirtinį neapibrėžtumą rengiant išsamų

¹⁷² Pranešimas parengtas pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 126 straipsnio 3 dalį (COM(2022) 630 final).

fiskalinio koregavimo planą. Be to, dėl pandemijos ir su ja susijusio didelio ekonomikos nuosmukio buvo pradėta taikyti Stabilumo ir augimo pakto bendroji nukrypti leidžianti išlyga ir buvo priimtos 2020 m. liepos 20 d. Tarybos rekomendacijos, kuriomis Taryba rekomendavo visoms valstybėms narėms imtis visų būtinų priemonių veiksmingai spręsti COVID-19 pandemijos sukeltas problemas, palaikyti ekonomiką ir padėti toliau atsigauti ekonomikai. Todėl Europos Komisija savo 2022 m. gegužės 23 d. komunikate¹⁷³ nurodė, kad ji nesiūlo pradėti taikyti naują perviršinio deficito procedūrą, tačiau 2022 m. rudenį iš naujo įvertins pasiūlymo pradėti perviršinio deficito procedūras tikslingumą.

Žvelgiant į ateitį, nors fiskalinė politika turėtų išlikti lanksti reaguojant į besikeičiančią pandemijos situaciją ir atsižvelgiant į geopolitinę padėtį, šiame pranešime vertinamoms šalims labai svarbu pasiekti ir (arba) išlaikyti patikimas ir tvarias fiskalines pozicijas. Rumunija, kuriai taikoma perviršinio deficito procedūra, turėtų užtikrinti, kad būtų laikomasi Stabilumo ir augimo pakto taisyklių, ir iki 2024 m. ištaisyti perviršinį deficitą. Kitos šalys turėtų pasiekti, kad jų biudžeto balansas vėl būtų žemesnio lygio nei 3 % pamatinė vertė, kai tik leis pandemijos situacija, ir suformuoti atsargas, reikalingas automatinėms stabilizavimo priemonėms veikti. Be to, Kroatija ir Vengrija, kuriose skolos ir BVP santykis viršija pamatinę vertę, turėtų užtikrinti pakankamą šio santykio mažėjimą, kad būtų galima užtikrinti fiskalinių rezervų buvimą bet kokio būsimo nuosmukio atveju. Valdžios sektoriaus skolos tvarumo vertinimas vidutiniu laikotarpiu yra ypač svarbus atsižvelgiant į tai, kad Stabilumo ir augimo pakto bendroji nukrypti leidžianti išlyga buvo taikoma pastaruosius trejus metus, t. y. 2020, 2021 ir 2022 m. Taip pat tikimasi, kad ji bus taikoma ir 2023 m. Be to, Komisija pateikė rekomendacijas dėl ES fiskalinės politikos 2023 m., kurios iš esmės grindžiamos kokybe ir skiriasi nuo skaitinių fiskalinių reikalavimų, kurie paprastai būtų taikomi pagal Stabilumo ir augimo pakto reikalavimus. Tai taip pat rodo, kad vyksta ekonomikos valdymo sistemos peržiūra, dėl kurios gali būti atlikti Stabilumo ir augimo pakto pakeitimai. Nesant skaitinių fiskalinio koregavimo reikalavimų, vertinant fiskalinį tvarumą vidutiniu laikotarpiu ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas šalių gebėjimui ištaisyti fiskalinius disbalansus. Apskritai tolesnė konsolidacija padėtų lengviau spręsti biudžeto problemas, susijusias su nepalankiais demografiniais pokyčiais. Turėtų būti nustatyta ir veiksmingai įgyvendinama ES taisyklės visiškai atitinkanti tvirta nacionalinė fiskalinė politika, kuria būtų palaikoma fiskalinė konsolidacija, ribojamos nenumatytos valstybės išlaidos ir kartu padedama išvengti pakartotinio makroekonominių disbalansų susidarymo. Apskritai fiskalinės strategijos turėtų būti suderintos su išsamiais struktūrinėmis reformomis, kuriomis būtų siekiama skatinti galimą ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą. NGEU programa turi būti įgyvendinta veiksmingai, kad būtų galima skatinti ekonomikos atsigavimą ir prisitaikyti prie vykstančių struktūrinių pokyčių¹⁷⁴.

¹⁷³ Europos Komisija, 2022 m. Europos semestras. Pavasario dokumentų rinkinys (COM(2022) 600 final).

¹⁷⁴ Galimas NGEU ekonominis poveikis analizuojamas straipsnyje "The economic impact of Next Generation EU: a euro area perspective", *Occasional Paper Series*, No 291, ECB, April 2022.

3.3 Valiutos kurso stabilumo kriterijus

Šio pranešimo paskelbimo metu Bulgarijos levas ir Kroatijos kuna dalyvavo VKM II. Kitų vertinamų valstybių narių valiutoms buvo taikomi skirtingi valiutų kurso režimai.

2020 m. liepos 10 d. VKM II šalys bendru sutarimu nutarė įtraukti Bulgarijos levą į VKM II, todėl jis dalyvavo VKM II didžiąją dalį dvejų metų ataskaitinio laikotarpio nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Bulgarijos levas buvo įtrauktas į VKM II centriniu kursu – 1,95583 levo už eurą, o standartinės svyravimo ribos buvo $\pm 15\%$. Bulgarija prisijungė prie valiutų kurso mechanizmo taikydama savo esamą valiutų valdybos modelį kaip vienašalį įsipareigojimą, todėl papildomai neįpareigojo ECB. Susitarimas dėl dalyvavimo VKM II buvo grindžiamas keletu Bulgarijos valdžios institucijų priimtų įsipareigojimų dėl politikos priemonių (kai levas buvo įtrauktas į VKM II, kai kurie iš jų jau buvo įvykdyti), siekiant, kad iki euro įvedimo būtų pasiektas aukštas tvarios ekonominės konvergencijos laipsnis. ECB ir Europos Komisija stebėjo, kaip veiksmingai įgyvendinami šie įsipareigojimai, veikdami atitinkamose savo kompetencijos srityse, kaip numatyta Sutartyse ir antrinėje teisėje. Ataskaitiniu laikotarpiu levas nenukrypo nuo centrinio kurso.

2020 m. liepos 10 d. VKM II šalys bendru sutarimu nutarė įtraukti Kroatijos kuną į VKM II, todėl ji dalyvavo VKM II didžiąją dalį dvejų metų ataskaitinio laikotarpio nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Kroatijos kuna buvo įtraukta į VKM II centriniu kursu – 7,53450 kunos už eurą, o standartinės svyravimo ribos buvo $\pm 15\%$. Susitarimas dėl dalyvavimo VKM II buvo grindžiamas keletu Kroatijos valdžios institucijų priimtų įsipareigojimų dėl politikos priemonių (kai kuna buvo įtraukta į VKM II, kai kurie iš jų jau buvo įvykdyti), siekiant, kad iki euro įvedimo būtų pasiektas aukštas tvarios ekonominės konvergencijos laipsnis. ECB ir Europos Komisija stebėjo, kaip veiksmingai įgyvendinami šie įsipareigojimai, veikdami atitinkamose savo kompetencijos srityse, kaip numatyta Sutartyse ir antrinėje teisėje. Nepaisant to, kad visi rezultatai, numatyti VKM II įsipareigojimuose po įstojimo, buvo pasiekti, būtina tolesnė pažanga šalinant vis dar esamus kovos su pinigų plovimu (KPP) trūkumus, nurodytus naujausioje Europos Tarybos MONEYVAL komiteto ataskaitoje. Ataskaitiniu laikotarpiu Kroatijos kunos kursas svyravo nedaug ir buvo artimas jos centriniam kursui. Nuokrypiai nuo centrinio kurso buvo daug mažesni nei VKM II standartinis svyravimo ribų dydis.

Valiutomis, nedalyvaujančiomis VKM II, buvo prekiaujama taikant lankstų arba valdomą kintamojo valiutos kurso režimus, daugumos jų atveju esant palyginti dideliam valiutų kurso kintamumui. Rumunijos lėjos, kuria buvo prekiaujama taikant valdomo kintamojo valiutos kurso režimą, kursas kito labai nedaug, o kitomis valiutomis, nedalyvaujančiomis VKM II, buvo prekiaujama taikant lankstaus valiutos kurso režimus ir jų kurso kintamumas buvo gana didelis.

3.4 Ilgalaikių palūkanų normų kriterijus

Per ataskaitinį laikotarpį dviejose iš septynių vertinamų šalių vidutinės ilgalaikės palūkanų normos buvo didesnės už 2,6 % pamatinę vertę, o vienoje šalyje – šiek tiek didesnės. Mažiausios vidutinės ilgalaikės palūkanų normos buvo Švedijoje, Bulgarijoje, ir Kroatijoje – 0,4, 0,5 ir 0,8 %. Čekijoje vidutinė palūkanų norma buvo šiek tiek mažesnė už pamatinę vertę – 2,5 %, o Lenkijoje ir Vengrijoje ji liko atitinkamai didesnė nei 3,0 ir 4,1 %. Rumunijoje vidutinė palūkanų norma buvo gerokai didesnė už 2,6 % pamatinę vertę – 4,7 %. Nuo paskutinio 2021 m. ketvirčio beveik visose šalyse 12 mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos reikšmingai didėjo dėl padidėjusio infliacinio spaudimo ir Rusijos ir Ukrainos konflikto poveikio. Gana sunku įvertinti būsimą ilgalaikių palūkanų normų dinamiką, atsižvelgiant į didelį neapibrėžtumą dėl pirminio sukrėtimo trukmės ir jo poveikio kainų raidai bei ekonominiam aktyvumui.

Nuo Pranešimo apie konvergenciją paskelbimo 2020 m. ilgalaikių paskolų palūkanų normų skirtumai, palyginti su euro zona, padidėjo visose vertinamose šalyse. Tai lėmė pandemijos poveikis fiskalinei ir pinigų politikai, taip pat kai kurių šalių ciklinė pozicija, palyginti su euro zona, spartesnis ekonominės veiklos atsigavimas ir stipresnis kainų spaudimas. Nepaisant to, vertinamose šalyse išlieka dideli ilgalaikių palūkanų normų skirtumai, atspindintys skirtumus tiek šių šalių ciklinėse pozicijose, tiek finansų rinkų vertinimus dėl jų išorinio ir vidinio pažeidžiamumo, įskaitant kylantį dėl biudžeto rodiklių pokyčių ir tvarios konvergencijos perspektyvų. 2022 m. balandžio mėn. Švedijoje ir Bulgarijoje ilgalaikė palūkanų norma buvo atitinkamai 10 ir 20 bazinių punktų didesnė nei euro zonoje. Švedija yra išsivysčiusi ekonomika, kurios finansų sistema labai integruota į euro zoną, o Bulgarijos bankų sistemoje dominuoja euro zonos bankai, centriniame banke veikia valiutų valdyba, kuri *de facto* perkelia euro zonos pinigų sąlygas. Čekijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje per apžvelgiamą laikotarpį palūkanų normų skirtumas padidėjo labiausiai – nuo 170 iki 350 bazinių punktų. Iš vertinamų šalių Vengrijoje ir Rumunijoje palūkanų normų skirtumas buvo didžiausias – 520 bazinių punktų ataskaitinio laikotarpio pabaigoje abiejose šalyse.

3.5 Kiti svarbūs veiksniai

Europos Komisijos nuomone, daugelis vertinamų šalių darė pažangą mažindamos savo ekonomikos disbalansus, kol šis mažinimo procesas nebuvo prtrauktas dėl COVID-19 sukulto sukrėtimo. 2022 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitoje Europos Komisija visų pirma nurodo, kad skolos ir BVP santykis mažėjo esant palankioms makroekonominėms sąlygoms 2021 m. Europos Komisija nusprendė, kad Kroatijoje, Rumunijoje ir Švedijoje būtina atlikti nuodugnius apžvalgas. Kalbant apie Kroatiją, Komisija nustatė, kad disbalansas, susijęs su dideliu išorės, privačiosios ir valdžios sektoriaus skolos lygiu dėl nedidelio augimo potencialo, 2021 m. ir toliau mažėjo ir grįžo prie palankaus, prieš pandemiją vyravusio lygmens. Rumunijos atveju Komisija nustatė, kad kai šią šalį ištiko COVID-19 sukelta krizė, ji turėjo pažeidžiamumą, susijusį su didėjančiu einamosios sąskaitos deficitu, blogėjančia išorės pozicija ir dideliais sąnaudų konkurencingumo nuostoliais. Dėl

COVID-19 sukeltos krizės valdžios sektoriaus skola išaugo, nors ir prieš tai ji buvo nedidelė. Švedijos atveju Komisija nustatė, kad kai šią šalį ištiko COVID-19 sukelta krizė, ji turėjo pažeidžiamumą, susijusį su rizika, kylanti dėl pervertinto būsto kainų lygio ir didelės ir nuolat didėjančios namų ūkių skolos. Dėl COVID-19 sukeltos krizės padidėjo privačiosios skolos rodikliai, būsto kainos ir nedarbo lygis. Nors kitas šiame pranešime vertintas šalis Europos Komisija priskyrė prie tų, kuriose disbalansų nėra, jos taip pat susiduria su įvairiomis problemomis.

Pastaraisiais metais daugelio vertinamų šalių išorės pozicijos stabilizavosi.

Makroekonominio disbalanso procedūros (MDP) rezultatų suvestinė rodo, kad beveik visose nagrinėjamose šalyse, išskyrus Vengriją, kurioje buvo nedidelis deficitas, ir Rumuniją, kur deficitas toliau didėjo, vidutinis trejų metų einamosios sąskaitos balansas buvo perteklinis 2020 m. ir 2021 m. (žr. 3.2 lentelę).

Neigiama grynoji tarptautinių investicijų pozicija, kaip BVP dalis, sumažėjo beveik visose vertinamose šalyse, nors ji ir tebėra labai didelė.

Vidurio ir Rytų Europos šalių gryniesi įsipareigojimai užsieniui yra daugiausia susiję su tiesioginėmis užsienio investicijomis, laikomomis stabilia finansavimo forma. 2021 m. Vengrijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje grynoji tarptautinių investicijų pozicija viršijo ribinę vertę, sudarančią –35 % BVP. Mažiausi gryniesi įsipareigojimai užsieniui buvo Čekijoje (15,6 % BVP) ir Bulgarijoje (19,8 %), o Švedijoje fiksuota teigiama grynoji tarptautinių investicijų pozicija (17,8 % BVP).

Vertinant kainų ir sąnaudų konkurencingumą, pasakytina, kad nuo 2019 iki 2021 m. pagal SVKI pakoreguotas realusis efektyvusis kursas daugiau ar mažiau padidėjo daugumoje vertinamų šalių, išskyrus Švediją.

Trejų metų vienietinių darbo sąnaudų, kurios iki COVID-19 pandemijos buvo labai didelės beveik visose vertinamose šalyse, augimo greitis sumažėjo, bet vis tiek viršijo 12 % orientacinę ribinę vertę Bulgarijoje, Čekijoje ir Vengrijoje. Penkerių metų laikotarpiu nuo 2016 iki 2021 m. eksporto rinkos dalys padidėjo daugelyje šalių.

Visose šalyse būsto kainos tebedidėjo.

Pokyčiai ES būsto rinkose, kurios jau klestėjo prieš COVID-19 pandemiją, 2020 ir 2021 m. paspartėjo, o įvairiose šalyse iškilo būsto pervertinimo rizika. Tai kelia susirūpinimą, ypač kai namų ūkių skola yra didelė arba sparčiai auga. Kai kuriose vertinamose šalyse būsto kainos toliau augo ir pasiekė didžiausią augimą nuo pasaulinės finansų krizės. 2021 m. Čekijoje, Vengrijoje ir Švedijoje būsto kainos augo beveik iki orientacinės 6 % ribos arba viršijo ją. Būsto kainų augimą lėmė įvairūs paklausą skatinantys ir pasiūlą ribojantys veiksniai. Būsto rinkos ateitis tebėra priklausoma nuo neapibrėžtumų, susijusių su pandemija ir makroekonominėmis perspektyvomis.

3.2 lentelė

Makroekonominių disbalansų stebėsenos lentelė

3.2a lentelė. Išoriniai disbalansai ir konkurencingumo rodikliai

		Einamosios sąskaitos balansas ¹	Grynoji tarptautinių investicijų pozicija ²	Realusis efektyvusis valiutos kursas, pakoreguota pagal SVKI ³	Eksporto rinkos dalis ⁴	Nominaliosios vienetinės darbo sąnaudos ⁵
Bulgarija	2019	2,0	-30,2	4,7	15,1	20,4
	2020	0,9	-27,1	16,9	15,6	20,4
	2021	0,5	-19,8	3,8	12,1	18,9
Čekija	2019	0,8	-19,8	8,7	4,8	14,6
	2020	0,9	-16,3	5,6	8,2	19,3
	2021	0,5	-15,6	5,0	-1,1	15,0
Kroatija	2019	2,8	-46,7	1,6	22,1	2,8
	2020	1,6	-47,8	0,4	-0,4	13,7
	2021	2,1	-33,9	-1,5	8,3	6,4
Vengrija	2019	0,5	-49,1	0,4	5,0	11,8
	2020	-0,5	-48,9	-4,9	7,6	13,9
	2021	-1,5	-44,8	-4,1	0,0	14,7
Lenkija	2019	-0,4	-49,8	2,7	24,7	8,2
	2020	0,7	-44,3	1,0	36,2	14,0
	2021	0,9	-39,9	-0,4	26,1	11,2
Rumunija	2019	-4,2	-43,6	0,2	17,4	26,3
	2020	-4,8	-47,9	3,4	19,9	20,8
	2021	-5,6	-45,7	1,0	10,7	1,5
Švedija	2019	3,7	16,2	-8,3	-2,9	7,1
	2020	4,8	14,1	-4,8	4,0	9,6
	2021	5,7	17,8	2,1	-0,6	6,8
Ribinė vertė		-4,0/+6,0	-35,0	+/-11,0	-6,0	+12,0

3.2b lentelė. Vidiniai disbalansai ir nedarbo rodikliai

		Vidiniai disbalansai					Nedarbo rodikliai			
		būsto kainos, pakoreguotos pagal vartojimą ⁶	privačiojo sektoriaus kredito srautas, konsoliduotas ²	privačiojo sektoriaus skola, konsoliduota ²	finansų sektoriaus įsipareigojimai ⁶	valdžios sektoriaus bendroji skola ²	nedarbo lygis ⁷	aktyvumo lygis ⁸	ilgalaikis nedarbas ⁸	jaunimo nedarbas ⁸
Bulgarija	2019	3,9	5,6	91,3	5,8	20,0	6,2	4,5	-2,1	-8,2
	2020	5,2	.	.	.	24,7	5,8	0,9	-1,1	1,3
	2021	4,9	.	.	.	25,1	5,5	0,6	-0,5	0,0
Čekija	2019	6,2	1,4	78,6	4,6	30,1	2,4	1,7	-1,1	-4,9
	2020	5,5	2,3	81,9	3,3	37,7	2,3	0,5	-0,4	0,0
	2021	16,1	.	.	.	41,9	2,5	0,0	0,1	1,4
Kroatija	2019	7,8	1,1	88,3	6,7	71,1	8,8	0,9	-4,3	-14,9
	2020	7,3	1,3	98,0	7,3	87,3	7,5	0,7	-2,5	-6,5
	2021	4,5	.	.	.	79,8	7,3	2,4	-0,7	1,9
Vengrija	2019	11,8	3,9	67,1	36,7	65,5	3,6	2,6	-1,3	-1,5
	2020	1,6	7,7	76,1	55,6	79,6	3,7	1,9	-0,6	2,0
	2021	8,6	11,6	78,4	14,5	76,8	3,8	2,1	-0,2	3,6
Lenkija	2019	6,1	3,6	73,9	4,3	45,6	4,1	2,1	-1,5	-7,9
	2020	7,1	1,6	75,6	11,5	57,1	3,5	1,4	-0,9	-4,0
	2021	3,7	3,8	71,1	13,6	53,8	3,3	3,4	-0,1	0,1
Rumunija	2019	-1,9	2,0	46,7	10,2	35,3	5,4	3,2	-1,3	-4,9
	2020	2,2	1,3	48,4	13,3	47,2	5,4	2,3	-0,5	-1,6
	2021	-1,1	3,7	47,2	14,4	48,8	5,5	3,2	0,2	0,5
Švedija	2019	0,4	10,0	198,7	11,7	34,9	6,8	0,8	-0,3	1,2
	2020	3,0	12,6	212,5	10,7	39,6	7,3	0,0	-0,1	6,2
	2021	8,1	16,9	218,0	11,3	36,7	8,1	0,5	0,9	7,9
Ribinė vertė		+6,0	+14,0	+133,0	+16,5	+60,0	+10,0	-0,2	0,5	2,0

Šaltiniai: Europos Komisija (Eurostatas, Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas) ir Europos centrinių bankų sistema.

Pastaba: šioje lentelėje pateikti 2022 m. gegužės 25 d., t. y. šio pranešimo galutinės datos, duomenys, todėl jie skiriasi nuo 2021 m. lapkričio mėn. paskelbtos 2022 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitos rezultatų suvestinės.

¹ Procentais, palyginti su BVP, 3 m. slenkamasis vidurkis.

² Procentais, palyginti su BVP.

³ 3 m. pokytis procentais, palyginti su kita 41 pramonine šalimi. Teigiama vertė reiškia sumažėjusį konkurencingumą.

⁴ 5 m. pokytis, proc.

⁵ 3 m. pokytis, proc.

⁶ Pokytis, procentais, palyginti su atitinkamu ankstesnių metų laikotarpiu.

⁷ 3 m. vidurkis.

⁸ 3 m. pokytis, procentiniais punktais.

Dėl gana ilgo prieš finansų krizę buvusio kredito plėtros laikotarpio kai kurių vertinamų šalių privačiame ne finansų sektoriuje vis dar yra aukštas – nors ir šiek tiek mažėjantis – sukauptos skolos lygis. Tai ir toliau yra pagrindinis pažeidžiamumas tose šalyse, nors privataus kredito augimas sulėtėjo ir nė vienoje iš nagrinėjamų šalių neviršija orientacinės 14 % ribos. Švedijoje 2020 m. vėl užregistruotas itin aukštas privačiojo sektoriaus skolos lygis – daugiau kaip 200 % BVP.

Vertinamų šalių finansų sektoriaus politika turėtų būti siekiama užtikrinti tvirtą finansų sektoriaus įnašą į tvarų ekonomikos augimą ir kainų stabilumą, o priežiūros politika – užtikrinti bankų sistemos finansinį patikimumą ir atsparumą, t. y. įvykdyti būtinąją prisijungimo prie Bendro priežiūros mechanizmo (BPM) sąlygą. Siekdamas toliau palaikyti pasitikėjimą finansų sistema,

kompetentingos nacionalinės institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių bei Europos institucijų rekomendacijų ir glaudžiai bendradarbiauti su priežiūros institucijų kolegijoms priklausančiomis kitų ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika. 2020 m. spalio 1 d. įsigaliojus *Българска народна банка* (Bulgarijos nacionalinio banko) ir *Hrvatska narodna banka* glaudaus bendradarbiavimo sistemoms, ECB tapo atsakingas už i) abiejų šalių reikšmingų institucijų tiesioginę priežiūrą, ii) bendras procedūras, taikomas visoms prižiūrimoms institucijoms, ir iii) mažiau svarbių įstaigų šiose šalyse priežiūrą. Užmezgęs glaudų bendradarbiavimą su *Българска народна банка* (Bulgarijos nacionaliniu banku) ir *Hrvatska narodna banka*, ECB glaudžiai bendradarbiavo su jais, siekdamas užtikrinti sklandžią jų integraciją į BPM.

Palai komas nemokamų atostogų schemomis ir kitomis pandemijos metu vyriausybių įgyvendintomis politikos priemonėmis, nedarbo lygis ir toliau mažėjo beveik visose vertinamose šalyse. Peržiūros laikotarpiu nedarbo lygis toliau mažėjo daugelyje šalių, išskyrus Švediją, ir visose peržiūrėtose šalyse tebėra žemesnis nei orientacinė 10 % riba. Čekijoje, Vengrijoje ir Lenkijoje nedarbo lygis buvo istoriškai žemas, o kai kurios šalys vis dažniau susiduria su darbo jėgos trūkumu tam tikruose darbo rinkos segmentuose.

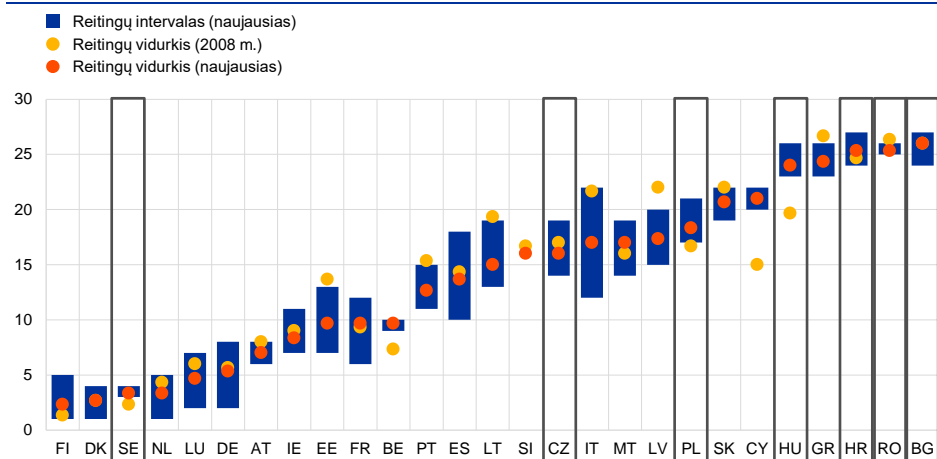
Institucinės aplinkos tvirtumas – dar vienas svarbus veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti analizuojant ekonominės integracijos ir konvergencijos tvarumą. Žema institucijų kokybė ir silpnas valdymas gali atspindėti, pavyzdžiui, verslo aplinkos trūkumus, neefektyvų viešąjį administravimą, mokesčių slėpimą, korupciją, socialinės įtraukties ir skaidrumo trūkumą, nepakankamą teismų nepriklausomumą ir (arba) prastą prieigą prie internetinių paslaugų. Keliose šalyse institucijų kokybės gerinimas prisidėtų prie esamų suvaržymų ir kliūčių, trukdančių veiksmingai panaudoti ir paskirstyti gamybos veiksnius, pašalinimo, padėtų stiprinti šių šalių ekonominį potencialą. Varžydama potencialios gamybos apimtį augimą, silpna institucinė aplinka gali silpninti ir šalies mokumą, o ekonomikos koregavimo procesą padaryti sudėtingesnį. Ji taip pat gali neigiamai paveikti šalies gebėjimą įgyvendinti būtinas politikos priemones.

Išskyrus Švediją, visose nagrinėjamose šalyse, ypač Bulgarijoje, Rumunijoje, Kroatijoje ir Vengrijoje, institucijų ir valdymo kokybė yra palyginti silpna. Tai gali mažinti ekonomikos atsparumą ir konvergencijos tvarumą. Konkretūs instituciniai rodikliai iš esmės patvirtina, kad daugelyje šalių institucijų ir valdymo kokybė apskritai

yra prasta, nors ir esama ryškių skirtumų (žr. 3.8 ir 3.9 pav.)¹⁷⁵. Šiuo atžvilgiu Bulgarija, Rumunija, Kroatija ir Vengrija yra tarp šalių, kurios susiduria su didžiausiais iššūkiais ES.

3.8 pav.

ES valstybių narių reitingai pagal institucijų kokybę

Šaltiniai: Pasauliniai valdymo rodikliai, 2021 m. (Pasaulio bankas), Pasaulio valstybių konkurencingumo ataskaita, 2019 m. (Pasaulio ekonomikos forumas) ir Korupcijos suvokimo indeksas, 2021 m. (Transparency International).
 Pastaba: šalys reitinguojamos nuo pirmos (geriausias rezultatas ES) iki 27 (blogiausias rezultatas ES) vietos ir išrikiuojamos pagal vidutinę padėtį naujausiuose reitinguose.

¹⁷⁵ Institucijų kokybės vertinimas tebėra sudėtingas ir keliantis daug ginčų.

Viena vertus, suvokimu pagrįsti rodikliai gali turėti tam tikrų privalumų, palyginti su kitais rodikliais. Vienas suvokimu pagrįstų tyrimų privalumas yra visas jų pobūdis, o konkretnės priemonės gali suteikti labai iškreiptą informaciją. Be to, nors absoliučioji suvokimu grindžiamų rodiklių vertė gali būti abejotina, jie yra naudingi palyginimams tarp šalių, nebent būtų aišku, kad yra sistemingas šališkumas vienos ar kelių konkrečių šalių atžvilgiu. Be to, rodikliai, pagrįsti vien tik įstatymų turiniu, bet ne išsamiais žiniomis apie jų realų įgyvendinimą, gali būti klaidinantys. Kadangi negalima *ex ante* daryti prielaidą, kad koks nors institucinis modelis yra tinkamiausias, suvokimu pagrįsti tyrimai gali užkirsti kelią vertinimo šališkumui tiesiogiai vertinant įvairius ekonomikos valdymo aspektus.

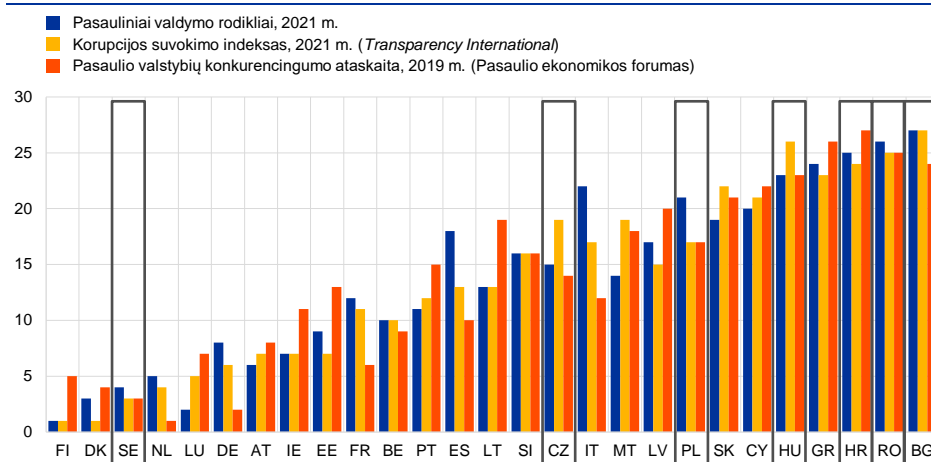
Kita vertus, suvokimu pagrįsti tyrimai taip pat sukelia išskaiptumus. Pavyzdžiui, juos gali smarkiai paveikti nesenas epizodas arba prastai suformuluoti klausimai.

Atsižvelgiant į suvokimo (pvz., korupcijos) ir labiau objektyvių (pvz., konkurencingumo) institucinių rodiklių trūkumus ir lyginamuosius pranašumus, 3.8 ir 3.9 pav. pateikiami abiejų tipų rodikliai.

Be to, kalbant apie ES šalis, pastaraisiais metais institucinis dėmesys buvo sutelktas tik į analitinę ir politinę svarbą. Taigi apskritai vis dar yra daug galimybių pagerinti matavimo rezultatus. Galiausiai tarpvalstybinis požiūris į tokį sudėtingą klausimą kaip institucijų kokybė arba geras valdymas yra neišvengiamai nepakankamas ir jį neabejotinai reikia papildyti labiau konkrečiais šaliai skirtais ir ilgesnio laikotarpio vertinimais. Kartu dėl vertinimo sunkumų neturėtų būti sumenkinti šie itin svarbūs ilgalaikį klestėjimą, socialinį teisingumą ir gerovę lemiantys veiksniai.

3.9 pav.

ES valstybių narių reitingai pagal institucijų kokybę, remiantis individualiais rodikliais

Šaltiniai: Pasauliniai valdymo rodikliai, 2021 m. (Pasaulio bankas), Pasaulio valstybių konkurencingumo ataskaita, 2019 m. (Pasaulio ekonomikos forumas) ir Korupcijos suvokimo indeksas, 2021 m. (*Transparency International*).
Pastaba: šalis reitinguojamos nuo pirmos (geriausias rezultatas ES) iki 27 (blogiausias rezultatas ES) vietos ir išrikiuojamos pagal vidutinę padėtį naujausiuose reitinguose.

Norint paskatinti ekonomikos augimą ir konkurenciją, daugelyje vertinamų šalių būtina vykdyti plataus masto struktūrines reformas. Tobulinant vietos valdžios institucijas, valdymą ir verslo aplinką, taip pat toliau reformuojant ir privatizuojant valstybės įmones ir efektyvų ES fondų panaudojimą, būtų pasiektas spartesnis našumo augimas. Dėl to savo ruožtu sustiprėtų konkurencija pagrindiniuose reguliuojamuose sektoriuose (pvz., energetikos ir transporto), sumažėtų kliūčių patekti į rinką ir būtų skatinamos labai reikalingos privačios investicijos.

Galiausiai pasakytina, kad užtikrinant sklandų konvergencijos procesą svarbus vaidmuo tenka instituciniams aspektams, susijusiems su statistikos kokybe. Tai, be kita ko, taikytina nacionalinių statistikos institucijų teisinio nepriklausomumo reikalavimui, jų administracinei priežiūrai ir biudžeto nepriklausomumui, teisiniam įgaliojimui rinkti duomenis ir teisinėms nuostatoms dėl statistinių duomenų konfidencialumo, kaip išsamiau aprašyta 6 skyriuje.

4 Šalių vertinimo santraukos

4.1 Bulgarija

2022 m. balandžio mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Bulgarijoje buvo 5,9 %, t. y. gerokai didesnė už kainų stabilumo kriterijaus 4,9 % pamatinę vertę. Tikimasi, kad ateinančiais mėnesiais šis rodiklis palaipsniui didės, daugiausia dėl aukštesnių žaliavų kainų, didėjančio kainų spaudimo ir tolesnio tiekimo kliūčių, kylančių dėl Rusijos ir Ukrainos karo, didėjimo. Per pastaruosius dešimt metų jis svyravo palyginti plačiu intervalu – nuo –1,7 % iki 5,9 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo nedidelė ir sudarė 0,9 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina, kad infliacijos konvergencijos tvarumas Bulgarijoje ilgesniuoju laikotarpiu kelia susirūpinimą. Atotrūkio mažinimo procesas turėtų lemti teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona, kadangi BVP vienam gyventojui ir kainų lygis Bulgarijoje vis dar yra gerokai mažesnis nei euro zonoje. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo ir makroekonomikos disbalanso susidarymo, atotrūkio mažinimo procesas turėtų būti palaikomas atitinkama politika.

Bulgarijos valdžios sektoriaus biudžeto deficitas 2021 m. buvo gerokai didesnis nei 3 % pamatinė vertė, o skolos ir BVP santykis buvo gerokai mažesnis už 60 % pamatinę vertę. Bulgarijai nuo 2012 m. taikoma Stabilumo ir augimo pakto prevencinė dalis. 2022 m. gegužės mėn. Europos Komisija nustatė, kad 2021 m. valdžios sektoriaus deficitas buvo didesnis nei pamatinė 3 % BVP vertė, o ne artimas jai. Šis pamatinės vertės perviršis buvo laikomas išimtiniu ir laikinu Nepaisant to, atsižvelgdama į itin didelį neapibrėžtumą, kurį lėmė COVID-19 pandemijos sukeltas ilgalaikis makroekonominis ir fiskalinis poveikis, taip pat Rusijos invazija į Ukrainą, Komisija nepasiūlė tuo laikotarpiu pradėti taikyti naujų perviršinio deficito procedūrų. 2012–2019 m., iki COVID-19 sukeltos krizės, Bulgarija patenkino tiek deficito (išskyrus vieną išimtį 2014 m.), tiek skolos kriterijus. Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonominėje prognozėje numatoma, kad fiskalinė būklė nuo 2022 m. pagerės dėl per krizę įgyvendintų fiskalinių priemonių dalinio nutraukimo poveikio ir pagerėjusio ekonomikos aktyvumo, kai biudžeto balansas 2022 m. išliks didesnis nei 3 % BVP, o 2023 m. nukris žemiau. Naujausiame Europos Komisijos fiskalinio tvarumo vertinime nurodyta, kad vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu Bulgarijai kyla vidutinė fiskalinio tvarumo rizika. Nors fiskalinė politika turėtų išlikti lanksti reaguojant į besikeičiančią pandemijos situaciją ir atsižvelgiant į geopolitinę padėtį, veiksmingos ir tikslingos priemonės, taip pat apdairi ir augimą skatinanti fiskalinė politika yra būtinos siekiant ateityje užtikrinti patikimus viešuosius finansus.

2020 m. liepos 10 d. VKM II šalys bendru sutarimu nutarė įtraukti Bulgarijos lewą į VKM II, todėl jis dalyvavo VKM II didžiąją dalį dvejų metų ataskaitinio laikotarpio nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Bulgarijos levas buvo įtrauktas į VKM II centriniu kursu – 1,95583 levo už eurą, o standartinės svyravimo ribos buvo $\pm 15\%$. Bulgarija prisijungė prie valiutų kurso mechanizmo taikydama savo esamą valiutų valdybos modelį, kaip vienašalį įsipareigojimą, todėl papildomai neįpareigojo ECB. Susitarimas dėl dalyvavimo VKM II buvo grindžiamas

keletu Bulgarijos valdžios institucijų politinių įsipareigojimų, iš kurių kai kurie jau buvo įvykdyti, kai levas buvo įtrauktas į VKM II, siekiant, kad iki euro įvedimo laiko būtų pasiektas aukštas tvarios ekonominės konvergencijos laipsnis. ECB ir Europos Komisija stebi, kaip veiksmingai įgyvendinami šie įsipareigojimai, veikdami atitinkamose savo kompetencijos srityse, kaip numatyta Sutartyse ir antrinėje teisėje. Ataskaitiniu laikotarpiu levas nenukrypo nuo centrinio kurso. 2020 m. liepos mėn. *Българска народна банка* (Bulgarijos nacionalinis bankas) sudarė prevencinį apsikeitimo sandorių linijos susitarimą su ECB, pagal kurį jis galėjo pasiskolinti iki 2 mlrd. eurų, iškeičiant į Bulgarijos levas, siekdamas patenkinti galimus Bulgarijos finansų įstaigų likvidumo eurais poreikius, atsiradusius dėl pandemijos. Kadangi šis susitarimas padėjo sumažinti galimą finansinio pažeidžiamumo riziką, jis taip pat galėjo padėti palaikyti valiutos kurso stabilumą ataskaitiniu laikotarpiu.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Bulgarijoje buvo 0,5 %, taigi mažesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,6 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Bulgarijoje nuo 2012 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo 5,3 % iki 0,5 %.

Norint sukurti tvariai konvergencijai palankią aplinką Bulgarijoje, būtina vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką ir plataus masto struktūrines reformas. Kalbant apie makroekonominius disbalansus, pažymėtina, kad rengdama 2022 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitą, Europos Komisija nepasirinko Bulgarijos nagrinėti išsamiau. Dėl konvergencijos tvarumo ir ekonomikos atsparumo pažymėtina, kad šiai šaliai būtų naudinga vykdyti plačios apimties reformas, kad būtų pagerintas struktūrinis atsparumas, verslo aplinka, finansinis stabilumas bei institucijų ir valdymo kokybė. Glaudžiai bendradarbiaujant pasiekta konvergencija bankų priežiūros srityje užtikrina vienodų priežiūros standartų taikymą ir prisideda prie finansinio stabilumo užtikrinimo. 2020 m. spalio 1 d. įsigaliojus šiai ECB ir *Българска народна банка* (Bulgarijos nacionalinio banko) sistemai, ECB tapo atsakingas už tiesioginę penkių svarbių įstaigų priežiūrą ir 13 mažiau svarbių įstaigų priežiūrą Bulgarijoje.

Bulgarijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, piniginio finansavimo draudimu ir teisine integracija į Eurosystemą. Bulgarija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų.

4.2 Čekija

2022 m. balandžio mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Čekijoje buvo 6,2 %, t. y. gerokai didesnė už kainų stabilumo kriterijaus 4,9 % pamatinę vertę. Tikimasi, kad ateinančiais mėnesiais šis rodiklis palaipsniui didės, daugiausia dėl aukštesnių žaliavų kainų, didėjančio kainų spaudimo ir tolesnio tiekimo kliūčių, kylančių dėl Rusijos ir Ukrainos karo, didėjimo. Per pastaruosius dešimt metų jis svyravo palyginti plačiu intervalu – nuo 0,2 % iki 6,2 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo nedidelė ir sudarė 2,0 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina,

kad infliacijos konvergencijos tvarumas Čekijoje ilgesniuojau laikotarpiu kelia šioj toki susirūpinimą. Atotrūkio mažinimo procesas gali lemti teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona, kadangi BVP vienam gyventojui ir kainų lygis Čekijoje vis dar yra palyginti mažesnis nei euro zonoje, nebent tai neutralizuos nominaliojo valiutos kurso padidėjimas. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo ir makroekonominių disbalansų susidarymo, atotrūkio mažinimo procesas turi būti palaikomas tikslinga ekonomikos politika.

Čekijos valdžios sektoriaus biudžeto deficitas 2021 m. buvo gerokai didesnis nei 3 % pamatinė vertė, o skolos ir BVP santykis buvo mažesnis už 60 % pamatinę vertę. Čekijai nuo 2014 m. taikoma Stabilumo ir augimo pakto preventcinė dalis. 2022 m. gegužės mėn. Europos Komisija nustatė, kad 2021 m. valdžios sektoriaus deficitas buvo didesnis nei pamatinė 3 % BVP vertė, o ne artimas jai. Šis pamatinės vertės perviršis nebuvo laikomas išimtiniu, bet nelaikinu. Nepaisant to, atsižvelgdama į itin didelį neapibrėžtumą, kurį lėmė COVID-19 pandemijos sukeltas ilgalaikis makroekonominis ir fiskalinis poveikis, taip pat Rusijos invazija į Ukrainą, Komisija nepasiūlė tuo laikotarpiu taikyti naujų perviršinio deficito procedūrų. Laikotarpiu iki COVID-19 sukeltos krizės ši šalis patenkino deficito ir skolos kriterijus. Nors Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonominėje prognozėje numatoma, kad fiskalinė būklė nuo 2022 m. pagerės dėl bendro pagerėjusios ekonominės veiklos ir per krizę įgyvendintų fiskalinių priemonių dalinio panaikinimo poveikio, vis dar numatoma, kad biudžeto deficitas išliks didesnis nei 3 % BVP iki prognozuojamo laikotarpio pabaigos 2023 m. Europos Komisijos naujausiame fiskalinio tvarumo vertinime nurodyta, kad vidutiniu laikotarpiu Čekijai kyla vidutinė fiskalinio tvarumo rizika. Nustatyta, kad ilguoju laikotarpiu ji susidurs su didele rizika, visų pirma susijusia su spaudimu biudžetui, atsirandančiu dėl visuomenės senėjimo ir pradinės biudžeto būklės. Nors fiskalinė politika turėtų išlikti lanksti reaguojant į besikeičiančią pandemijos situaciją ir atsižvelgiant į geopolitinę padėtį, veiksmingos ir tikslingos priemonės, taip pat apdairi ir augimą skatinanti fiskalinė politika yra būtinos siekiant ateityje užtikrinti patikimus viešuosius finansus.

Dvejų metų ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Čekijos krona nedalyvavo VKM II, bet ja buvo prekiaujama taikant lankstaus valiutos kurso režimą. Ataskaitiniu laikotarpiu Čekijos kronos kursui buvo būdingas palyginti didelis kintamumas. 2022 m. gegužės 25 d. Čekijos valiutos kursas buvo 24,6480 kronos už eurą, t. y. 9,6 % didesnis už 2020 m. gegužės mėn. buvusį vidutinį lygį.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Čekijoje buvo 2,5 %, taigi šiek tiek mažesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,6 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Čekijoje nuo 2012 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo beveik 3,5 % iki 2,5 %.

Norint Čekijoje išlaikyti tvarią konvergenciją, būtina tikslinė ekonominė politika, įskaitant struktūrines reformas, kurios būtų nukreiptos į kainų ir makroekonominio stabilumo skatinimą. Kalbant apie makroekonominius disbalansus, pažymėtina, kad Europos Komisija nepasirinko Čekijos nagrinėti išsamiau, taip, kaip nurodoma 2022 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitoje. Vidutinio ir

ilgo laikotarpio pažeidžiamumas yra susijęs su dabartinio šalies augimo modelio tvarumu ir nevaldomu kapitalo ir pajėgumų persikirstymu visoje ekonomikoje, o tai gali užgniaužti augimą tuose sektoriuose, kurie per pandemiją ypač nukentėjo. Ekonomikos ir finansų politikos priemonėmis turėtų būti siekiama padidinti efektyvumą plačiu mastu ir padidinti našumą tinkamai persikirstant kapitalą. Todėl bus svarbu didinti administracinius ir institucijų pajėgumus (pvz., tokiose srityse kaip valdymas ir nemokumas) ir šalinti verslo aplinkos neefektyvumo problemas, kurios apsunkina galimą augimą, kliudydamos diegti inovacijas ir vystyti naujus verslus. Darbo jėgos ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumo klausimas taip pat turi būti sprendžiamas taikant tikslinę struktūrinę politiką ir investicijas, o mažoms ir vidutinėms įmonėms turi būti sudarytos sąlygos lengviau gauti kapitalo finansavimą ir pasiekti rizikos kapitalą, kad būtų padidintas šalies augimo potencialas. Siekdamos toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių ir Europos institucijų rekomendacijų bei glaudžiai bendradarbiauti su kitomis atitinkamoms priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

Čekijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, piniginių finansavimo draudimu ir teisine integracija į Eurosistemą. Čekija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų.

4.3 Kroatija

2022 m. balandžio mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Kroatijoje buvo 4,7 %, t. y. mažesnė už kainų stabilumo kriterijaus 4,9 % pamatinę vertę.

Tikimasi, kad ateinančiais mėnesiais šis rodiklis palaipsniui didės, daugiausia dėl aukštesnių žaliavų kainų, didėjančio kainų spaudimo ir tolesnio tiekimo kliūčių, kylančių dėl Rusijos ir Ukrainos karo, didėjimo. Per pastaruosius dešimt metų jis svyravo palyginti plačiu intervalu – nuo –0,8 % iki 4,7 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo nedidelė ir sudarė 1,1 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina, kad infliacijos konvergencijos tvarumas Kroatijoje ilgesniuojamu laikotarpiu kelia susirūpinimą. Atotrūkio mažinimo procesas turėtų lemti teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona, kadangi BVP vienam gyventojui ir kainų lygis Kroatijoje vis dar yra mažesnis nei euro zonoje. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo ir makroekonomikos disbalanso susidarymo, atotrūkio mažinimo procesas turėtų būti palaikomas atitinkama politika.

Kroatijos valdžios sektoriaus biudžeto balansas 2021 m. buvo šiek tiek mažesnis už 3 % pamatinę deficito vertę, o jos skolos rodiklis viršijo 60 % pamatinę vertę, tačiau pasuko mažėjimo linkme. Kroatijai nuo 2017 m. birželio mėn. taikoma Stabilumo ir augimo pakto prevencinė dalis. Kadangi valdžios sektoriaus deficito ir BVP santykis 2021 m. buvo mažesnis už 3 % pamatinę vertę ir prognozuojama, kad 2022 m. jis bus mažesnis, deficito kriterijus buvo įvykdytas. 2021 m. skolos rodiklis buvo 79,8 % BVP, tačiau jis sumažėjo maždaug 7,5 procentinio punkto, palyginti su didžiausia verte 87,3 % BVP, kuri buvo užfiksuota

2020 m., ir atitiko skolos mažinimo lyginamąjį dydį, o tai reiškia, kad atitiko ir skolos kriterijų. 2017–2019 m. Kroatijoje deficito kriterijus buvo patenkintas, o skolos rodiklis sumažėjo. Tačiau 2021 m. birželio mėn. Europos Komisija nustatė, kad 2020 m. valdžios sektoriaus deficitas viršijo 3 % BVP pamatinę vertę ir nepriartėjo prie jos. Pamatinės vertės perviršis buvo laikomas išimtinu, bet ne laikinu. Be to, Kroatijos valdžios sektoriaus skola viršijo 60 % BVP pamatinę vertę ir mažėjo nepakankamai greitai. Nepaisant to, atsižvelgdama į didelį neapibrėžtumą, sutartą fiskalinės politikos atsaką į COVID-19 sukeltą krizę ir 2020 m. liepos 20 d. Tarybos rekomendacijas, Komisija nusprendė, kad tuo metu sprendimas dėl to, ar valstybėms narėms pradėti taikyti perviršinio deficito procedūrą, neturi būti priimtas. Pagal Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonominę prognozę, Kroatija toliau laikosi Stabilumo ir augimo pakte nustatytų deficito ir skolos kriterijų. Iš naujausio Europos Komisijos fiskalinio tvarumo vertinimo matyti, kad Kroatijoje buvo vidutinė skolos tvarumo rizika vidutiniu bei ilguoju laikotarpiu. Nors, atsižvelgiant į geopolitinę padėtį, fiskalinė politika turėtų išlikti lanksti, veiksmingos ir tikslingos priemonės, taip pat apdairi ir augimą skatinanti fiskalinė politika kartu su fiskalinių reformų, numatytų Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane, įgyvendinimu, yra būtinos siekiant užtikrinti patikimus viešuosius finansus ir ilgam laikui sumažinti skolos rodiklį.

2020 m. liepos 10 d. VKM II šalys bendru sutarimu nutarė įtraukti Kroatijos kuną į VKM II, todėl ji dalyvavo VKM II didžiąją dalį dvejų metų ataskaitinio laikotarpio nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Kroatijos kuna buvo įtraukta į VKM II centriniu kursu – 7,53450 kunos už eurą, o standartinės svyravimo ribos buvo $\pm 15\%$. Susitarimas dėl dalyvavimo VKM II buvo grindžiamas keletu Kroatijos valdžios institucijų politinių įsipareigojimų, iš kurių kai kurie jau buvo įvykdyti, kai kuna buvo įtraukta į VKM II, siekiant, kad iki euro įvedimo laiko būtų pasiektas aukštas tvarios ekonominės konvergencijos laipsnis. ECB ir Europos Komisija stebi, kaip veiksmingai įgyvendinami šie įsipareigojimai, veikdami atitinkamose savo kompetencijos srityse, kaip numatyta Sutartyse ir antrinėje teisėje. Ataskaitiniu laikotarpiu Kroatijos kunos kursas euro atžvilgiu svyravo nedaug ir buvo artimas jos centriniam kursui. Nuokrypiai nuo centrinio kurso buvo daug mažesni nei standartinis svyravimo ribų dydis VKM II. 2022 m. gegužės 25 d. Kroatijos kunos kursas buvo 7,5355 kunos už eurą, t. y. iš esmės atitiko pagrindinį kursą VKM II. 2020 m. balandžio mėn. *Hrvatska narodna banka* sudarė apsikeitimo sandorių linijos prevencinį susitarimą su ECB, pagal kurį jis galėjo pasiskolinti iki 2 mlrd. eurų, iškeičiant į Kroatijos kunas, siekdamas patenkinti galimus Kroatijos finansų įstaigų likvidumo eurais poreikius, atsiradusius dėl pandemijos. Kadangi šis susitarimas padėjo sumažinti galimą finansinio pažeidžiamumo riziką, jis taip pat galėjo padėti palaikyti valiutos kurso stabilumą ataskaitiniu laikotarpiu.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn. vidutinės ilgalaiškės palūkanų normos Kroatijoje buvo 0,8 %, taigi išliko mažesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,6 % pamatinę vertę. Ilgalaiškės palūkanų normos Kroatijoje nuo 2012 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo šiek tiek mažesnių kaip 7 % iki mažesnių kaip 1,0 %.

Norint sukurti tvariai konvergencijai palankią aplinką Kroatijoje, būtina vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką ir plataus masto struktūrines

reformas. Kalbant apie makroekonominis disbalansus, pažymėtina, kad rengdama 2022 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitą, kurioje pabrėžta, kad disbalansas, susijęs su dideliu išorės, privačiosios ir valstybės skolos lygiu mažo augimo potencialo sąlygomis, tebevyrovo ir 2021 m., Europos Komisija pasirinko Kroatiją nagrinėti išsamiau. Kroatijai būtų į naudą struktūrinės reformos, orientuotos į institucinės ir verslo aplinkos tobulinimą, konkurencijos produktų rinkose didinimą, neatitikimų darbo rinkoje ir darbo pasiūlos ribojimo mažinimą, viešojo administravimo bei teismų sistemos efektyvumo didinimą. 2020 m. spalio 1 d. įsigaliojus glaudaus ECB ir *Hrvatska narodna banka* bendradarbiavimo sistemai, ECB tapo atsakingas už tiesioginę aštuonių svarbių įstaigų priežiūrą ir 15 mažiau svarbių įstaigų priežiūrą Kroatijoje.

Kroatijos teisė yra suderinta su Sutartimis ir Statutu, kaip tai nustatyta Sutarties 131 straipsnyje.

4.4 Vengrija

2022 m. balandžio mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Vengrijoje buvo 6,8 %, t. y. gerokai didesnė už kainų stabilumo kriterijaus 4,9 % pamatinę vertę. Tikimasi, kad ateinančiais mėnesiais šis rodiklis palaipsniui didės, daugiausia dėl aukštesnių žaliavų kainų, didėjančio kainų spaudimo ir tolesnio tiekimo kliūčių, kylančių dėl Rusijos ir Ukrainos karo, didėjimo. Per pastaruosius dešimt metų jis svyravo palyginti plačiu intervalu – nuo –0,3 % iki 6,8 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo kilstelėjusi ir sudarė 2,5 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina, kad infliacijos konvergencijos tvarumas Vengrijoje ilgesniuoju laikotarpiu kelia susirūpinimą. Tikėtina, kad atotrūkio mažinimo procesas lems teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona, kadangi BVP vienam gyventojui ir kainų lygis Vengrijoje vis dar yra mažesnis nei euro zonoje, nebent tai atsvers nominaliojo valiutos kurso padidėjimas. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo ir makroekonomikos disbalanso susidarymo, atotrūkio mažinimo procesas turėtų būti palaikomas atitinkama politika.

Vengrijos valdžios sektoriaus biudžeto deficitas 2021 m. buvo gerokai didesnis nei 3 % pamatinė vertė, o skola viršijo 60 % pamatinę vertę. Vengrijai nuo 2013 m. taikoma Stabilumo ir augimo pakto prevencinė dalis. 2021 m. Europos Komisija nustatė, kad valdžios sektoriaus deficitas buvo didesnis nei pamatinė 3 % BVP vertė, o ne artimas jai. Pamatinės vertės perviršis buvo laikomas išimtinu, bet ne laikinu. Be to, Vengrijos valdžios sektoriaus skola viršijo 60 % BVP pamatinę vertę ir mažėjo nepakankamai greitai. Nepaisant to, atsižvelgdama į itin didelį neapibrėžtumą, kurį lėmė COVID-19 pandemijos sukeltas ilgalaikis makroekonominis ir fiskalinis poveikis, taip pat Rusijos invazija į Ukrainą, Komisija nepasiūlė tuo laikotarpiu taikyti naujų perviršinio deficito procedūrų. Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonominė prognozė rodo, kad Vengrijos deficitas sumažės po staigaus padidėjimo, vykusio 2020 ir 2021 m., tačiau prognozuojama, kad 2023 m. deficitas išliks gerokai didesnis nei 3 % BVP. Iš Europos Komisijos naujausio fiskalinio tvarumo vertinimo matyti, kad Vengrijoje vidutiniu laikotarpiu buvo vidutinė fiskalinio sukrėtimo rizika, o ilguoju laikotarpiu – didelė rizika, nes gyventojų senėjimas yra iššūkis viešųjų finansų

tvarumui. Nors fiskalinė politika turėtų išlikti lanksti reaguojant į besikeičiančią pandemijos situaciją ir atsižvelgiant į geopolitinę padėtį, veiksmingos ir tikslingos priemonės, taip pat apdairi ir augimą skatinanti fiskalinė politika yra būtinos siekiant užtikrinti patikimus viešuosius finansus ir ilgam laikui sumažinti skolos rodiklį.

Dvejų metų ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Vengrijos forintas nedalyvavo VKM II, bet juo buvo prekiaujama taikant lankstaus valiutos kurso režimą. Ataskaitiniu laikotarpiu Vengrijos forinto kursui euro atžvilgiu buvo būdingas didelis kintamumas. 2022 m. gegužės 25 d. Vengrijos valiutos kursas buvo 388,25 forinto už eurą, t. y. 10,7 % mažesnis už 2020 m. gegužės mėn. buvusį vidutinį lygį. 2020 m. birželio mėn. *Magyar Nemzeti Bank* sudarė atpirkimo sandorių linijos susitarimą su ECB, pagal kurį jis galėjo pasiskolinti iki 4 mlrd. eurų už tinkamą eurais išreikštą įkaitą, kad Vengrijos finansų įstaigoms būtų užtikrintas likvidumas eurais, siekiant patenkinti galimus poreikius, atsiradusius dėl pandemijos. Kadangi šis susitarimas padėjo sumažinti galimą finansinio pažeidžiamumo riziką, jis taip pat galėjo padaryti poveikį valiutos kurso pokyčiams ataskaitiniu laikotarpiu.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Vengrijoje buvo 4,1 %, taigi didesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,6 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Vengrijoje nuo 2012 m. vis mažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo beveik 8 % iki beveik 4 %.

Norint sukurti tvariai konvergencijai palankią aplinką Vengrijoje, būtina vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką ir plataus masto struktūrines reformas. Kalbant apie makroekonominis disbalansus, pažymėtina, kad rengdama 2022 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitą, Europos Komisija nepasirinko Vengrijos nagrinėti išsamiau. Tačiau 2022 m. balandžio 27 d. Europos Komisija, taikydama bendrą Sąjungos biudžeto apsaugos sąlygų režimą, Vengrijos valdžios institucijoms išsiuntė rašytinį pranešimą, kuriame išreiškė susirūpinimą dėl teisinės valstybės principų laikymosi, dėl kurio gali būti sustabdytas ar sumažintas ES lėšų mokėjimas. Vengrijai būtų naudingos struktūrinės reformos, kuriomis būtų siekiama pagerinti viešųjų institucijų ir administracijos kokybę, taip pat įgyvendinti tinkamą produktų rinkos politiką. Siekdamas toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių ir Europos institucijų rekomendacijų bei glaudžiai bendradarbiauti su kitomis priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

Vengrijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, piniginių finansavimo draudimu, vienoda euro rašyba ir teisine integracija į Eurosystemą. Vengrija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų.

4.5 Lenkija

2022 m. balandžio mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Lenkijoje buvo 7,0 %, t. y. gerokai didesnė už kainų stabilumo kriterijaus 4,9 % pamatinę vertę. Tikimasi, kad ateinančiais mėnesiais šis rodiklis palaipsniui didės, daugiausia dėl aukštesnių žaliavų kainų, didėjančio kainų spaudimo ir tolesnio tiekimo kliūčių, kylančių dėl Rusijos ir Ukrainos karo, didėjimo. Per pastaruosius dešimt metų jis svyravo palyginti plačiu intervalu – nuo –0,7 % iki 7,0 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo nedidelė ir sudarė 1,7 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina, kad infliacijos konvergencijos tvarumas Lenkijoje ilgesniuoju laikotarpiu kelia susirūpinimą. Tikėtina, kad atotrūkio mažinimo procesas lems teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona, kadangi BVP vienam gyventojui ir kainų lygis Lenkijoje vis dar yra mažesnis nei euro zonoje, nebent tai atsvers nominaliojo valiutos kurso padidėjimas. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo ir makroekonomikos disbalanso susidarymo, atotrūkio mažinimo procesas turėtų būti palaikomas atitinkama politika.

Lenkijos valdžios sektoriaus biudžeto balansas 2021 m. buvo gerokai mažesnis nei 3 % deficito pamatinė vertė, o skolos rodiklis buvo mažesnis už 60 % pamatinę vertę. Lenkijai nuo 2015 m. taikoma Stabilumo ir augimo pakto prevencinė dalis. Vėlesniu laikotarpiu iki 2019 m. deficito kriterijus buvo įvykdytas ir skolos rodiklis sumažėjo. 2021 m. valdžios sektoriaus biudžeto balanse buvo fiksuotas 1,9 % BVP dydžio deficitas. Tačiau Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonominėje prognozėje numatyta, kad 2022 m. biudžeto balansas pastebimai pablogės, o deficitas bus gerokai didesnis nei 3 % pamatinė vertė dėl išlaidų, patiriamų siekiant padėti Ukrainos pabėgėliams, didesnių palūkanų išlaidų, laikinų paramos priemonių kovai su sparčiai kylančiomis energijos ir maisto produktų kainomis ir mažesniais pajamomis dėl pajamų mokesčių reformos. 2022 m. gegužės mėn. Europos Komisija nustatė, kad Lenkijos planuojamas pamatinės vertės perviršis yra išskirtinis, bet ne laikinas. Tačiau atsižvelgdama į itin didelį neapibrėžtumą, kurį lėmė COVID-19 pandemijos sukeltas ilgalaikis makroekonominis ir fiskalinis poveikis, taip pat Rusijos invazija į Ukrainą, Komisija nepasiūlė tuo laikotarpiu taikyti naujų perviršinio deficito procedūrų. 2021 m. birželio mėn. Europos Komisija nustatė, kad valdžios sektoriaus deficitas 2020 m. viršijo pamatinę 3 % BVP vertę ir nebuvo artimas jai, o skolos ir BVP santykis liko žemiau 60 % ribos. Nepaisant to, Komisija nepradėjo perviršinio deficito procedūros dėl išimtinės padėties, susidariusios dėl COVID-19 pandemijos. 2021 m. deficitas sumažėjo daugumai pagalbos priemonių netekus galios, todėl valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis sumažėjo iki 53,8 %. Taip pat numatoma, kad valstybės skolos santykis pastebimai pagerės ir išliks žemiau 60 % pamatinės vertės. Iš Europos Komisijos naujausio fiskalinio tvarumo vertinimo matyti, kad Lenkijoje vidutiniu laikotarpiu buvo maža rizika fiskaliniam tvarumui o ilguoju laikotarpiu – vidutinė rizika, nes buvo spaudimas biudžetui, atsirandantis dėl gyventojų senėjimo ir nepalankios pradinės biudžeto būklės. Nors fiskalinė politika turėtų išlikti lanksti reaguojant į besikeičiančią pandemijos situaciją ir atsižvelgiant į geopolitinę padėtį, veiksmingos ir tikslingos priemonės, taip pat apdairi ir augimą skatinanti fiskalinė politika yra būtinos siekiant ateityje užtikrinti patikimus viešuosius finansus.

Dvejų metų ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Lenkijos zlotas nedalyvavo VKM II, bet juo buvo prekiaujama taikant lanksčiojo valiutos kurso režimą. Ataskaitiniu laikotarpiu Lenkijos zloto kursui euro atžvilgiu buvo būdingas palyginti didelis vidutinis kintamumas. 2022 m. gegužės 25 d. Lenkijos valiutos kursas buvo 4,6210 zloto už eurą, t. y. 2,1 % mažesnis už 2020 m. gegužės mėn. buvusį vidutinį lygį. 2022 m. kovo mėn. pabaigoje *Narodowy Bank Polski* sudarė apsikeitimo sandorių linijos susitarimą su ECB, pagal kurį jis galėtų pasiskolinti iki 10 mlrd. eurų už zlotus, kad patenkintų galimus Lenkijos finansų sistemos likvidumo poreikius eurais. Kadangi šis susitarimas padėjo sumažinti galimą finansinio pažeidžiamumo riziką, jis taip pat galėjo padaryti poveikį valiutos kurso pokyčiams ataskaitinio laikotarpio pabaigoje.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Lenkijoje buvo 3,0 %, taigi didesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,6 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Lenkijoje nuo 2012 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo maždaug 6 % iki 3 %.

Norint pasiekti tvariai konvergencijai palankią aplinką Lenkijoje, būtina vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką ir tikslines struktūrines reformas bei taikyti finansinį stabilumą palaikančias politikos priemones. Kalbant apie makroekonominis disbalansus, pažymėtina, kad Europos Komisija nepasirinko Lenkijos nagrinėti išsamiau, taip, kaip nurodoma 2022 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitoje. Norint išlaikyti užsienio investuotojų pasitikėjimą ir užtikrinti tvirtą jo indėlį į ekonomikos augimą, būtina išsaugoti šiuo metu esančią stiprią bankų sektoriaus finansinę padėtį. Tai turėtų būti daroma remiantis tikslinėmis struktūrinėmis reformomis, orientuotomis į trinties darbo rinkose mažinimą, konkurencijos produktų rinkose skatinimą ir naujovių diegimo bei infrastruktūros modernizavimo spartinimą. Siekdamos toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių ir Europos institucijų rekomendacijų bei glaudžiai bendradarbiauti su kitomis priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

Lenkijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, konfidencialumu, piniginio finansavimo draudimu ir teisine integracija į Eurosystemą. Lenkija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų.

4.6 Rumunija

2022 m. balandžio mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Rumunijoje buvo 6,4 %, t. y. gerokai didesnė už kainų stabilumo kriterijaus 4,9 % pamatinę vertę. Tikimasi, kad ateinančiais mėnesiais šis rodiklis palaipsniui didės, daugiausia dėl aukštesnių žaliavų kainų, didėjančio kainų spaudimo ir tolesnio tiekimo kliūčių, kylančių dėl Rusijos ir Ukrainos karo, didėjimo. Per pastaruosius dešimt metų jis svyravo palyginti plačiu intervalu – nuo –1,7 % iki 6,4 %, o vidutinė to

laikotarpio infliacija buvo nedidelė ir sudarė 2,2 %. Vertinant ateities perspektyvą, pasakytina, kad infliacijos konvergencijos tvarumas Rumunijoje ilgesniuoju laikotarpiu kelia susirūpinimą. Tikėtina, kad atotrūkio mažinimo procesas lems teigiamus infliacijos skirtumus, palyginti su euro zona, kadangi BVP vienam gyventojui ir kainų lygis Rumunijoje vis dar yra mažesnis nei euro zonoje, nebent tai atsvers nominaliojo valiutos kurso padidėjimas. Siekiant išvengti perviršinio kainų spaudimo susidarymo ir sumažinti makroekonomikos disbalansą, atotrūkio mažinimo procesas turėtų būti palaikomas atitinkama politika.

Nors 2021 m. Rumunijos deficito rodiklis buvo gerokai didesnis už 3 % pamatinę vertę, perviršinio deficito procedūra, pradėta jos atžvilgiu 2020 m. balandžio mėn., laikinai sustabdyta. Nuo 2020 m. balandžio mėn. Rumunijai taikoma perviršinio deficito procedūra, nes 2019 m. jos fiskalinė pozicija buvo virš 3 % pamatinės vertės. Jos bendrasis deficitas 2021 m. sudarė 7,1 % BVP, t. y. buvo geresnis nei rekomenduojamas tikslas, ir buvo pasiektos reikiamos fiskalinės pastangos. Taigi procedūra buvo laikinai sustabdyta. Remiantis Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonomine prognoze, nesitikima, kad 2022–2024 m. tikslai bus pasiekti, jei nebus padaryta politikos pakeitimų, o tai rodo, kad reikalinga vidutinio laikotarpio konsolidacijos strategija ir atitinkamos taisomosios priemonės. Nors skolos rodiklis yra mažesnis už 60 % BVP ribą, nuo 2019 m. jis didėja. Iš Europos Komisijos naujausio fiskalinio tvarumo vertinimo matyti, kad trumpuoju laikotarpiu tvarumo rizika yra maža, vidutiniu laikotarpiu – didelė, o ilguoju laikotarpiu – vidutinė ir kad Rumunija turi spręsti gyventojų senėjimo problemas. Nors fiskalinė politika turėtų išlikti lanksti reaguojant į besikeičiančią pandemijos situaciją ir atsižvelgiant į geopolitinę situaciją, veiksmingos ir tikslingos priemonės, taip pat apdairi ir augimą skatinanti fiskalinė politika, atitinkanti Stabilumo ir augimo pakto nuostatas, yra būtinos siekiant užtikrinti viešųjų finansų tvarumą vidutinės trukmės laikotarpiu.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Rumunijos lėja nedalyvavo VKM II, bet ja buvo prekiaujama taikant lanksčiojo valiutos kurso režimą ir valiutos kurso valdymą. Ataskaitiniu laikotarpiu Rumunijos lėjos kursas kito labai nedaug. 2022 m. gegužės 25 d. Rumunijos valiutos kursas buvo 4,9416 lėjos už eurą, t. y. 2,2 % mažesnis už 2020 m. gegužės mėn. buvusį vidutinį lygį. 2020 m. birželio mėn. *Banca Națională a României* sudarė atpirkimo sandorių linijos susitarimą su ECB, pagal kurį jis galėjo pasiskolinti iki 4,5 mlrd. eurų už kokybišką eurais išreikštą įkaitą, kad Rumunijos finansų įstaigoms būtų užtikrintas likvidumas eurais, siekiant patenkinti galimus likvidumo poreikius, atsiradusius dėl pandemijos. Kadangi šis susitarimas padėjo sumažinti galimą finansinio pažeidžiamumo riziką, jis taip pat galėjo turėti įtakos valiutos kurso pokyčiams ataskaitiniu laikotarpiu.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Rumunijoje buvo 4,7 %, taigi gerokai didesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,6 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Rumunijoje nuo 2012 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo šiek tiek daugiau negu 7 % iki maždaug 4,5 %.

Norint sukurti tvariai konvergencijai palankią aplinką Rumunijoje, būtina vykdyti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką ir plataus masto struktūrines

reformas. Kalbant apie makroekonominis disbalansus, pažymėtina, kad rengdama 2022 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitą, Europos Komisija pasirinko Rumuniją nagrinėti išsamiau, pabrėždama klausimus, susijusius su jos išorės pozicija ir sąnaudų konkurencingumu. Nors nuo 2010 m. pradžios Rumunija padarė didelę pažangą vykdydama ekonominės konvergencijos sąlygas, susirūpinimą vis dar kelia mažas našumas. Gana prasta šalies institucijų ir valdymo kokybė bei silpna verslo aplinka ir toliau stabdo jos augimo potencialą. Be to, veiksmingas ES lėšų įsisavinimas tebėra esminis veiksnys skatinant ekonomikos augimą vidutiniu laikotarpiu ir nukreipiant ekonomiką į būsimą žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. Taip pat reikalingos reformos, skirtos kovai su korupcija, konkurencijos gerinimu ir šalies mokesčių, teismų, reguliavimo ir administracinių sistemų nuspėjamumui didinti. Siekdamas toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių ir Europos institucijų rekomendacijų ir glaudžiai bendradarbiauti su kitomis priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

Rumunijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, piniginio finansavimo draudimu ir teisine integracija į Eurosystemą. Rumunija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų.

4.7 Švedija

2022 m. balandžio mėn. 12 mėn. vidutinė metinė infliacija pagal SVKI Švedijoje buvo 3,7 %, t. y. gerokai mažesnė už kainų stabilumo kriterijaus 4,9 % pamatinę vertę. Tikimasi, kad ateinančiais mėnesiais šis rodiklis palaipsniui didės, daugiausia dėl aukštesnių žaliavų kainų, didėjančio kainų spaudimo ir tolesnio tiekimo kliūčių, kylančių dėl Rusijos ir Ukrainos karo, didėjimo. Per pastaruosius dešimt metų jis svyravo intervalu nuo 0,2 % iki 3,7 %, o vidutinė to laikotarpio infliacija buvo nedidelė ir sudarė 1,2 %. Švedijos BVP vienam gyventojui jau yra didesnis nei visos euro zonos BVP, taigi ji nesusiduria su iššūkiais, susijusiais su atotrūkiu mažinimo procesu. Žvelgiant į ateitį, pasakytina, kad pasiektas kainų stabilumas Švedijoje ir toliau turėtų būti palaikomas pinigų politika ir į stabilumą orientuota institucine sandara.

Švedijos valdžios sektoriaus biudžeto deficitas 2021 m. buvo gerokai mažesnis nei 3 % pamatinė vertė, o skolos ir BVP santykis buvo gerokai mažesnis už 60 % pamatinę vertę. Švedijai niekada nebuvo taikoma perviršinio deficito procedūra. Pagal Europos Komisijos 2022 m. pavasario ekonominę prognozę, Švedija laikosi Stabilumo ir augimo pakto reikalavimų. Iš Europos Komisijos naujausio fiskalinio tvarumo vertinimo matyti, kad Švedijoje yra maža rizika vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu. Nors fiskalinė politika turėtų išlikti lanksti reaguojant į besikeičiančią pandemijos padėtį ir atsižvelgiant į geopolitinę situaciją, veiksmingos ir tikslingos priemonės, taip pat nuolatinis vidutinio laikotarpio tikslo laikymasis artimiausiais metais užtikrins, kad Švedijos viešųjų finansų patikimumo rezultatai būtų ir toliau gerinami.

Dvejų metų ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2020 m. gegužės 26 d. iki 2022 m. gegužės 25 d. Švedijos krona nedalyvavo VKM II, bet ja buvo prekiaujama taikant lanksčiojo valiutos kurso režimą. Šių dvejų metų laikotarpiu Švedijos kronos kursui euro atžvilgiu vidutiniškai buvo būdingas palyginti didelis kintamumas. 2022 m. gegužės 25 d. Švedijos valiutos kursas buvo 10,5419 kronos už eurą, t. y. 0,5 % didesnis už 2020 m. gegužės mėn. buvusį vidutinį lygį. Ataskaitiniu laikotarpiu *Sveriges Riksbank* ir ECB buvo sudarę apsikeitimo sandorių sutartį dėl sumos iki 10 mlrd. eurų pasiskolinimo, ją iškeičiant į Švedijos kronas; ši sutartis buvo naudojama nuo 2007 m. gruodžio 20 d., siekiant palengvinti finansų rinkų veikimą ir užtikrinti jų likvidumą eurai, kai to prireikia. Kadangi ši sutartis padėjo sumažinti galimą finansinio pažeidžiamumo riziką, ji taip pat galėjo padaryti poveikį Švedijos kronos kursui euro atžvilgiu ataskaitiniu laikotarpiu.

Ataskaitiniu laikotarpiu nuo 2021 m. gegužės mėn. iki 2022 m. balandžio mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos Švedijoje buvo 0,4 %, taigi išliko gerokai mažesnės už palūkanų normų konvergencijos kriterijaus 2,6 % pamatinę vertę. Ilgalaikės palūkanų normos Švedijoje nuo 2012 m. sumažėjo, vidutinės 12 mėn. palūkanų normos sumažėjo nuo beveik 2 % iki beveik 0,5 %.

Norint palaikyti tvariai konvergencijai palankią aplinką Švedijoje, būtina tęsti į stabilumą orientuotą ekonominę politiką, tikslines struktūrines reformas ir toliau taikyti finansų stabilumą palaikančias priemones. Nepaisant didelio pandemijos poveikio realiajai ekonomikai, gyvenamosios paskirties turto kainos Švedijoje nuo 2020 m. pavasario smarkiai išaugo, daugiausia dėl padidėjusios paklausos. Panašu, kad šis kainų pakilimas labai skiriasi nuo istorinių pamatinių veiksnių, tokių kaip hipotekos palūkanų normos ar namų ūkių disponuojamosios pajamos. Europos Komisija, rengdama 2022 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitą, pasirinko Švediją nagrinėti išsamiau, visų pirma dėl makroekonominio disbalanso, atsirandančio dėl būsto rinkos. Siekdamos toliau didinti pasitikėjimą finansų sistema, nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų, be kita ko, laikytis taikytinų atitinkamų tarptautinių ir Europos institucijų rekomendacijų ir glaudžiai bendradarbiauti su kitomis priežiūros institucijų kolegijoms priklausančių ES valstybių narių nacionalinėmis priežiūros institucijomis – taip būtų toliau tobulinama taikoma priežiūros praktika.

Švedijos teisė neatitinka visų reikalavimų, susijusių su centrinių bankų nepriklausomumu, piniginio finansavimo draudimu ir teisine integracija į Eurosystemą. Švedija yra ES valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, todėl ji privalo laikytis visų Sutarties 131 straipsnyje nurodytų suderinimo reikalavimų. Pagal Sutartį nuo 1998 m. birželio 1 d. Švedija yra įsipareigojusi priimti nacionalinius teisės aktus dėl integracijos į Eurosystemą. Iki šiol Švedijos valdžios institucijos nesiėmė teisėkūros veiksmų, kad ištaisytų neatitikimus, aprašytus šiame ir ankstesniuose pranešimuose.

© Europos Centrinis Bankas, 2022

Adresas 60640 Frankfurtas prie Maino, Vokietija
Telefonas +49 69 1344 0
Internetas www.ecb.europa.eu

Visos teisės saugomos. Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

Šiame leidinyje paskutiniai duomenys pateikti 2022 m. gegužės 25 d.

Dėl terminų ir santrumpų žr. [ECB glosarijų](#) (anglų k.).

HTML ISBN 978-92-899-5225-5, ISSN 1725-9622, doi: 10.2866/322, QB-AD-22-001-LT-Q
PDF ISBN 978-92-899-5196-8, ISSN 1725-9622, doi: 10.2866/448, QB-AD-22-001-LT-N

Lentelėse vartojami sutartiniai ženklai

„–“ duomenų nėra / duomenys netaikytini

„.“ duomenų dar nėra